

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
(MASTER OF ARTS IN STRATEGICS)**

**«ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Νικόλαος Παράσχος

ΑΜ:1215Μ213

Επιβλέπων καθηγητής:

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Αναπληρωτής καθηγητής

Αθήνα, Ιανουάριος 2017

ΣΥΝΟΨΗ

Η Ελλάδα που παραδοσιακά αποτελούσε χώρα αποστολής μεταναστών, μετατράπηκε σε χώρα υποδοχής κατά τα τελευταία 30 χρόνια. Η μετανάστευση είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο για την αντιμετώπιση του οποίου δεν υπάρχουν εύκολες λύσεις. Οι τεράστιες μεταναστευτικές ροές που προέκυψαν συνέπεια των ενδοκρατικών συγκρούσεων στην Βόρειο Αφρική και κυρίως στη Συρία, ανέδειξαν το πρόβλημα της μετανάστευσης και δημιούργησαν ανησυχία και ανασφάλεια στην Ευρώπη. Η Ελλάδα που διανύει τον έβδομο χρόνο της οικονομικής κρίσης, βρέθηκε στο επίκεντρο των εξελίξεων καθώς, βρίσκεται στα ανατολικά σύνορα της Ευρώπης και αποτελεί πύλη εισόδου σε αυτήν. Η «περίεργη αδυναμία» των Τουρκικών αρχών να ελέγξουν τα σύνορα τους με τη Συρία και να συγκρατήσουν τους πρόσφυγες σε δομές φιλοξενίας, είχε ως αποτέλεσμα να εισέρχονται από τα θαλάσσια σύνορα μεγάλες μάζες προσφύγων/μεταναστών, σε τέτοιο αριθμό, που καθιστούσαν δυσχερή την διαχείριση τους από την χώρα μας, η οποία ήταν παντελώς ανέτοιμη να αντιμετωπίσει το πρόβλημα. Τα παραπάνω γεγονότα είχαν ως αποτέλεσμα, η ΠΓΔΜ, με την ενθάρρυνση και τη συνδρομή και άλλων Ευρωπαϊκών κρατών, να προβεί στο κλείσιμο των συνόρων, έτσι περίπου 60.000 πρόσφυγες/μετανάστες εγκλωβίστηκαν στην Ελλάδα. Το όλο θέμα βρίσκεται σε εξέλιξη και αναμένεται ότι θα υπάρξει επαναπροώθηση μεταναστών από την χώρα μας στην Τουρκία, στα πλαίσια υλοποίησης της συμφωνίας της ΕΕ με την Τουρκία για το μεταναστευτικό. Παράλληλα κατασκευάζονται δομές φιλοξενίας για την αξιοπρεπή στέγαση των προσφύγων. Με την παρούσα διπλωματική εργασία επιδιώκεται στο 1^ο κεφάλαιο, να αναλυθεί το φαινόμενο της μετανάστευσης στη χώρα μας και να προσδιοριστούν τα αίτια της καθώς και να σκιαγραφηθεί το προφίλ των μεταναστών που ζουν στην Ελλάδα, όπως καταγράφηκαν στην απογραφή του 2011. Στο 2^ο κεφάλαιο, επιχειρείται να παρουσιαστεί το νομοθετικό πλαίσιο και η μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ και της Ελλάδας. Στο 3^ο κεφάλαιο, αναλύονται οι στρατηγικές συνέπειες της μετανάστευσης, δηλαδή οι συνέπειες που επιδρούν στους πυλώνες ισχύος της χώρας. Στο 4^ο κεφάλαιο, επιδιώκεται μια προσέγγιση στην αντιμετώπιση του φαινομένου και δίδεται έμφαση στις ενέργειες για ενσωμάτωση των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία. Και

τέλος, στο 5^ο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις, όπως προκύπτουν από την μελέτη που έχει προηγηθεί.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
----------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «1»

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.1	Ιστορική αναδρομή του φαινομένου	5
1.2	Αίτια του φαινομένου της μετανάστευσης. Η μετανάστευση σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης	8
1.3	Η Ελλάδα από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής μεταναστών	11
1.4	Προφίλ - κοινότητες μεταναστών στην Ελλάδα	
1.4.1	Γενικά	13
1.4.2	Σημαντικότερες Μουσουλμανικές κοινότητες μεταναστών στην Ελλάδα	18
1.4.2.1	Πακιστανική κοινότητα	20
1.4.2.2	Μπανγκλαντεσιανή κοινότητα	20
1.4.2.3	Αφγανική κοινότητα	21
1.4.2.4	Αιγυπτιακή κοινότητα	21
1.4.2.5	Συριακή κοινότητα	21
1.4.2.6	Ιρανική κοινότητα	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «2»

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ – ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

2.1	Η εξέλιξη του νομικού πλαισίου στην Ελλάδα	23
2.2	Η μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδος	26
2.3	Η μεταναστευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «3»

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1	Οικονομικές συνέπειες	36
3.2	Δημογραφικές συνέπειες	39
3.3	Πολιτισμικές συνέπειες	42

3.4	Κοινωνικές συνέπειες	46
3.5	Συνέπειες στην ασφάλεια της χώρας	50
3.6	Πολιτικές συνέπειες	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «4»

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

4.1	Ενσωμάτωση και επιπολιτισμός Μεταναστών	61
-----	---	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «5»

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ- ΕΠΙΛΟΓΟΣ

5.2	Συμπεράσματα	66
5.3	Προτάσεις	70
5.4	Επίλογος	73
	Βιβλιογραφία	74

«ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΕΙΣΟΔΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σήμερα, στην δεύτερη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, η Ελλάδα, και κατ' επέκταση η Ευρωπαϊκή Ένωση, βρίσκονται σε ένα κομβικό σημείο, που αφορά στην διαχείριση των άμεσων και μακροχρόνιων κοινωνικών φαινομένων και αλληλεπιδράσεων που συνδέονται άμεσα, ή έμμεσα, με ρόλο αιτιατού, ή αιτίου, με το φαινόμενο μετανάστευσης.

Το φαινόμενο της μετανάστευσης, παρότι έχει τις ρίζες του στις πρώτες οργανωμένες κοινωνικές δομές της ανθρωπότητας, απέκτησε νόημα μετά την δημιουργία των εθνικών κρατών κατά τον 17^ο αιώνα, όπου εμφανίστηκαν τα σύνορα και ως εκ τούτου η διέλευση τους καθίστατο ολοένα και πιο δύσκολη.

Μια σειρά από αίτια, που θα αναλυθούν στη συνέχεια, προκάλεσαν και προκαλούν την μετανάστευση των ανθρώπων σε νέες χώρες προκειμένου να εξασφαλίσουν επιβίωση, ασφάλεια, καλύτερες συνθήκες ζωής και εργασίας, μόρφωση κλπ.

Κάθε μεταναστευτική ροή επηρεάζει σημαντικά τόσο την περιοχή (ή κλάδο ή χώρα) από την οποία φεύγει, όσο και την περιοχή (ή κλάδο ή χώρα) προς την οποία μετακινείται¹.

Η Ελλάδα κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα και μέχρι το 1960, αποτέλεσε χώρα αποστολής μεταναστών κυρίως προς τις ΗΠΑ, Αυστραλία, χώρες της Λατινικής Αμερικής και χώρες της Βόρειας Ευρώπης. Οι κύριοι λόγοι αυτής της μετανάστευσης ήταν κυρίως οικονομικοί καθώς ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας ήταν σε σχεδόν πρωτόγονη μορφή, ενώ δεν υφίσταντο προοπτικές

¹ Χ. Ναζάκης, Μ. Χλέτσος, «Μετανάστες και Μετανάστευση», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2003, σελ. 18

ανάπτυξης του δευτερογενούς τομέα, με αποτέλεσμα η προσφορά εργασίας να κινείται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με την ζήτηση.

Η κατάσταση στην οικονομία ανατράπηκε την δεκαετία του 1970, όταν ο πρωτογενής τομέας άνθισε, ενώ άρχισε να αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς ο δευτερογενής και ο τριτογενής τομέας. Έτσι σταμάτησε το κύμα μετανάστευσης των Ελλήνων προς το εξωτερικό, αλλά παράλληλα άρχισαν να καταφθάνουν στην Ελλάδα οι πρώτοι μετανάστες από την Αίγυπτο και το Πακιστάν².

Η Ελλάδα που βρισκόταν πλέον σε τροχιά ανάπτυξης, με σταθερό και δημοκρατικό πολιτικό σύστημα, άρχισε πλέον να αποτελεί χώρα υποδοχής μεταναστών. Έτσι η εισροή μεταναστευτικών ομάδων συνεχίστηκε την δεκαετία του 1990 και του 2000 με την είσοδο μεταναστευτικών ροών από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (παλιννοστούντες Ελληνοπόντιοι), χώρες του ανατολικού μπλόκ (Πολωνία, Ρουμανία) και κυρίως από την γείτονα Αλβανία. Παρόλο που οι μεταναστευτικές ροές αρχικά προκάλεσαν σοκ λόγω της μαζικότητάς τους, στη συνέχεια, έστω και αν η χώρα δεν είχε ένα σύγχρονο θεσμικό πλαίσιο ώστε να ανταποκρίνεται στην διαμορφωθείσα κατάσταση, κατάφερε να αντιμετωπίσει το φαινόμενο με κάποιο βαθμό επιτυχίας. Γεγονός είναι βέβαια ότι, η ποιότητα των μεταναστών, βοήθησε ώστε η σχεδιασθείσα μεταναστευτική πολιτική να επιτύχει ως ένα βαθμό τους στόχους της, καθώς είχαν πολλά κοινά στοιχεία με τους Έλληνες.

Στην αυγή όμως του 21^{ου} αιώνα, η αποσταθεροποίηση του Ιράκ – Αφγανιστάν αρχικά και στη συνέχεια η Αραβική Άνοιξη στις χώρες της Βόρειας Αφρικής και στην συνέχεια στη Συρία, δημιούργησαν και συνεχίζουν να δημιουργούν, ολοένα και μεγαλύτερες μεταναστευτικές - προσφυγικές ροές προς τις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης.

² Άννα Τριανταφυλλίδου Θάνος Μαρούκης « Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική ΑΕ, 2010,σελ. 58

Έτσι πλέον τα μεταναστευτικά ρεύματα ενισχύθηκαν από πρόσφυγες και έγιναν μεγαλύτερα. Η Ελλάδα αποτελεί ελκυστική πύλη εισόδου στην Ευρωπαϊκή ήπειρο, λόγω της θέσης της. Μια σειρά από λάθος πολιτικές επιλογές, κυρίως της ΕΕ, έδωσε τα λάθος μηνύματα, με αποτέλεσμα οι ροές να γίνονται μεγαλύτερες, γεγονός που καθιστά δυσχερή τη διαχείριση τους.

Βέβαια, παρόλο που η πλειοψηφία των μεταναστών κατευθύνεται σε πιο πλούσιες χώρες της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης, όπου διαβιούν και μεγάλες κοινότητες συμπατριωτών τους, πολλοί είναι και αυτοί που επιλέγουν την Ελλάδα ως χώρα τελικού προορισμού, για μια σειρά από λόγους (ύπαρξη κοινότητας, εύρεση εργασίας, ασφάλεια, μη δυνατότητα συνέχισης του ταξιδιού κλπ).

Το φαινόμενο αυτό της μαζικής μετανάστευσης, ενεργοποίησε στην Ευρώπη τα αντανakλαστικά του ρατσισμού και της ξеноφοβίας, ευτυχώς όμως για τη χώρα μας, αυτή η ρητορική βρίσκει απήχηση σε μικρή μερίδα της κοινωνίας. Όμως οι μεγάλες μεταναστευτικές ροές, εγείρουν ανησυχία στην Ελλάδα και κατ' επέκταση στην Ευρώπη καθώς, η εισροή μεγάλου αριθμού μεταναστών, κυρίως μουσουλμάνων, με διαφορετικό πολιτισμικό επίπεδο, μπορεί σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα να αποσυνθέσει τις κρατικές και κοινωνικές δομές, να διαρρήξει τον κοινωνικό ιστό και τελικά να αποσταθεροποιήσει το κράτος. Υπό το φόβο αυτών, χώρες της Βόρειας Ευρώπης που ανήκουν στην ΕΕ, καθώς και κράτη της βαλκανικής που βρίσκονται στον «προσφυγικό – μεταναστευτικό διάδρομο», προχώρησαν σε διαφοροποίηση της θέσης τους σε ότι αφορά τις αποφάσεις της ΕΕ για ελεύθερη διέλευση των προσφύγων και εφαρμόζουν μια σκληρή γραμμή ελέγχου των συνόρων και των προσφυγικών ροών, κυρίως στα σύνορα της ΠΓΔΜ. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, τον εγκλωβισμό στην χώρα, δεκάδων χιλιάδων προσφύγων και μεταναστών.

Επιπλέον, η οικονομική κρίση που ξέσπασε στη χώρα το 2009 και συνεχίζεται ως σήμερα, δημιούργησε ένα νέο μεταναστευτικό ρεύμα νέων ανθρώπων, αυτή την

φορά όμως επιστημόνων, προς την Αγγλία και την Βόρεια Ευρώπη, για αναζήτηση εργασίας.

Μπορούμε συνεκτιμώντας τα παραπάνω να συμπεράνουμε ότι, η είσοδος και παραμονή των μεταναστών, δημιουργεί συνθήκες ανασφάλειας τόσο στη χώρα, όσο και στην Ευρώπη καθώς, και πεδίο «συγκρούσεων» μεταξύ των κρατών, ως προς τον τρόπο διαχείρισης του προβλήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «1»

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 Ιστορική αναδρομή του φαινομένου στην Ελλάδα

Η μετανάστευση είναι συνδεδεμένη με την αναζήτηση καλύτερων «όρων ζωής», γεγονός που δημιουργεί μια ισχυρότατη δυναμική μετακίνησης ατόμων, ή ομάδων, από χώρες χαμηλού βιοτικού επιπέδου, σε χώρες οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά προηγμένες³. Η μετανάστευση ανθρώπων και ομάδων, αποτελεί ένα διαχρονικό φαινόμενο, που έχει τις ρίζες του στις πρώτες οργανωμένες κοινωνικές ομάδες στις οποίες η μετανάστευση, αποτελούσε την προσπάθεια του ανθρώπου για επιβίωση.

Αποτελεί κατά συνέπεια μια διαχρονικά επιβεβαιωμένη διαπίστωση ότι, η μετανάστευση αποτέλεσε και θα αποτελεί πάντα, πρόβλημα των προηγμένων και ανεπτυγμένων χωρών,⁴ εφόσον δημιουργούνται και για όσο χρόνο διατηρούνται, σοβαρές ανισότητες με τις χώρες του εγγύς και ευρύτερου περιγύρου τους σε ότι αφορά τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα, που καθορίζουν την ποιότητα ζωής των πολιτών.

Η Ελλάδα πριν τον Α΄ΠΠ και κατά την διάρκεια του μεσοπολέμου, αποτέλεσε χώρα αποστολής μεταναστών κυρίως στις ΗΠΑ, ενώ αμέσως μετά τον εμφύλιο πόλεμο, αυξήθηκε ο αριθμός των Ελλήνων που μετανάστευσαν κυρίως σε χώρες τις Βόρειας Ευρώπης, την Αυστραλία, την Λατινική Αμερική και τη Νότιο Αφρική. Περίπου το ένα τρίτο φεύγει εκτός Ευρώπης, ενώ τα άλλα δύο τρίτα καταλήγουν σε ευρωπαϊκούς τόπους. Η κακή οικονομική κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας, η ανεργία, η ανασφάλεια, οι πολιτικές έριδες, τα μίσση και τα πάθη που συνέχιζαν να

³Θάνος Ντόκος – Φίλιππος Πιέρρος, «Η Μεσόγειος προς τον 21ο αιώνα : Η θέση της Ελλάδας» , Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1996.

⁴Σουζάννα Νικολάου- Λήδα Στεργίου, «Προβληματισμοί μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα και στην Ευρώπη», Αθήνα, Εκπαίδευση και Επιστήμη 2006

επικρατούν πάνω στα ερείπια που ο εμφύλιος πόλεμος άφησε πίσω του, ανάγκασαν πολλούς Έλληνες να μεταναστεύσουν σε χώρες που είχαν εισέλθει σε τροχιά ανάπτυξης και είχαν ανάγκη από εργατικό δυναμικό, έστω και ανειδίκευτο.

Όμως η κατάσταση της Ελληνικής οικονομίας άρχισε να παρουσιάζει σημάδια ανάκαμψης και από την δεκαετία του 1970 και στη συνέχεια, υπάρχει μετά από μια σειρά παρεμβάσεων, ανάπτυξη στον πρωτογενή τομέα, ενώ σημαντική ανάπτυξη παρατηρείται και στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας και να ανακοπούν οι μεταναστευτικές ροές Ελλήνων προς το εξωτερικό, ενώ παράλληλα, εμφανίζονται για πρώτη φορά στην ελληνική αγορά εργασίας μετανάστες από την Αίγυπτο και το Πακιστάν, έτσι η Ελλάδα, από χώρα αποστολής μεταναστών μετατρέπεται σε χώρα προορισμού. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και κυρίως στις αρχές του 1990, ο όγκος των μεταναστευτικών ροών αυξήθηκε με ραγδαίους και μάλλον αναπάντεχους ρυθμούς. Οι περισσότεροι μετανάστες προέρχονται από γειτονικές χώρες όπως η Αλβανία και η Βουλγαρία, σημαντικός είναι όμως και ο αριθμός των παλιννοστούντων από την πρώην Σοβιετική Ένωση, που φτάνουν σε 390.000 σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος. Κατά συνέπεια, τα μεταναστευτικά κύματα προς την Ελλάδα, μπορούν σε μεγάλο βαθμό να συνδεθούν με την κατάρρευση των σοσιαλιστικών καθεστώτων στην ανατολική Ευρώπη και στα Βαλκάνια⁵.

Οι μετανάστες που αναζητούν καλύτερες συνθήκες σε ξένες χώρες, δεν διαθέτουν πάντα τα κατάλληλα έγγραφα⁶. Η εισροή μεταναστών θα επιφέρει αλλαγές στην κοινωνική δομή και αυτές θα επηρεάσουν τις εφαρμοζόμενες πολιτικές μετανάστευσης⁷. Από τα τέλη της δεκαετίας του '80 και έπειτα, η χώρα γίνεται πόλος έλξης μεταναστών, οι οποίοι βρίσκουν καλύτερες συνθήκες διαμονής και διαβίωσης από αυτές της χώρας καταγωγής τους, αν και οι συνθήκες αυτές είναι αρκετά

⁵ Άννα Τριανταφυλλίδου, «Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 2010, σελ 58

⁶ Πασσά Ξ., Θεοφίλου Π., Σβορώνου Σ. & Καρακώστα Α. *Οδηγός διαπολιτισμικής συμβουλευτικής: Ελληνικό συμβούλιο για τους Πρόσφυγες*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2008

⁷ Μουσούρου Λουκία. «Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ευρώπη», Αθήνα, Εκδόσεις Gutenberg, 2003, σελ 67

χειρότερες από τις συνθήκες ζωής των ημεδαπών⁸. Η έλξη αυτή, οφείλεται στην μεγάλη διαφορά του μισθού μεταξύ των χωρών, με την Ελλάδα να προσφέρει μισθούς πολλαπλάσιους σε σχέση με τους μισθούς της χώρας καταγωγής των μεταναστών, γεγονός που από την μια προσελκύει εργατικό δυναμικό, από την άλλη όμως προσφέρει την δυνατότητα μείωσης του κόστους παραγωγής στις ελληνικές επιχειρήσεις. Εκτός αυτού, η γεωγραφική θέση της χώρας, η ευρωπαϊκή της συμμετοχή και η νομική χαλαρότητα σχετικά με την πολιτική απέναντι στους αλλοδαπούς που τους δίνει περιθώρια ευελιξίας, ήταν επίσης λόγοι που προκάλεσαν αυτήν την έλξη.

Όλα όμως αυτά αντιστρέφονται από το 2009 και έπειτα, όταν η οικονομική κρίση επηρεάζει τη χώρα με αποτέλεσμα το κλείσιμο επιχειρήσεων, τη συρρίκνωση του δευτερογενούς και πρωτογενούς τομέα και την απώλεια χιλιάδων θέσεων εργασίας σε συνδυασμό με την μείωση των μισθών. Αυτό οδηγεί σε νέα μετανάστευση σημαντικού αριθμού νέων ανθρώπων, κυρίως επιστημόνων (ιατρών, μηχανικών κλπ) σε χώρες της βόρειας Ευρώπης, ενώ ταυτόχρονα μέρος των Αλβανών μεταναστών επιστρέφει στη χώρα του.

Όμως η αραβική άνοιξη και τα ανατρεπτικά κινήματα που αναδύθηκαν στη Βόρειο Αφρική και στη Μέση Ανατολή, δημιούργησαν εμφύλιες συγκρούσεις και αποσταθεροποίησαν την ευρύτερη περιοχή. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργούνται συνεχώς νέες, μεγαλύτερες αυτή την φορά μεταναστευτικές – προσφυγικές ροές, οι οποίες μέσω Τουρκίας, διέρχονται το Αιγαίο και φτάνουν στην Ελλάδα, με προοπτική συνεχίσεως προς τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης.

Η Ελλάδα αποτελεί πλέον την κύρια πύλη εισόδου μεταναστών στην Ευρώπη. Η κρίση που επηρεάζει την χώρα, δεν λειτούργησε ανασταλτικά για τους μετανάστες. Σύμφωνα με την Frontex, το 2010, στην αρχή της κρίσης, οι 9 στους 10 μετανάστες που κατέληξαν στην Ευρώπη εισήλθαν από την Ελλάδα, ενώ το 2015 εισήλθαν στην

⁸ Ψημμένος, Ιορδάνης, «Μετανάστευση από τα Βαλκάνια», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης, 2004, σελ 176

χώρα 872.881 μετανάστες, όταν το αντίστοιχο χρονικό διάστημα στην Ιταλία εισήλθαν 153.842⁹. Οι παράγοντες που διαμορφώνουν αυτήν την κατάσταση, αφενός οφείλονται στην δυσκολία φύλαξης των συνόρων της χώρας, και κυρίως των θαλάσσιων, όπου δεν μπορεί να γίνει ανάσχεση των μεταναστευτικών ροών καθώς, η επιχείρηση αποτροπής, μετατρέπεται σε επιχείρηση έρευνας - διάσωσης όταν οι μετανάστες πέφτουν στη θάλασσα, ή βουλιάζουν τις βάρκες τους, αφετέρου στην έλλειψη συνεργασίας με την Τουρκία η οποία δεν δείχνει την απαραίτητη θέληση να ελέγξει αυτές τις ροές και να δεχτεί την επαναπροώθηση των μεταναστών από την Ελλάδα.

1.2 Αίτια του φαινομένου της μετανάστευσης. Η μετανάστευση σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης¹⁰

Η σημασία των πληθυσμιακών μετακινήσεων στην ανθρώπινη ιστορία είναι πολύ μεγάλη. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι συνέπειες ήταν θετικές, σε άλλες αρνητικές. Τα αίτια των μετακινήσεων ήταν κυρίως οικονομικά (με την ευρεία έννοια του όρου: έλλειψη τροφής, χώρου), ενώ σε κάποιες περιπτώσεις συνδέονταν άμεσα με την αύξηση του πληθυσμού. Σήμερα, οι πληθυσμιακές μετακινήσεις, πλην κάποιων εξαιρέσεων σε περίπτωση εμφύλιων, ή διακρατικών συγκρούσεων, συνδέονται με την οικονομική υπανάπτυξη και το φαινόμενο του υπερπληθυσμού, το οποίο αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της ανθρωπότητας¹¹.

Η σύγχρονη μετανάστευση, η οποία εγκαινιάζεται ήδη από τον 19ο αιώνα, δεν είναι παρά στοιχείο των δυνάμεων εκβιομηχάνισης της Δύσης και κυριαρχίας του παραγωγικού της μοντέλου. Πράγματι, τονίζει ο Ολιβιέ Ανεκουίν, *«Η εκβιομηχάνιση της Δύσης συνεισέφερε στην άνοδο των μεγαλύτερων μεταναστευτικών κινήσεων που*

⁹ Α. Συρίγος, «Μεταναστευτικό και Ελλάδα», διάλεξη ΣΕΘΑ, 12 Φεβ 2016

¹⁰ <http://www.economist.gr/index.php/politics-6/2012-02-09-11-14-56/19262-metanastefsi-kai-agergasias>, (Ημερομηνία πρόσβασης 11/2/2016)

¹¹ Χ. Ναζάκης, Μ. Χλέτσος, «Μετανάστες και Μετανάστευση», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2003, σελ.46

κατεγράφησαν ως τότε»¹². Σήμερα, στην τρίτη φάση της παγκοσμιοποίησης¹³, η μετανάστευση αποτελεί και πάλι δυναμική παράμετρο των παράλληλων δυναμικών της απελευθέρωσης του εμπορίου και της κίνησης κεφαλαίων, δυναμικών που έχουν καταστεί απαραίτητες για τη συντήρηση της παγκοσμιοποίησης.

Κρίσιμο στοιχείο για την αύξηση της έντασης των μεταναστευτικών ροών αποτέλεσε, και αποτελεί, η υιοθέτηση του σημερινού μοντέλου της παγκοσμιοποίησης. Η σύγχρονη παγκοσμιοποίηση ήταν συγκεκριμένη πολιτική επιλογή των κυρίαρχων δυτικών ελίτ και κυρίως των Αμερικανών μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Όπως επισημαίνεται στην τελευταία έκθεση του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης, αντί της απελευθέρωσης του εμπορίου –και της συναφούς ενίσχυσης των μεταναστευτικών ρευμάτων– *«η διεθνής κοινότητα θα μπορούσε να είχε επιλέξει άλλο δρόμο. Τα εθνικά κράτη θα μπορούσαν να επιλέξουν τις ιδιαίτερα αυτάρκειες, κλειστές και περιχαρακωμένες οικονομίες. Θα μπορούσαν να είχαν αποφασίσει ότι η οικονομική απομόνωση συνιστά μικρό τίμημα μπροστά στη διατήρηση των ισχυρών εθνικών ταυτοτήτων, της κοινωνικής ηρεμίας και αρμονίας και της μέγιστης ασφάλειας εντός των συνόρων τους. Αντιθέτως, προτίμησαν να στοχεύσουν στην παγκόσμια δικτύωση των παραγωγικών συστημάτων και στην αυξανόμενη διευκόλυνση και βελτιστοποίηση των ροών του εμπορίου»*¹⁴. Με ό,τι βέβαια συνεπάγονται αυτές οι δυναμικές. Δηλαδή, την ανάπτυξη των κοινωνικών ανισοτήτων, την υπονόμηση της κοινωνικής συνοχής, την επέκταση των διεθνών εγκληματικών δικτύων, την εξάπλωση των ναρκωτικών, την παγκόσμια σεξουαλική εκμετάλλευση των γυναικών, τη συντήρηση της φτώχειας και της υπανάπτυξης, την εγκατάλειψη της περιφέρειας, την υπερχρέωση αρκετών χωρών του Τρίτου Κόσμου, τη διαρροή ειδικευμένων εργαζόμενων από τις αναπτυσσόμενες χώρες προς τις ανεπτυγμένες.

¹²Olivier Annequin, «Globalization catches up with migrants», στο ILO, Migrant workers, Labour education 2002/4 No. 129, 2002, σελ. 35

¹³ Οι τρεις φάσεις της παγκοσμιοποίησης είναι 1870-1913, 1945-1980, 1980 έως σήμερα. Κωνσταντίνος Δ. Γεώργας, «Παγκοσμιοποίηση και φτώχεια. Τα ιδεολογικά πλαίσια και οι πολιτικές των διεθνών οργανισμών για την καταπολέμηση της φτώχειας», Αθήνα, Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2006, σελ. 31-36 και 285-287.

¹⁴International Organization for Migration, World Migration 2008. Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy, Volume 4-IOM World Migration Report Series, 2008, σελ. 5

Άλλοι παράγοντες που συνεισφέρουν στην ένταση των σύγχρονων μεταναστευτικών ρευμάτων είναι, η οικολογική καταστροφή (περιβαλλοντολογικοί μετανάστες), συνέπεια και αυτή του σύγχρονου αναπτυξιακού μοντέλου και της παγκοσμιοποίησης. Η ανάπτυξη της γεωργίας με πρότυπα δυτικού τύπου και η ανάγκη μεγιστοποίησης της παραγωγής και αύξησης των αγροτικών εξαγωγών για την αποπληρωμή των χρεών, των αναπτυσσόμενων χωρών προς τις ανεπτυγμένες. Οι σημαντικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής όπως, ξηρασίες, ερήμωση, πλημμύρες, ακραία καιρικά φαινόμενα. Η επιβολή δυτικών αναπτυξιακών προτύπων, π.χ. τεράστια φράγματα, από οργανισμούς όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, που οδήγησαν στη μετακίνηση χιλιάδων ανθρώπων καταστρέφοντας τις δυνατότητες επιβίωσής τους. Τέλος, η παγκόσμια προβολή και ωραιοποίηση του ενεργοβόρου δυτικού τρόπου ζωής, με ότι αυτό συνεπάγεται για τους πόρους του πλανήτη.

Η Διεθνής Επιτροπή για την Κοινωνική Διάσταση της Παγκοσμιοποίησης αναρωτιέται ποιοι ανήκουν στο στρατόπεδο των χαμένων της παγκοσμιοποίησης και καταλήγει: *«...είναι οι φτωχοί, οι μη κατέχοντες, οι αναλφάβητοι, οι ανειδίκευτοι εργαζόμενοι και οι γηγενείς λαοί...»* Πέραν τούτου, *«η αυξανόμενη κινητικότητα κεφαλαίων, που συνδυάζεται με υψηλά επίπεδα ανεργίας, έχει αποδυναμώσει τη διαπραγματευτική θέση των εργαζομένων έναντι των εργοδοτών... ο αυξανόμενος διεθνής ανταγωνισμός για αγορές και ξένες άμεσες επενδύσεις προκαλεί πιέσεις για αύξηση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας και μείωση της κοινωνικής προστασίας»¹⁵.* Όχι τυχαία, η μετανάστευση, ως συστατικό στοιχείο της σύγχρονης φάσης της παγκοσμιοποίησης, έχει ακριβώς τις ίδιες επιπτώσεις στην αγορά εργασίας, στα κοινωνικά στρώματα που προαναφέρθηκαν, αλλά και σε χώρες που αδυνατούν να ανταποκριθούν στα επίπεδα ανταγωνισμού που θέτει η παγκοσμιοποίηση.

¹⁵Διεθνής Επιτροπή για την Κοινωνική Διάσταση της Παγκοσμιοποίησης, Δίκαιη Παγκοσμιοποίηση. Δημιουργώντας ευκαιρίες για όλους, Αθήνα, Εκδόσεις Διόνικος, 2004.

1.3 Η Ελλάδα από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής μεταναστών

Η Ελλάδα που αποτέλεσε χώρα αποστολής μεταναστών στο πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα, μεταβλήθηκε σε χώρα υποδοχής από την δεκαετία του 1980 και εντεύθεν. Σε αυτό συνετέλεσε η πολιτική σταθερότητα και η οικονομική της ανάπτυξη. Η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) το 1981, η οποία αποτέλεσε τον πρόδρομο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) που ιδρύθηκε με την συνθήκη του Μάαστριχ (1/11/1993) και η ένταξη της στην Οικονομική και Νομισματική ένωση (ΟΝΕ), της έδωσε νέα αναπτυξιακή πνοή, εντάσσοντας την οικονομία της, στην κατηγορία των αναπτυσσόμενων οικονομιών του κόσμου.

Η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους πρώτους προορισμούς, των μεταναστών από τον Τρίτο Κόσμο, στην Ευρώπη. Το 2007, μάλιστα, βρέθηκε στην πέμπτη θέση της παγκόσμιας κατάταξης των χωρών που αποτελούν τις κύριες πύλες του μεταναστευτικού κύματος, ακολουθώντας τις ΗΠΑ, Σουηδία, Γαλλία και Αγγλία. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat 2013, θεωρείται από τις ευρωπαϊκές χώρες με τον μικρότερο αριθμό μεταναστών ανά 1.000 κατοίκους¹⁶, παρόλα αυτά η χωροταξική κατανομή των μεταναστών, καθιστά εκρηκτικό αυτό το μείγμα, το οποίο διογκώνεται όσο περνάει ο καιρός.

Το 2008 καταγράφηκε κατακόρυφη αύξηση του αριθμού των μεταναστών που εισήλθαν στην Ελλάδα: Η αύξηση ανέρχεται σε 75,4% σε σχέση με το 2007 και οι νέοι μετανάστες πλησίασαν τις 150.000. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, οι μετανάστες αποτελούν το 7% του πληθυσμού που κατοικεί στην Ελλάδα, είναι όμως απόλυτα σίγουρο ότι το ποσοστό αυτό έχει ξεπεράσει σήμερα το 10%, ενώ κάποιοι υποστηρίζουν ότι αγγίζει πλέον το 15%.

Αν και ο παράγοντας της οικονομικής ανάπτυξης ήταν καθοριστικός στην προσέλκυση μεταναστών στις τρεις τελευταίες δεκαετίες, οι λόγοι διαφοροποιήθηκαν από το 2009 και εντεύθεν.

¹⁶[Ec.europa.eu/eurostat/statistics](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics), (ημερομηνία πρόσβασης 17 Μαρ 2013)

Η οικονομική κρίση αποτέλεσε παράγοντα που οδήγησε στην επιστροφή στις χώρες προέλευσης αρκετών βαλκάνιων μεταναστών και κυρίως Αλβανών, ενώ ταυτόχρονα οδήγησε στην αναζήτηση εργασίας στο εξωτερικό αρκετών χιλιάδων νέων Ελλήνων/ίδων. Η νέα μεταναστευτική εκροή Ελλήνων προς το εξωτερικό είχε ως κύριο χαρακτηριστικό ότι, οι νέοι μετανάστες είναι σε ποσοστό 63% απόφοιτοι πανεπιστημίου και σε 6% απόφοιτοι γυμνασίου. Ο συνολικός αριθμός πτυχιούχων μεταναστών είναι περίπου 190.000 και αποτελεί το 15% των πτυχιούχων Ελλήνων¹⁷. Κατά τα τελευταία 3 έτη που υπάρχουν στατιστικά στοιχεία σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, ο αριθμός των Ελλήνων μεταναστών ήταν 124.694 το 2012, 117.094 το 2013 και 106.804 το 2014¹⁸.

Στους παραπάνω αριθμούς τον μεταναστών που διαβιούν στην Ελλάδα, δεν συμπεριλαμβάνονται οι αριθμοί των προσφύγων – μεταναστών οι οποίοι καταφθάνοντας στη χώρα κατά χιλιάδες (45.422 το 2014 και 872.881 το 2015), προωθήθηκαν στα βόρεια σύνορα με σκοπό την μετάβαση τους σε χώρες της βόρειας Ευρώπης. Από αυτούς, περίπου 50.000¹⁹ έχουν εγκλωβιστεί στη χώρα, όταν οι χώρες του λεγόμενου «Βαλκανικού διαδρόμου», αποφάσισαν να κλείσουν τα σύνορα μην επιτρέποντας τη διέλευση. Βέβαια σύμφωνα με δημοσιεύματα, στην Τουρκία βρίσκονται περίπου 2 εκ πρόσφυγες, μεταξύ των οποίων και αρκετοί παράνομοι μετανάστες, οι οποίοι αναμένουν να περάσουν τα θαλάσσια σύνορα και να εισέλθουν σε κάποιο Ελληνικό νησί του αιγαίου, με σκοπό να συνεχίσουν το ταξίδι τους προς την Ευρώπη.

Εκείνο που αξίζει να επισημάνει κανείς είναι ότι ο «κύκλος» της μετανάστευσης προς την Ελλάδα δεν έχει ολοκληρωθεί, τουναντίον μάλλον φαίνεται να αποκτά νέες απρόβλεπτες διαστάσεις, καθώς η Ελλάδα θα συνεχίσει να αποτελεί και να

¹⁷ Λόης Λαμπριανίδης καθηγ Πανεπιστημίου Μακεδονίας, «Εξωτερική μετανάστευση από την Ελλάδα κατά την διάρκεια της κρίσης», The Huffington Post (ημερομηνία πρόσβασης 17 Μαρ 2016)

¹⁸ Εφημερίδα Καθημερινή, 13 Μαρτίου 2016, σελ 23

¹⁹ Εκτιμήσεις και αναφορές στον τύπο, 15 Μαρ 2016.

αντιμετωπίζεται ως χώρα υποδοχής μεταναστών. Ως προς αυτή την κατεύθυνση συνηγορούν οι εξής παράγοντες²⁰:

α. η διεθνοποίηση των οικονομιών και ειδικότερα η εντατικοποίηση των πάσης φύσεως οικονομικών σχέσεων της Ελλάδας με τις γειτονικές χώρες,

β. η συνεχιζόμενη πολιτικοκοινωνική αβεβαιότητα στο ευρύτερο βαλκανικό περιβάλλον και οι συγκρούσεις και η πολιτική αστάθεια στην Μ. Ανατολή,

γ. το γεγονός ότι η Ελλάδα αποτελεί το «Ευρωπαϊκό αποκούμπι» της περιοχής και αντιμετωπίζεται ως ενδιάμεσος σταθμός προς την πλουσιότερη Κεντρική Ευρώπη και

δ. Το γεγονός ότι το μήκος των ελληνικών συνόρων προσφέρει πολλές δυνατότητες εισόδου για τους παράτυπους μετανάστες.

1.4 Προφίλ – Κοινότητες μεταναστών στην Ελλάδα²¹

1.4.1 Γενικά

Βέβαια τα πιο συχνά ερωτήματα που τίθενται ειδικά το τελευταίο διάστημα και προκαλούν ατέρμονες συζητήσεις είναι: Πόσος είναι ο μόνιμος πληθυσμός της Ελλάδας; Πόσοι από τους κατοίκους αυτούς είναι Έλληνες και πόσοι ξένοι ζουν νόμιμα στη χώρα μας; Από ποιες χώρες προέρχονται; Υπάρχει πολιτιστικό χάσμα με τους μετανάστες; Αυτά και πολλά παρόμοια ερωτήματα όταν λαμβάνουν απαντήσεις που δεν εδράζονται σε στατιστικά στοιχεία τα οποία έχουν αναλυθεί στη σωστή τους διάσταση, αποκτούν δραματική πολιτική, οικονομική και κοινωνική οξύτητα στις συνθήκες της μαινόμενης και διαρκώς βαθύτερης οικονομικής κρίσης.

²⁰Αναστάσιος Καρασαββόγλου, «Μετανάστες και Μετανάστευση», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2003, σελ.212

²¹ Α. Τριανταφυλλίδου, Θ. Μαρούκης «Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 2010

Το δυναμικό που έχει εισέλθει στην Ελλάδα αποτελείται από²²:

- α. Αλλοδαπούς που προέρχονται από χώρες – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από αφρικανικές χώρες και την Αμερική,
- β. Έλληνες ομογενείς που προέρχονται από Δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και επέστρεψαν στην Ελλάδα,
- γ. Αλλοδαπούς που ζήτησαν πολιτικό άσυλο στη χώρα και
- δ. Μετανάστες από γειτονικές, κυρίως, βαλκανικές χώρες.

Βέβαια στις παραπάνω κατηγορίες, πρέπει να προσθέσουμε και μια ακόμη, τους πρόσφυγες που προέρχονται από τις χώρες των εμπολέμων ζωνών της Μέσης Ανατολής, στους οποίους βέβαια παρεισφρέουν και μετανάστες λοιπών χωρών της Βόρειας Αφρικής κυρίως. Αυτή η κατηγορία είναι και η πολυπληθέστερη και είναι αυτή που ανέδειξε το πρόβλημα των μεταναστευτικών ροών στο υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα της Ευρώπης. Επειδή η συγκεκριμένη ομάδα λόγο του όγκου της, αλλά και της επιθυμίας της να κινηθεί όσο το δυνατό συντομότερα προς τα σύνορα, προκειμένου να μεταβεί σε χώρες της Βόρειας Ευρώπης, δεν καθίσταται δυνατό στην παρούσα στιγμή να αναλυθούν πλήρη στατιστικά στοιχεία, πλην της εθνικότητας των προσφύγων (Σύριοι, Ιρακινοί κλπ)

Καθεμία από τις παραπάνω ομάδες των αλλοδαπών έχει διαφοροποιημένες μεταναστευτικές ιστορίες, ρόλους και δημογραφική δομή. Η πληθυσμιακή πυραμίδα των μεταναστών είναι εξαιρετικά εντυπωσιακή και διαφέρει αισθητά από εκείνη των Ελλήνων²³. Σε αντίθεση με την πυραμίδα των Ελλήνων, οι πυραμίδες των αλλοδαπών, με εξαίρεση εκείνων που προέρχονται από τις ανεπτυγμένες χώρες, είναι εξαιρετικά νεανικές και αυτό αποτυπώνεται και στη μέση ηλικία τους, τόσο σε

²²Αναστάσιος Καρασαββόγλου, «Μετανάστες και Μετανάστευση», Εκδόσεις Πατάκη, 2003, σελ.210

²³ Χ. Μπάγκαβος Δ. Παπαδοπούλου, «Μεταναστευτικές τάσεις και Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική», Μελέτες ΙΝΕ ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ

εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο²⁴. Για την εργασιακή διασπορά των μεταναστών και τη θέση τους στην παραγωγική διαδικασία, δεν έχουν γίνει ακόμα πολλές έρευνες. Το σίγουρο πάντως είναι ότι οι περισσότεροι μετανάστες απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα και στην παροχή υπηρεσιών, κυρίως σε εργασίες που οι Έλληνες αποφεύγουν να κάνουν και μάλιστα με χαμηλότερες απολαβές.

Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ από την απογραφή του 2011, στην Ελλάδα κατοικούν 10.815.197 άτομα, από αυτούς το 91,6% (9.903.268) είναι Έλληνες, δηλαδή έχουν ελληνική υπηκοότητα. Το ποσοστό αυτό είναι πολύ υψηλό και ενισχύει την άποψη ότι η Ελλάδα συνεχίζει να είναι μια από τις ευρωπαϊκές χώρες με τη μεγαλύτερη εθνική συνοχή²⁵.

Οι υπόλοιποι 911.929 κάτοικοι της χώρας είναι ξένοι, έχουν δηλαδή άλλη υπηκοότητα. Κοιτώντας την εθνικότητά τους διαπιστώνουμε ότι πάνω από το 80% (750.000) των ξένων που ζουν στη χώρα μας είναι Ευρωπαίοι. Ενώ οι Ασιάτες, οι Αφρικανοί και οι Αμερικανοί είναι περίπου στις 150.000 άτομα. Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία η χώρα δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζει πρόβλημα ενσωμάτωσης και επιπολιτισμού των μεταναστών καθώς, το μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι βαλκάνιοι και Ευρωπαίοι, οι οποίοι διαθέτουν κουλτούρα που παρουσιάζει ομοιότητες με τον πολιτισμό του ντόπιου πληθυσμού.

Από τις 750.000 των Ευρωπαίων μεταναστών στη χώρα μας, πάνω από 600.000 είναι Βαλκάνιοι και περίπου 70.000 προέρχονται από τις ευρωπαϊκές δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (Γεωργία, Ουκρανία, Ρωσία, Μολδαβία). Αν σε αυτούς προστεθούν περίπου 40.000 χιλιάδες Δυτικοευρωπαίοι με επικεφαλής 15.386 Βρετανούς και 10.778 Γερμανούς που ζουν μόνιμα στη χώρα μας, είναι

²⁴B. Κοτζαμάνης, Δ. Σταθάκης, «Διάλογοι για τον σχεδιασμό του χώρου και την ανάπτυξη», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 2008

²⁵ Εφημερίδα ΕΘΝΟΣ, «Μια ακτινογραφία του πληθυσμού της σημερινής Ελλάδας», 16/9/2013

προφανές ότι η μετανάστευση στην Ελλάδα είναι σχεδόν αποκλειστικά ευρωπαϊκή υπόθεση.

Οι μεγαλύτερες εθνικές ομάδες μεταναστών ασιατικής και αφρικανικής καταγωγής είναι: 34.177 από το Πακιστάν, 11.333 από την Ινδία, 11.076 από το Μπανγκλαντές, 10.455 από την Αίγυπτο και 9.804 από τις Φιλιππίνες.

Η σοβαρότερη ιδιομορφία της μετανάστευσης στην Ελλάδα είναι η εξαιρετικά μεγάλη όσμωση μεταξύ Ελλήνων και Αλβανών, η οποία υπάρχει επί αιώνες. Οι Αλβανοί που ζουν μόνιμα στην Ελλάδα είναι περίπου μισό εκατομμύριο - 480.824 άτομα για την ακρίβεια. Αποτελούν περίπου το 70%²⁶ όλων των ξένων κατοίκων της Ελλάδας, ποσοστό ομολογουμένως άκρως εντυπωσιακό.

Στη δεύτερη θέση, βρίσκονται οι μετανάστες από τη Βουλγαρία με 75.915 άτομα (ποσοστό 8,3% του συνόλου των ξένων) και στην τρίτη θέση οι Ρουμάνοι με 46.253 μετανάστες και ποσοστό 5,1% των ξένων.

Βέβαια στα παραπάνω ποσοστά δεν συμπεριλαμβάνεται το μεγαλύτερο μέρος των παράτυπων μεταναστών, οι οποίοι δεν απογράφηκαν και σύμφωνα με το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, λαμβάνοντας υπόψη του στοιχεία και εκτιμήσεις σειράς υπηρεσιών, υπολόγισε τον αριθμό των αλλοδαπών που διέμεναν παράνομα στην Ελλάδα στις αρχές του 2008 μεταξύ 172.250 και 209.402 ατόμων²⁷. Άλλες, μεταγενέστερες εκτιμήσεις ανεβάζουν τον αριθμό αυτό, με ανώτατο όριο τις 350.000²⁸.

Η απογραφή του 2011 καταγράφει έναν μεταναστευτικό πληθυσμό λίγο μεγαλύτερο από 900.000. Ακόμα κι αν τα αποτελέσματα της απογραφής δεν είναι

²⁶Α. Τριανταφυλλίδου, Θ. Μαρούκης «Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα», εκδόσεις Κριτική, 2010, σελ 65

²⁷ Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, Εκτίμηση του όγκου των αλλοδαπών που διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα, Αθήνα 2008.

²⁸ Thanos Maroukis, «Update report Greece: The number of irregular migrants in Greece at the end of 2010 and 2011»

ακριβή ως προς τον συνολικό μεταναστευτικό πληθυσμό και ότι πολλοί παράνομοι αλλοδαποί δεν έχουν απογραφεί, είναι ωστόσο σαφές ότι η οικονομική κρίση συμπιέζει τον αριθμό των αλλοδαπών. Η τάση αυτή σίγουρα έχει ενταθεί τα δύο επόμενα χρόνια, οπότε και η κρίση οξύνθηκε. Ο αριθμός των αλλοδαπών στην Ελλάδα ως ποσοστό επί του γενικού πληθυσμού (8,5 έως 11%) είναι πράγματι μεγαλύτερος από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, που κινείται στο 6,6%²⁹.

Παρόλο που η οικονομική κρίση επηρέασε την εισροή μεταναστών στην Ελλάδα και οδήγησε σε εκροή σημαντικού αριθμού αλλοδαπών, οι οποίοι επέστρεψαν στις χώρες καταγωγής, αλλά και Ελλήνων οι οποίοι μετανάστευσαν σε χώρες κυρίως της βόρειας Ευρώπης, των ΗΠΑ και της Αυστραλίας προς αναζήτηση εργασίας, οι προσφυγικές – μεταναστευτικές εισροές από την ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής (Ιράκ, Συρία, Αφγανιστάν, Πακιστάν) διόγκωσαν το μεταναστευτικό πρόβλημα και ανέτρεψαν τις όποιες ισορροπίες είχαν επέλθει όλα αυτά τα χρόνια. Βέβαια το όλο θέμα είναι σε εξέλιξη αναπτύσσοντας μια δυναμική μη προβλέψιμη.

Την παρούσα χρονική περίοδο, περίπου 60.000 πρόσφυγες – μετανάστες διαβιούν στα κέντρα διαμονής/φιλοξενίας που έχουν οργανωθεί σε όλη τη χώρα, από την στιγμή που έκλεισαν τα σύνορα με την ΠΓΔΜ, ενώ ο αγώνας για την δημιουργία νέων κέντρων αλλά και επίλυση των λειτουργικών προβλημάτων των υπαρχόντων είναι σε εξέλιξη.

Οι πρόσφυγες οι οποίοι στην πλειοψηφία τους είναι νέοι άνδρες χαμηλής μόρφωσης 24 έως 35 χρονών, προέρχονται το 74% από την Συρία, 12,5% από το Αφγανιστάν, 11,6% από το Ιράκ, 0,9% από το Ιράν και 1,1% από άλλη χώρα. Το 25% μιλάει αραβικά ενώ άνεργοι δηλώνουν τα 2/3 αυτών. Το 19,6% απασχολούνταν στη βιοτεχνία, το 12,5% στο δημόσιο τομέα, το 11% στο εμπόριο και το 7,5% σε τράπεζα ή ιδιωτική επιχείρηση. Το 28,8% έχει βασική μόρφωση (9χρονη σχολική), το 6% διαθέτει πτυχίο ή και μεταπτυχιακό, ενώ το 11,4% δεν έχει καμία μόρφωση. Ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός αποτελείται από 37,5% μαθητές, 15,5% φοιτητές,

²⁹ Στοιχεία από την ιστοσελίδα της Eurostat

10,8% άνεργους και 11,2% νοικοκυρές. Το 76,3% ήρθε στην Ελλάδα γιατί ήταν εύκολο να περάσει τα σύνορα, ενώ το 19,1% γιατί ήταν πιο φθηνά. Το 40,1% αισθάνεται καλά έως πολύ καλά στην Ελλάδα, ενώ το 26,5% άσχημα έως πολύ άσχημα. Ο κύριος λόγος εγκατάλειψης της πατρίδας τους είναι οι πολεμικές συγκρούσεις³⁰.

1.4.2 Σημαντικότερες Μουσουλμανικές κοινότητες μεταναστών στην Ελλάδα³¹

Στην Ελλάδα, πέρα από την αναγνωρισμένη από τη Συνθήκη της Λωζάννης (1923) Μουσουλμανικής μειονότητας της Δυτικής Θράκης (120.000 άτομα περίπου) και τους Έλληνες Μουσουλμάνους των Δωδεκανήσων (Κω, Ρόδου), την τελευταία δεκαπενταετία λόγω της ανεξέλεγκτης ροής μεταναστών από χώρες της Αφρικής (Μαρόκο, Αλγερία, Σομαλία και Αίγυπτο), της Μέσης Ανατολής (Συρία, Ιορδανία, Λίβανος, Ιράκ, Ιράν) και Νότιας Ασίας (Αφγανιστάν, Πακιστάν, Μπανγκλαντές) διαβιούν στη χώρα μας Μουσουλμάνοι οι οποίοι σε μεγάλο ποσοστό είναι παράτυποι.

Η μετανάστευση Μουσουλμάνων μεταναστών στην Ελλάδα ξεκίνησε από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 όταν Αιγύπτιοι Ισλαμιστές μετανάστευσαν (όχι σε μεγάλους αριθμούς) στην Ελλάδα για να αποφύγουν τις διώξεις του Νασερικού καθεστώτος. Κατά τη δεκαετία του 1970 μετανάστευσαν στην Ελλάδα και Παλαιστίνιοι πρόσφυγες ως αποτέλεσμα των πολεμικών συγκρούσεων με το Ισραήλ. Επίσης στις αρχές της δεκαετίας του 1970 μετανάστευσαν στη χώρα μας και οι πρώτοι Πακιστανοί μετανάστες(5.000-10.000 περίπου) ως αποτέλεσμα ειδικής συμφωνίας της χούντας με τη κυβέρνηση του Πακιστάν. Δεδομένου ότι η συμφωνία εκείνη προέβλεπε την

³⁰Η έρευνα της KAPARESEARCH πραγματοποιήθηκε σε 637 πρόσφυγες σε κέντρα υποδοχής/παραμονής μεταναστών στο Λεκανοπέδιο Αττικής κατά το χρονικό διάστημα 15 & 16 Μαρτίου 2016 με τυχαία δειγματοληψία. Για τη συλλογή των στοιχείων πραγματοποιήθηκαν προσωπικές συνεντεύξεις. Για την έρευνα εργάστηκαν 34 ερευνητές και 6 επόπτες. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε σε Αραβικά, Αφγανικά και Αγγλικά. Πηγή www.iefimerida.gr(ημερομηνία πρόσβασης 31 Μαρ 2016)

³¹Ανδρέα Μπανούτσου, www.rimse.gr (ημερομηνία πρόσβασης 17 Μαρ 2016)

εκχώρηση ελληνικής υπηκοότητας στους Πακιστανούς μετανάστες, εκτιμάται ότι σήμερα μαζί με τους Πακιστανούς δεύτερης και τρίτης γενιάς διαβιούν στη χώρα μας περίπου 15.000-30.000 Πακιστανοί με ελληνική υπηκοότητα και περίπου 50.000 παράτυποι μετανάστες προερχόμενοι από τη χώρα αυτή της Νότιας Ασίας.

Αξίζει να σημειωθεί επίσης ότι από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 παρατηρήθηκε και το φαινόμενο της εσωτερικής μετανάστευσης Μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης στην Αττική, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν κυρίως στην περιοχή του Κεραμικού της Αθήνας. Η εσωτερική αυτή μετανάστευση κορυφώθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980 ως αποτέλεσμα της πολιτικής «μεταδημότευσης», που υιοθέτησε η τότε κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ με πρωτοβουλία του τότε Αναπληρωτή Υπουργού Εξωτερικών Ιωάννη Καψή. Σήμερα εκτιμάται ότι κατοικούν στην Αττική περίπου 4.000 Έλληνες Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης.

Σύμφωνα με την έκθεση του Pew Forum on Religion and Public Life (Σεπτέμβριος 2010) εκτιμάται ότι το σύνολο των Μουσουλμάνων που διαβιούν στην χώρα μας ανέρχεται στους 527.000 (συμπεριλαμβανομένων των Μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης), περίπου δηλαδή το 4.7% του συνολικού πληθυσμού.

Η Μουσουλμανική Ένωση Ελλάδος, εκτιμά ότι το σύνολο των Μουσουλμάνων της Ελλάδος προσεγγίζει το 1 εκατομμύριο (εκ των οποίων οι 700.000 κατοικούν στην Αττική). Η εκτίμηση αυτή όμως είναι μάλλον υπερβολική. Ωστόσο, λόγω έλλειψης αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων και της συνεχούς εισροής παράτυπων μεταναστών από Μουσουλμανικές χώρες, είναι πολύ δύσκολο να εκτιμηθεί ο ακριβής αριθμός των Μουσουλμάνων που κατοικούν στην Ελλάδα. Η πλειοψηφία των Μουσουλμάνων (90% περίπου) που διαβιούν στη χώρα μας είναι Σουνίτες και υπάρχει και μια μειοψηφία Σιιτών, προερχόμενοι από το Ιράν, τον Λίβανο το Αφγανιστάν και το Πακιστάν.

Ανάμεσα στους Σουνίτες που κατοικούν στην Ελλάδα υπάρχουν και ριζοσπάστες-εξτρεμιστές Ισλαμιστές οι οποίοι είναι οπαδοί Ισλαμιστικών οργανώσεων

όπως η Μουσουλμανική Αδελφότητα και η Πακιστανική Jamaat e-Islami, ενώ υπάρχουν και οπαδοί της Σουνιτικής σέκτας των Σαλαφιστών-Ουαχαμπίτων οι οποίοι ιστορικά αποτέλεσαν και τη μήτρα από την οποία γεννήθηκαν η Αλ-Κάιντα και άλλες Σουνιτικές Ισλαμιστικές τρομοκρατικές οργανώσεις.

1.4.2.1 Πακιστανική κοινότητα

Οι Πακιστανοί που κατοικούν στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον Πρόεδρο του Πολιτιστικού Συνδέσμου Ελλάδος-Πακιστάν Σαγιέντ Τζαμίλ, ανέρχονται στους 80.000 περίπου. Οι Πακιστανοί στη μεγάλη τους πλειοψηφία (80% περίπου) είναι Σουνίτες, ενώ υπάρχει και ένας μικρότερος αριθμός Σιιτών. Στην Ελλάδα υπάρχουν 10 διαφορετικές οργανώσεις Πακιστανών Μουσουλμάνων και λειτουργούν περίπου 40 άτυπα τζαμιά στην Αθήνα. Η πλειοψηφία τους θεωρείται μετριοπαθής, ωστόσο ανάμεσά τους, υπάρχουν και υποστηρικτές του Πακιστανικού Ισλαμικού κόμματος Jamaat e-Islami, το οποίο επιδιώκει την επιβολή της Σαρία και την εγκαθίδρυση Ισλαμικού κράτους. Ο ίδιος ο Σαγιέντ Τζαμίλ θεωρείται μετριοπαθής και αντιπροσωπεύει την οργάνωση των Σουφιτών (μετριοπαθής σέκτα) Minhaj ul-Quran. Ο Σαγιέντ Τζαμίλ είναι μάλιστα πολύ πιθανό να στελεχώσει τη μία εκ των δύο θέσεων που ανήκουν σε εκπροσώπους Μουσουλμανικών κοινοτήτων στο Διοικητικό Συμβούλιο του «Ιερού Ισλαμικού Τεμένους Αθηνών», όπως προβλέπει ο Ν.3512/2006.

1.4.2.2 Μπανγκλαντεσιανή κοινότητα

Οι Μπανγκλαντεσιανοί (πρώην ανατολικό Πακιστάν) που κατοικούν στην Ελλάδα σύμφωνα με τον Πρόεδρό τους Ζαινούλ Αμπεντίν αριθμούν περίπου 25.000 άτομα και είναι κατά κύριο λόγο Σουνίτες. Οι μετανάστες από το Μπανγκλαντές λειτουργούν περίπου 30 άτυπα τζαμιά στην Αθήνα. Στην μεγάλη τους πλειοψηφία είναι φιλήσυχοι, αν και εδώ υπάρχουν υποστηρικτές του ριζοσπαστικού Ισλαμικού κόμματος Jamaat e-Islami που δραστηριοποιείται στο Μπανγκλαντές και το Πακιστάν. Ο επικεφαλής του Islamic Forum Αμπούλ Μπασάρ, οργάνωσης με

διασυνδέσεις με τη Jamaat e- Islami, ήταν μάλιστα υποψήφιος στις τελευταίες δημοτικές εκλογές στην Αθήνα (Νοέμβριος 2010) με το ψηφοδέλτιο της ακροαριστερής οργάνωσης ΑΝΤΑΡΣΥΑ.

1.4.2.3 Αφγανική κοινότητα

Οι Αφγανοί που κατοικούν στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον εκπρόσωπό τους Μοχαμάντι Γιονούς, είναι περίπου 15.000 άτομα, το 60% των οποίων ζει στην Αττική. Σε αντίθεση με τη «θρησκευτική δημογραφία» στο ίδιο το Αφγανιστάν, η μεγάλη πλειοψηφία (70% περίπου) των Αφγανών που ζουν στην Ελλάδα είναι Σίιτες, οι οποίοι μετανάστευσαν εξαιτίας των διωγμών των Ταλιμπάν (Σέκτα Σουνιτών).

1.4.2.4 Αιγυπτιακή κοινότητα

Σύμφωνα με τον Γενικό Γραμματέα της Αιγυπτιακής κοινότητας Ελλάδος Μοχάμεντ Ζαφ Ζαφ, οι Αιγύπτιοι που κατοικούν στη χώρα μας ανέρχονται στους 70.000. Ωστόσο το νούμερο αυτό πρέπει να θεωρείται υπερεκτιμημένο και ο πραγματικός αριθμός πρέπει να είναι περίπου 40.000 άτομα. Το 90% των Αιγυπτίων είναι Μουσουλμάνοι και το 10% Χριστιανοί Κόπτες. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Πρόεδρος της Μουσουλμανικής Ένωσης Ελλάδος - οργάνωση που ισχυρίζεται πως εκπροσωπεί το σύνολο των Μουσουλμάνων που κατοικεί στην Ελλάδα - Ναίμ Ελ Γαντούρ είναι Αιγύπτιος και έχει σχέσεις με την Ισλαμιστική οργάνωση της Μουσουλμανικής Αδελφότητας και την Τουρκική Ισλαμιστική Μη Κυβερνητική Οργάνωση (ΜΚΟ) με την επωνυμία ΙΗΗ. Ο Ελ Γαντούρ είναι επίσης εκ των επικρατέστερων να συμμετάσχει στο Διοικητικό Συμβούλιο του Ιερού Τεμένους Αθηνών, ως εκπρόσωπος αντιπροσωπευτικού σωματίου Μουσουλμάνων της Αττικής.

1.4.2.5 Συριακή κοινότητα

Η Συριακή κοινότητα στην Ελλάδα αριθμεί περίπου 25.000 άτομα,

σύμφωνα με τον Πρόεδρό της Νάντερ Χαλμπούνι. Στην πλειοψηφία τους οι Σύριοι που ζουν στην Ελλάδα είναι Σουνίτες Μουσουλμάνοι, σε αντίθεση με την ηγετική ομάδα του Συριακού καθεστώτος του Μπασάρ Άσαντ που είναι Αλαουίτες (Σιιτική σέκτα). Οι Σύριοι μαζί με τους Αιγυπτίους και τους Ιορδανούς λειτουργούν το Ελληνο-Αραβικό Μορφωτικό και Πολιτιστικό Κέντρο με έδρα το Μοσχάτο, μέσα στο οποίο λειτουργεί και άτυπο τζαμί το οποίο έχει τη δυνατότητα να υποδέχεται μέχρι 3.000 άτομα. Το συγκεκριμένο ίδρυμα έχει στενές σχέσεις με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα καθώς είναι μέλος της Federation of Islamic Organizations of Europe (FIOE) η οποία είναι η οργάνωση ομπρέλα των Αδελφών Μουσουλμάνων στην Ευρώπη με έδρα της Βρυξέλλες.

1.4.2.6 Ιρανική κοινότητα

Η Ιρανική κοινότητα αριθμεί περίπου 5.000 άτομα στη πλειοψηφία τους Σίιτες, ενώ υπάρχουν και Χριστιανοί και οπαδοί του Ζωροαστρισμού. Ιδιαίτερα δραστήρια είναι η Ιρανική Πρεσβεία στην Αθήνα όπου προσπαθεί να εμφανισθεί ως προστάτιδα των Σιιτών που κατοικούν στην Ελλάδα (όχι μόνο των Ιρανών, αλλά και των Λιβανέζων, Αφγανών και Πακιστανών). Επίσης αξίζει να αναφερθεί ότι στην Ελλάδα δραστηριοποιείται η Ιρανική Saderat Bank, η οποία έχει κατηγορηθεί από τις ΗΠΑ για ξέπλυμα μαύρου χρήματος και χρηματοδότηση της Λιβανέζικης τρομοκρατικής οργάνωσης Χετζμπολάχ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «2»

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ – ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

2.1 Η εξέλιξη του Νομικού Πλαισίου στην Ελλάδα

Στην αρχή της δεκαετίας του 1990, η Ελλάδα δεν είχε νομοθετικό πλαίσιο για τον έλεγχο ή τη διαχείριση μεταναστευτικών εισροών. Τα θέματα μετανάστευσης ρυθμίζονταν από το νόμο 4310/1929, αναθεωρημένο το 1948, ο οποίος αφορούσε κυρίως θέματα μεταναστευτικών εκροών. Ο πρώτος νόμος που προσπάθησε να ρυθμίσει τα θέματα της μετανάστευσης, ήταν ο υπ' αριθμόν 1975/1991 με τον εύγλωττο τίτλο «Είσοδος, έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης προσφύγων και άλλες διατάξεις». Ο νόμος 1975/1991 απέβλεπε κυρίως στον περιορισμό της μετανάστευσης, στον αυστηρότερο έλεγχο των συνόρων και στην απέλαση όλων των παράτυπων μεταναστών από την ελληνική επικράτεια. Ουσιαστικά ο νόμος καθιστούσε σχεδόν ανέφικτη την είσοδο και εγκατάσταση ξένων στη χώρα μας με σκοπό την εργασία³².

Τα προεδρικά διατάγματα 358/1997 και 359/1997, εγκαινίασαν το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης παράτυπων μεταναστών, που έλαβε χώρα την άνοιξη του 1998. Συνολικά 371.641 μετανάστες κατέθεσαν αίτηση για να λάβουν τη λευκή κάρτα (κάρτα διαμονής περιορισμένης διάρκειας, με στόχο το πέρασμα στη δεύτερη φάση της διαδικασίας) με εκείνο το πρόγραμμα. Μόνον 212.860 αλλοδαποί πέρασαν όμως στη δεύτερη φάση του προγράμματος, υποβάλλοντας αίτηση για την πράσινη κάρτα (προσωρινή κάρτα διαμονής, με διάρκεια 1, 2 ή 5 ετών). Αν και φιλόδοξο στο σχεδιασμό του, το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης είχε πολλές πρακτικές και διοικητικές αδυναμίες³³ στην εφαρμογή του, οι οποίες εμπόδισαν πολλούς από τους

³² Α. Τριανταφυλλίδου, «Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική: Προβλήματα και Κατευθύνσεις», ΕΛΙΑΜΕΠ, Δεκέμβριος 2005, σελ 21

³³ Ως κυριότερες ήταν η αδυναμία των ελληνικών νοσοκομείων να εξετάσουν τους χιλιάδες μετανάστες που έπρεπε να προσκομίσουν πιστοποιητικά καλής υγείας για να νομιμοποιηθούν καθώς και την αδυναμία της αρμόδιας υπηρεσίας του υπουργείου Δικαιοσύνης να εκδώσει βεβαιώσεις ποινικού μητρώου για την Ελλάδα για όλους τους μετανάστες που υπέβαλλαν αίτηση. Επιπλέον τα γραφεία του

μετανάστες να καταθέσουν εμπρόθεσμα τις αιτήσεις τους και να αποκτήσουν τελικά την πράσινη κάρτα. Παρόλα αυτά το πρόγραμμα αυτό συνέβαλλε σημαντικά στην «ομαλοποίηση» του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν έγιναν η αφετηρία για αρκετές μελέτες των χαρακτηριστικών του μεταναστευτικού πληθυσμού και για μια πρώτη συγκεκριμένη εκτίμηση των μεταναστευτικών ροών και αποθεμάτων.³⁴

Το 2001, και πριν ουσιαστικά ολοκληρωθεί το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης, η κυβέρνηση έφερε στη Βουλή το νόμο 2910/2001, με τίτλο «Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια. Κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις». Ο νόμος αυτός είχε ένα διπλό στόχο. Αφενός, να προχωρήσει στην πραγματοποίηση ενός δεύτερου προγράμματος νομιμοποίησης, για να αντιμετωπίσει βραχυπρόθεσμα το φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης στη χώρα. Αφετέρου, να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για μια μεσοπρόθεσμη τουλάχιστον ρύθμιση του φαινομένου, συμπεριλαμβάνοντας στις διατάξεις του τόσο θέματα ελέγχου των συνόρων, όσο και τις προϋποθέσεις για την είσοδο αλλοδαπών στην Ελλάδα με σκοπό την εργασία, ή τις σπουδές, καθώς τελικά και θέματα πολιτογράφησης αλλοδαπών που κατοικούν στη χώρα. Αν και η εφαρμογή του προγράμματος είχε σχεδιαστεί αποκεντρωτικά –μέσω των φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης – τελικά υπέφερε από σοβαρότατα προβλήματα ανεπαρκούς υποδομής και προετοιμασίας, όπως άλλωστε και το πρώτο πρόγραμμα. Ο νόμος αναθεωρήθηκε το 2002, μετά από παρέμβαση μεταξύ άλλων και του Συνηγόρου του Πολίτη,³⁵ και οι προθεσμίες υποβολής αιτήσεων και δικαιολογητικών επιμηκύνθηκαν. Οι άδειες διαμονής και εργασίας δίνονταν συνήθως για ένα μόνον χρόνο και έτσι λίγο δηλαδή μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας απόκτησης τους, οι μετανάστες καλούνταν να υποβάλλουν εκ νέου τα χαρτιά τους για την ανανέωση τους. Έτσι τον Ιανουάριο του 2004, με το νόμο 3202 αποφάσισε η κυβέρνηση να χορηγεί άδειες

ΟΑΕΔ που παραλάμβαναν και διεκπεραίωναν τις αιτήσεις υπέφεραν από έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού.

³⁴ Στο ίδιο, σελ 24

³⁵ Ειδική έκθεση σχετικά με τον νόμο 2910/2001, που κοινοποιήθηκε στον αρμόδιο υπουργό τον Δεκέμβριο του 2001, <http://www.synigoros.gr/porismata.htm> (ημερομηνία πρόσβασης 19/3/2016)

διαμονής για δύο συνεχή χρόνια, ελαφρύνοντας έτσι τον φόρτο εργασίας για την δημόσια διοίκηση και διευκολύνοντας τους μετανάστες.

Με τον Ν.3386/2005, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον Ν.3536/2007,³⁶ ρυθμιζόταν θέματα εισόδου, διαμονής και κοινωνικής ένταξης στη χώρα, των υπηκόων τρίτων χωρών. Εξαιρούνταν από το πεδίο εφαρμογής του οι πολίτες της ΕΕ και της Ελλάδας, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο. Ο στόχος ήταν ο εξορθολογισμός των αδειών διαμονής και εργασίας των αλλοδαπών για λόγους εργασίας, σπουδών, οικογενειακής επανένωσης, καθώς και για ειδικούς λόγους. Σύμφωνα με τους νέους νόμους, η άδεια διαμονής και εργασίας, θεσπίζονταν σε ένα μόνον έγγραφο, αυτό της άδειας διαμονής για συγκεκριμένο λόγο (π.χ για εξαρτημένη εργασία, για ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα, για επενδυτική δραστηριότητα, για σπουδές κ.λπ.)³⁷. Επίσης, φιλοδοξούσαν να ενσωματώσουν στο καθεστώς νομιμότητας, αλλοδαπούς πολίτες οι οποίοι διέμεναν αρκετά χρόνια στην Ελλάδα, αλλά για διάφορους λόγους δεν είχαν μπορέσει να νομιμοποιήσουν τη διαμονή και την εργασία τους στη χώρα.

Ο νόμος Ν. 3838/2010³⁸, τροποποιεί τον κώδικα Ελληνικής ιθαγένειας που βασιζόταν στην αρχή του δίκαιου του αίματος. Με αυτό το νόμο τα παιδιά των μεταναστών αποκτούν την Ελληνική ιθαγένεια με την γέννηση τους στην Ελλάδα, υπό την προϋπόθεση ότι οι δυο γονείς διαμένουν στην Ελλάδα μόνιμα και νόμιμα για 5 συνεχόμενα χρόνια. Επίσης παιδιά μεταναστών τα οποία έχουν παρακολουθήσει τουλάχιστον 6 έτη ελληνικού σχολείου και κατοικούν μόνιμα και νόμιμα στην χώρα, δικαιούνται την Ελληνική ιθαγένεια. Επίσης στο άρθρο 2, καθορίζει ότι οι αλλοδαποί οι οποίοι επιθυμούν την πολιτογράφηση ως Έλληνες, θα πρέπει να διαμένουν νόμιμα για επτά συνεχόμενα έτη, να έχουν λευκό ποινικό μητρώο, γνώση ελληνικών, ομαλή ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή, αλλά και εξοικείωση με τους θεσμούς του πολιτεύματος. Οι παραπάνω προβλέψεις του νόμου όπως ήταν φυσικό προκάλεσαν

³⁶ Τσαγγούρης Ε. «Μετανάστευση - Λαθρομετανάστευση - Νομικό Πλαίσιο - Σύγχρονη Ελληνική Πραγματικότητα». Διακλαδική Επιθεώρηση, Τεύχος 28, Φεβ 14

³⁷Α. Τριανταφυλλίδου, «Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική: Προβλήματα και Κατευθύνσεις», ΕΛΙΑΜΕΠ, Δεκέμβριος 2005, σελ 28

³⁸ Εφημερίς της Κυβερνήσεως, www.et.gr (Ημερομηνία πρόσβασης 20/3/2016)

αντιδράσεις κυρίως στα υπόλοιπα πολιτικά κόμματα τα οποία θεώρησαν ότι αποτελεί μια κίνηση χειραγώγησης των παράτυπων μεταναστών για ψηφοθηρικούς λόγους. Η ολομέλεια του ΣΤΕ με την 460/2013 απόφαση της, έκρινε ως αντισυνταγματικές βασικές διατάξεις του νόμου (3838/2010) για την ιθαγένεια και αναγκάστηκε η κυβέρνηση να τροποποιήσει το άρθρο 2 και να καταργήσει το άρθρο 24³⁹.

Με το Π.Δ. 114/2010⁴⁰, καταβλήθηκε προσπάθεια προκειμένου να εναρμονιστεί η νομοθεσία προς την Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, «*σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα*»(L 326/13.12.2005). Σκοπός του προεδρικού διατάγματος είναι η καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα, ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση και ρυθμίζουν εκ νέου τις διαδικασίες ασύλου στην Ελλάδα, για τη μεταβατική περίοδο μέχρι τη δημιουργία νέας Υπηρεσίας Ασύλου.

Τέλος, ο Ν.3907/2011, που αφορά στην «*ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ και λοιπές διατάξεις*», θεσπίστηκε για την αναδιάρθρωση των κρατικών λειτουργιών απονομής ασύλου. Στον νόμο βέβαια υπάρχει πρόβλεψη για εθελούσια επιστροφή του μετανάστη, αλλά συνήθως υπάρχουν τεχνικοί λόγοι που αυτό δεν μπορεί πάντα να εφαρμοστεί, όπως για παράδειγμα σε περιπτώσεις που δεν υπάρχει συνεργασία με τις πρεσβείες, ή κακές πολιτειακές συνθήκες στις χώρες των μεταναστών κλπ.

2.2 Η μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδος

Η Ελλάδα τα πρώτα χρόνια, από το 1991 έως και το 2000, αντιμετώπισε το μεταναστευτικό φαινόμενο αποσπασματικά, όπως φάνηκε και από τις νομοθετικές

³⁹ www.opengov.gr/types/?p=2632, ημερομηνία πρόσβασης 25/7/2016

⁴⁰ Στο ίδιο όπως και στο 34

προσπάθειες. Περιορίστηκε σε επαναπροωθήσεις, κυρίως Αλβανών, οι οποίοι όμως σε σύντομο χρονικό διάστημα, επέστρεφαν στη χώρα, εκμεταλλευόμενοι το δύσβατο του εδάφους στα βόρεια σύνορα και την πλημμελή φύλαξη τους. Ταυτόχρονα, δημιουργήθηκαν δίκτυα μεταφοράς παράτυπων Αλβανών μεταναστών από τα σύνορα, προς το εσωτερικό και κυρίως προς την Αθήνα, από Έλληνες σε συνεργασία με Αλβανούς διακινητές, με μεγάλα χρηματικά κέρδη.

Παράλληλα για να ελέγξει αυτούς που είχαν εισέλθει και παρέμειναν μη νόμιμα στη χώρα, αλλά και να περιορίσει την παραοικονομία, την μαύρη εργασία και την εγκληματικότητα, προχώρησε σε τρεις νομιμοποιήσεις των παράνομων μεταναστών κατά τα έτη 1997, 2001 και 2006. Συνολικά νομιμοποιήθηκαν περίπου 700.000 άτομα. Η πρακτική αυτή εφαρμόστηκε και από άλλες χώρες της Ευρώπης που αποτελούν πύλες εισόδου και αντιμετώπιζαν παρόμοιο πρόβλημα, όπως η Ιταλία, η Ισπανία κλπ.

Η αύξηση του αριθμού των εισερχομένων μεταναστών στην Ελλάδα και την Ευρώπη, αλλά και η αλλαγή των ροών προς αυτές, κυρίως από τις χώρες της Αφρικής και της Κεντρικής Ασίας, οδήγησαν σε αλλαγή της πολιτικής. Η Ευρώπη περιόρισε, μέχρι και που απαγόρευσε τις μαζικές νομιμοποιήσεις και η Ελλάδα αντιμετώπισε το θέμα, α) της ένταξης των νομίμων μεταναστών που ήδη βρισκόταν στη χώρα και β) της αντιμετώπισης των παράνομων μεταναστών που ζουν στη χώρα, της προσπάθειας περιορισμού της εισόδου νέων μεταναστών, τις αυξημένες προσπάθειες φύλαξης των συνόρων με ενίσχυση τους με συνοριοφύλακες και με συμμετοχή της ευρωπαϊκή δύναμης FRONTEX, με τη σύναψη συμφωνίας με την Τουρκία για επαναπροώθηση των παράνομων μεταναστών που έχουν εισέλθει στη χώρα από το έδαφος της και με την τοποθέτηση φράχτη στην περιοχή του Έβρου για ανάσχεση των μεταναστευτικών ροών.

Παράλληλα πέτυχε την εμπλοκή των λοιπών ευρωπαϊκών κρατών στην φύλαξη των ελληνικών συνόρων, αναδεικνύοντας ότι τα σύνορα της Ελλάδας, είναι

και Ευρωπαϊκά, χρησιμοποιώντας το παραπάνω και ως μοχλό πίεσης προς την Τουρκία προκειμένου να ελέγχει τα δικά της σύνορα.

Η πολιτική όμως αυτή δεν αποδείχθηκε ιδιαίτερα αποτελεσματική λόγω της μη τήρησης της συμφωνίας από την Τουρκία και επίσης διότι ο ρόλος της ΕΕ εξαντλήθηκε περισσότερο σε διακηρύξεις συμπαράστασης και υποδομών στα σύνορα και λιγότερο σε ουσιαστικές παρεμβάσεις.

Έτσι οι μεταναστευτικές ροές συνεχίστηκαν παρά τα ανασχετικά μέτρα, χωρίς να υπάρξει μια προσπάθεια προσαρμογής του νομοθετικού πλαισίου και των δομών στα νέα δεδομένα. Το χρονικό διάστημα από 2008 έως 2014, εισέρχονταν κατά μέσο όρο 50.000 άνθρωποι ετησίως (52.300 το 2008, 40.000 το 2009, 55.700 το 2011 και 37.200 το 2013)⁴¹.

Στην Ιταλία το 2014 καταγράφεται είσοδος προσφύγων – μεταναστών 171.230, ενώ στην Ελλάδα τον ίδιο χρόνο καταγράφονται 45.452 αφίξεις. Η μεγάλη διαφοροποίηση συντελείται το 2015, με την είσοδο στην Ελλάδα 872.881⁴² προσφύγων - μεταναστών, όταν τον ίδιο χρόνο στην Ισπανία εισέρχονται 15.422 , ενώ στην Ιταλία 153.842. Μέχρι την 10 Φεβ 2016 είχαν εισέλθει 74.725 στην Ελλάδα, ενώ στην Ιταλία 6.029.

Το ερώτημα είναι τι συνέβη και 17πλασιασθηκαν οι προσφυγικές – μεταναστευτικές ροές; Πως βρέθηκαν μετανάστες από το Μαρόκο που συνορεύει με την Ισπανία να διέρχονται τα θαλάσσια σύνορα Ελλάδας – Τουρκίας; Τι συνέβη πραγματικά και αυξήθηκαν οι ροές μεταναστών από κράτη που δεν βιώνουν πολέμους και εμφύλιες συρράξεις (πχ Πακιστάν);

Όλες οι απαντήσεις φυσικά εμπεριέχονται στην ασκηθείσα μεταναστευτική πολιτική. Η κατάργηση των λίγων κλειστών κέντρων κράτησης, όπως ήταν αυτό της

⁴¹ Π. Μανδραβέλης, «Μεταναστευτικό χωρίς σχέδιο», Εφημ. «Καθημερινή» 20 Μαρ 2016

⁴²Α. Συρίγος, «Μεταναστευτικό και Ελλάδα», διάλεξη ΣΕΘΑ, 12 Φεβ 2016

Αμυδαλέζας, οι δηλώσεις στα ΜΜΕ από θεσμικά πολιτικά πρόσωπα περί ελεύθερης διακίνησης των ανθρώπων στην ΕΕ και το μήνυμα από την καγκελάρια της Γερμανίας (18 Αυγ 2015) ότι η χώρα της θα δεχτεί 800.000 πρόσφυγες – μετανάστες, σε συνδυασμό με το μήκος των θαλασσίων συνόρων της Ελλάδος στην άκρη των οποίων βρίσκονται πολλά νησιά με κατάλληλες ακτές, η εγγύτητα με τα τουρκικά παράλια και τα οργανωμένα κυκλώματα δουλεμπόρων, προσέλκυσαν το πλήθος των μεταναστών. Όταν τα πρώτα κύματα των προσφύγων - μεταναστών έφτασαν στη χώρα και με σχετική δυσκολία τη διέσχισαν και έφτασαν στα βόρεια σύνορα και από εκεί προωθήθηκαν στη Βόρειο Ευρώπη, αποτέλεσαν την καλύτερη διαφήμιση για την προσέλκυση ακόμη περισσότερων. Έτσι το 2015 έκλεισε με το εντυπωσιακό νούμερο των περίπου 900.000 προσφύγων – μεταναστών!! Από αυτούς οι περισσότεροι ζήτησαν άσυλο στη Γερμανία, ενώ στη δεύτερη θέση των προτιμήσεων είναι η Σουηδία και η Ουγγαρία.

Αυτός ο όγκος προσφύγων – μεταναστών που εισέρευσε από την αρχή του 2015, σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια των δομών της χώρας να τον αντιμετωπίσει και να τον χειριστεί, είχαν ως αποτέλεσμα να κατηγορηθεί από την ΕΕ ότι δεν εφαρμόζει τις αποφάσεις της συνόδου του Οκτωβρίου 2015, σε ότι αφορά τη δημιουργία κέντρων φιλοξενίας και καταγραφής (hot-spots) και δεν προχωρά στην καταγραφή τους στο σύστημα EURODAC. Βέβαια και η χώρα μας κατηγόρησε ότι, ορισμένες χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης δεν εφαρμόζουν τις αποφάσεις της ΕΕ, σε ότι αφορά την μετεγκατάσταση των προσφύγων.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα και υπό την πίεση των χωρών της «Visegrad», να κλείσει η ΠΓΔΜ τα σύνορα και γενικά να κλείσει ο «βαλκανικός διάδρομος» που οδηγούσε στην κεντρική Ευρώπη. Έτσι η Ελλάδα βρέθηκε να φιλοξενεί στο έδαφός της περίπου 50.000 πρόσφυγες και μετανάστες, επισπεύδοντας την κατασκευή των «hot-spots» και των δομών φιλοξενίας, προκειμένου να τους στεγάσει σε αξιοπρεπείς συνθήκες σύμφωνα με τις υποχρεώσεις του διεθνούς δικαίου.

Τον Μάρτιο του 2016 πραγματοποιήθηκε νέα σύσκεψη των αρχηγών των κρατών της ΕΕ, με θέμα το μεταναστευτικό – προσφυγικό και μεταξύ των άλλων αποφασίστηκε ότι, οι παράνομα εισελθόντες μετανάστες – πρόσφυγες στην Ελλάδα θα επιστρέφονται στην Τουρκία, ενώ Τούρκοι αξιωματικοί θα εγκατασταθούν στα Ελληνικά νησιά για να βοηθήσουν στο έργο της επαναπροώθησης. Επιπλέον το ΝΑΤΟ (SNMG 2), ανέλαβε την ευθύνη περιπολίας στα θαλάσσια σύνορα Ελλάδας – Τουρκίας, προκειμένου να συνδράμει στην ανάσχεση των προσφυγικών ροών. Τα βόρεια σύνορα θα παραμείνουν κλειστά ενώ η μετεγκατάσταση των προσφύγων σε χώρες της Ευρώπης, θα γίνει με οργανωμένο σχέδιο απ' ευθείας από την Τουρκία. Στα παραπάνω βέβαια προβλέπεται και αντίστοιχη χρηματοδότηση τόσο της Τουρκίας, όσο και της Ελλάδας.

Παρότι το νομικό πλαίσιο για την μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα, έχει εναρμονιστεί με την πολιτική της ΕΕ μετά και την ψήφιση των τελευταίων νόμων, η εφαρμοζόμενη πολιτική αναμένεται να εξαντληθεί στην τήρηση της συμφωνίας του Μαρτίου 2016.

2.3 Η μεταναστευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴³

Στην Ευρώπη το θέμα της μετανάστευσης καθυστέρησε πολύ να μπει στην ατζέντα, ως ζήτημα που έχριζε ενιαία αντιμετώπιση, τα δε βήματα προς τη χάραξη ενιαίας πολιτικής υπήρξαν άτολμα.

Είναι εμφανές ότι η πολιτική των χωρών της ΕΕ ταλαντεύεται μεταξύ των αυξανόμενων αναγκών από τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας και της ενίσχυσης της παραγωγικότητας, και της δημογραφικής παρακμής και της κοινωνικής αναταραχής που προκαλείται με την αύξηση των μειονοτήτων στις χώρες υποδοχής (ξеноφοβία, αύξηση εγκληματικότητας κ.τ.λ.).

⁴³ Α. Ζαβός «Η μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδος στα πλαίσια της ευρωπαϊκής πολιτικής», Ημερίδα 28ης Νοε 2014 στο Υπουργείο Εξωτερικών

Η πρώτη προσπάθεια έγινε με τη *συνθήκη του Άμστερνταμ* το 1997 (ενεργοποίηση 1999) στην οποία δηλώνεται με σαφήνεια ότι ένας από τους στόχους της ΕΕ είναι «να διατηρήσει και να αναπτύξει την Ένωση ως χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, εντός του οποίου θα διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, σε συνδυασμό με κατάλληλα μέτρα όσον αφορά στους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα, στο άσυλο, στη μετανάστευση και στην αποτροπή και την καταπολέμηση του εγκλήματος»⁴⁴.

Το 1999 στη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο *Τάμπερε* έγινε προσπάθεια να αποσαφηνιστούν οι διατάξεις της Συνθήκης του Άμστερνταμ, αναδεικνύοντας τις κοινές αξίες που θα διέπουν την Ένωση. Η ελευθερία, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το κράτος δικαίου, η ελεύθερη κυκλοφορία, είναι μερικές από αυτές που επαναβεβαιώθηκαν για όλους τους πολίτες της ΕΕ και τους υπηκόους τρίτων χωρών. Στο *Τάμπερε* καταβλήθηκε έντονη προσπάθεια να προσδιοριστεί μια κοινή πολιτική σ' ότι αφορά τα θέματα ασύλου, όμως ορισμένες χώρες (π.χ. Ολλανδία, Μ. Βρετανία, Δανία) σκλήραιναν την στάση τους με λήψη μονομερών μέτρων, με αποτέλεσμα αυτή η οδηγία να μην υιοθετηθεί.

Το 2003 προωθήθηκε ο κανονισμός 343/2003, γνωστός και ως *Δουβλίνο II*, για θέσπιση κριτηρίων και μηχανισμών προσδιορισμού του κράτους- μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου. Την ίδια περίοδο εκδόθηκαν και άλλες σημαντικές οδηγίες για την οικογενειακή επανένωση και την χορήγηση του καθεστώτος «του επί μακρόν διαμένοντος» σε όσους διαμένουν νόμιμα σε χώρες της ΕΕ, για χρονικό διάστημα άνω των 5 ετών.

Το 2004 στα πλαίσια μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής, δημιουργήθηκε η *FRONTEX (Frontières extérieures)*, ένας οργανισμός της ΕΕ για να διαχειριστεί τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών συνοριοφυλάκων για την ασφάλεια των εξωτερικών συνόρων της. Οι επιχειρήσεις της *Frontex* στοχεύουν στον εντοπισμό και την καταστολή της παράνομης μετανάστευσης, της εμπορίας ανθρώπων και της

⁴⁴ The Treaty of Amsterdam, Άρθρο 1, παρ. 5

διείσδυσης τρομοκρατών. Ο οργανισμός έχει την έδρα του στη Βαρσοβία, της Πολωνίας⁴⁵.

Εφόσον το πρόγραμμα το Τάμππερε είχε συμπληρώσει ήδη μια 5ετία, τα κράτη μέλη της ΕΕ προχώρησαν σε ένα πολυετές φιλόδοξο πρόγραμμα για την περίοδο 2004 – 2009, «*το πρόγραμμα της Χάγης*». Βασικά στοιχεία του προγράμματος αποτελούσαν η ρύθμιση των μεταναστευτικών ροών και η εμβάθυνση της συνεργασίας για τη μετανάστευση και τον έλεγχο των συνόρων (κοινές δράσεις για την καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης ιδιαίτερα δια θαλάσσης). Παράλληλα αποφασίστηκε η διαμόρφωση ενιαίου ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου μέχρι το 2010, η καταπολέμηση του διασυνοριακού εγκλήματος, η επέκταση της αμοιβαίας αναγνώρισης δικαστικών αποφάσεων σε αστικά και ποινικά θέματα, καθώς και η πληρέστερη αξιοποίηση της EUROPOL (*European Police Office*) και EUROJUST (*European Union's Judicial Cooperation Unit*)⁴⁶

Το τελευταίο μεγάλο βήμα για τη χάραξη της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής είναι το *πρόγραμμα της Στοκχόλμης* για την περίοδο 2010 έως 2014 με κεντρική ιδέα την οικοδόμηση της Ευρώπης των πολιτών. Το πρόγραμμα θέτει ως προτεραιότητες, την προώθηση των δικαιωμάτων των πολιτών της Ευρώπης, τη βελτίωση της καθημερινότητας, την προστασία των πολιτών, την πρόσβαση στον ευρωπαϊκό χώρο, την αλληλεγγύη και την εταιρική σχέση σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου, καθώς και στην εξωτερική διάσταση του τομέα ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης⁴⁷.

Λόγω όμως της αύξησης των μεταναστευτικών ροών, συνέπεια των αποτελεσμάτων της «*Αραβικής Άνοιξης*», το 2011 αναπτύσσεται το *σχέδιο της Νέας Συνολικής Προσέγγισης για τη Μετανάστευση και την Κινητικότητα (ΣΠΜΚ)* το οποίο στοχεύει στην προώθηση του διαλόγου και της συνεργασίας με χώρες εταίρους εκτός

⁴⁵www. Frontex.europa.eu “Mission and Tasks” , (ημερομηνία πρόσβασης 27 Μαρ 2016)

⁴⁶ Ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών, <http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki>, (ημερομηνία πρόσβασης 27 Μαρ 2016)

⁴⁷ Στο ίδιο

ΕΕ σε τέσσερεις τομείς: καλύτερη οργάνωση της νόμιμης μετανάστευσης και προώθησης της ορθής διαχείρισης της κινητικότητας, πρόληψη και καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και εξάλειψη της εμπορίας ανθρώπων, μεγιστοποίηση του αναπτυξιακού αντίκτυπου της μετανάστευσης και προώθηση της διεθνούς προστασίας και ενίσχυση της εξωτερικής διάστασης της πολιτικής ασύλου⁴⁸.

Το 2013 ψηφίστηκε ο κανονισμός 604/2013, γνωστός και ως *Δουβλίνο III*, ο οποίος και κατήργησε τον 343/2003 (*Δουβλίνο II*) και αφορούσε τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών, για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας, που υποβάλλεται σε κράτος μέλος, από υπήκοο τρίτης χώρας, ή από απάτριδα.

Παράλληλα διαπιστώνεται ότι τα ταμεία που χρηματοδοτούν τις δράσεις για την αντιμετώπιση των πιέσεων από τις μεταναστευτικές ροές δεν αποδίδουν καθώς η χρηματοδότηση εστιάζει σε μέτρα κυρίως συνοριακών ελέγχων και κράτησης. Τέτοια ταμεία είναι το ταμείο Εξωτερικών Συνόρων από το οποίο η χώρα εισέπραξε 132,8 εκ ευρώ, το ταμείο Επιστροφής με 96,8 εκ. ευρώ, το ταμείο Προσφύγων με 19,95 εκ. ευρώ και το ταμείο Κοινωνικής Ένταξης. Το 2014, τα τρία πρώτα ταμεία συγχωνεύονται σε ένα με την ονομασία ταμείο ασύλου και Μετανάστευσης, με την ελπίδα να είναι περισσότερο ευέλικτο.

Παρ' όλες τις προσπάθειες της ΕΕ να ασκήσει μια πολιτική μετανάστευσης στα πλαίσια του ευρωπαϊκού κεκτημένου, διαπνεόμενη από τις αξίες της, ο όγκος των προσφυγικών - μεταναστευτικών ροών εντός του 2015 διέψευσε κάθε προσδοκία. Το αποτέλεσμα ήταν λόγω των αυξανόμενων καθημερινά ροών, οι χώρες του «βαλκανικού διαδρόμου» να κλείσουν τα σύνορα ως μέτρο πίεσης, προκειμένου να ανακόψουν τις ροές. Συνέπεια της κίνησης αυτής ήταν να εγκλωβιστούν στην Ελλάδα περίπου 50.000 πρόσφυγες – μετανάστες, ενώ οι ροές από την Τουρκία συνεχίζονται.

⁴⁸ Ιστοσελίδα της ΕΕ www.europa.eu/rapid/press-release Δελτίο Τύπου (ημερομηνία πρόσβασης 27 Μαρ 2016)

Σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης της νέας κατάστασης οι αρχηγοί των κρατών – μελών της ΕΕ συναντήθηκαν την 8 Μαρτίου 2016 και οι αποφάσεις που ελήφθησαν σε γενικές γραμμές είναι: α) Προστασία των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ. β) Κλείσιμο του βαλκανικού διαδρόμου. γ) Πλήρης και αξιόπιστη καταγραφή όλων όσων εισέρχονται παρανόμως στα ελληνικά νησιά (και στην Ιταλία) μέσω των hot spots. δ) Δημιουργία δομών και οικονομική στήριξη στην Ελλάδα που θα φιλοξενήσει για μακρό χρονικό διάστημα όσους εγκλωβισθούν στη χώρα. ε) Συμφωνία με την Τουρκία για επανεισδοχή όσων φεύγουν από το έδαφός της και αντιμετώπιση των ροών σε τουρκικό έδαφος. στ) Οικονομική υποστήριξη και άλλα ανταλλάγματα προς την Τουρκία που ήδη σηκώνει τεράστιο βάρος από τους πρόσφυγες για συνέχιση της παραμονής τους στο έδαφός της. ζ) Αποδοχή ενός αριθμού προσφύγων με οργανωμένο τρόπο για μετεγκατάσταση από την Τουρκία κατ' ευθείαν στις χώρες της ΕΕ. η) Χαρακτηρισμός κάποιων χωρών εκτός ΕΕ ως «ασφαλών τρίτων χωρών» όπου επιτρέπεται η επιστροφή προσφύγων χωρίς πρόβλημα⁴⁹.

Η παραπάνω συμφωνία μένει να αξιολογηθεί στην πράξη, αν και με μια πρώτη ανάγνωση εκτιμάται ότι, η Τουρκία, η οποία φιλοξενεί στο έδαφός της 2 εκ. πρόσφυγες, χρησιμοποίησε το μεταναστευτικό ως μοχλό πίεσης προκειμένου να κερδίσει ανταλλάγματα ως προς το καθεστώς βίζας, την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων και τη γενναία χρηματοδότηση από πλευράς ΕΕ.

Αντιθέτως η Ελλάδα, θα θεωρείται πρώτη χώρα υποδοχής με ότι αυτό συνεπάγεται και θα παραμείνουν οι περίπου 60.000 πρόσφυγες – μετανάστες που ήδη βρίσκονται στη χώρα σε δομές φιλοξενίας, ενδεχομένως βέβαια και να αυξηθούν, μέχρι νεωτέρας. Με αυτό τον τρόπο ουσιαστικά τα σύνορά της ΠΓΔΜ καθίστανται σύνορα της Ευρώπης, διασφαλίζοντας τις χώρες στα κεντρικά και στα βόρεια, ενώ η συνθήκη ΣΕΓΚΕΝ τίθεται υπό αναθεώρηση, έστω και για κάποιο χρονικό διάστημα.

⁴⁹A. Συρίγγος, Επίκουρος, «5+1 δεδομένα για το μεταναστευτικό», Εφημ «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 13 Μαρ 2016

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «3»
ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στις χώρες υποδοχής, βρίσκονται σε μια σχέση εξάρτησης, αφενός μεν με την δυνατότητα της να υποδεχτεί τους μετανάστες και να τους εντάξει στις δομές της, αφετέρου δε από τις συνθήκες που επικρατούν τη δεδομένη στιγμή στο διεθνές σύστημα. Αυτές οι επιπτώσεις έχουν θετικές και αρνητικές προεκτάσεις και σίγουρα τα αποτελέσματά τους είναι βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Ο γενικός κανόνας όμως υποδεικνύει ότι, η μετανάστευση είναι χρήσιμη πρωτίστως για τους μετανάστες και δευτερευόντως για τις χώρες που τους φιλοξενούν, εφόσον αυτή είναι επιλεκτική, προγραμματισμένη και καταλήγει, κατά το δυνατόν, σε ενσωμάτωση των μεταναστών από τους γηγενείς. Διαφορετικά είναι πρόξενος τριβών και ενίοτε συγκρούσεων⁵⁰.

Οι μεταναστευτικές ροές συνήθως προκαλούν αντιδράσεις στις χώρες προορισμού, ή φιλοξενίας, ενισχύοντας τον φόβο ότι ο κοινωνικός ιστός δεν θα αντέξει τις αλλαγές, προκαλώντας οργή και τάσεις απομονωτισμού. Στις περιπτώσεις αυτές ενισχύονται ακραίες εθνικιστικές φωνές, καταδεικνύοντας ως λύση τον απομονωτισμό και υπονομεύοντας έτσι την χώρα⁵¹.

Σε κάθε περίπτωση, η εξέταση των στρατηγικών συνεπειών της εισόδου των μεταναστών στην Ελλάδα, πρέπει να γίνει στη βάση μιας ψύχραιμης και ρεαλιστικής προσέγγισης, απαλλαγμένης από ιδεοληψίες.

Όταν λέμε στρατηγικές συνέπειες, εννοούμε τις συνέπειες εκείνες που επηρεάζουν τα μέσα με τα οποία το κράτος ασκεί την στρατηγική του⁵² (οικονομικά,

⁵⁰Κόλμερ Κωνσταντίνος. «Λαθρομετανάστευση. Η απειλή της εθνικής ασφάλειας», Εκδόσεις Λιβάνη, 2012.

⁵¹ Ν. Κωνσταντάρης, «Η εποχή της μετανάστευσης», εφημ. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 13 Μαρ 2016

⁵² Κ. Κολιόπουλος, «Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα», εκδόσεις Ποιότητα, σελ.44

διπλωματικά κλπ) και αυτές που επηρεάζουν τους συντελεστές ισχύος του. Με βάση τα παραπάνω θα εξετάσουμε τις παρακάτω συνέπειες:

3.1 Οικονομικές συνέπειες

Όταν αναφέρονται στις οικονομικές συνέπειες της μετανάστευσης στη διεθνή βιβλιογραφία, εννοούν κυρίως τις επιπτώσεις στην αγορά εργασίας. Πιστεύεται ότι, η χρησιμοποίηση μεταναστών, αυξάνει την ανεργία των ανειδίκευτων εργατών, από τη στιγμή που θεωρείται ότι υπάρχει πλήρης υποκατάσταση των ντόπιων ανειδίκευτων εργατών από τους μετανάστες⁵³. Έρευνες έχουν καταδείξει όμως ότι οι δύο πληθυσμοί, γηγενείς και μετανάστες, δεν αποτελούν τέλεια υποκατάστατα και δεν ανταγωνίζονται για τις ίδιες θέσεις εργασίας.

Επίσης έχει καταδειχθεί ότι, επειδή οι μετανάστες απασχολούνται σε εργασίες τις οποίες οι Έλληνες αποφεύγουν, αυτό έχει θετικές συνέπειες καθώς, το παραγόμενο προϊόν σε αυτούς τομείς θα ήταν ποσοτικά λιγότερο. Επίσης αρκετές επιχειρήσεις, ως επί το πλείστο οικογενειακές, οι οποίες χρησιμοποιούν τους μετανάστες ως φθηνή εργατική δύναμη, πιθανόν, να μην μπορούσαν να αντέξουν υψηλότερο εργατικό κόστος και να έκλειναν, με αποτέλεσμα να έμεναν άνεργοι και οι ντόπιοι εργαζόμενοι στη συγκεκριμένη επιχείρηση, αλλά και να μειωνόταν η παραγωγή⁵⁴. Από την άλλη όμως, η φθηνή εργασία συμπαρασύρει τους μισθούς προς τα κάτω, σε χαμηλότερο επίπεδο από αυτό που θα αποδέχονταν οι Έλληνες εργαζόμενοι, απειλώντας τις συμβάσεις εργασίας.

Στην Ελλάδα οι παράνομοι μετανάστες, απασχολούμενοι κυρίως σε αγροτικές εργασίες, στην οικοδομή και σε θέσεις ανειδίκευτων εργατών, λαμβάνουν αμοιβή η οποία κυμαίνεται σε χαμηλότερα επίπεδα από αυτή που λαμβάνουν οι Έλληνες. Η μεταναστευτική εργασία υπήρξε σε μεγάλο βαθμό ανασφάλιστη, ενώ οι σχετικές

⁵³ Μ. Χλέτσος, «Μετανάστες και Μετανάστευση: Η πολιτική οικονομία της Μετανάστευσης», Αθήνα, εκδόσεις Πατάκη, 2003, σελ. 25

⁵⁴ Στο ίδιο, σελ 26

θέσεις εργασίας ήταν επισφαλείς. Αυτό το γεγονός δημιούργησε μεγάλη ελαστικότητα στις σχέσεις εργασίας.

Τα τελευταία χρόνια, κυρίως οι νόμιμοι πλέον μετανάστες, απασχολούνται πέραν του πρωτογενούς τομέα και στον τομέα των υπηρεσιών (τουριστικά επαγγέλματα κλπ), ενώ υπάρχουν και αυτοί που έχουν αναπτύξει επιχειρηματική δράση, καταβάλλοντας τις αντίστοιχες ασφαλιστικές εισφορές και αποκτώντας πλήρη εργασιακά δικαιώματα.

Πολλοί βέβαια υποστηρίζουν ότι οι μετανάστες χρησιμοποιούνται στην παραοικονομία, με αποτέλεσμα να διογκώνεται το μέρος εκείνο του ΑΕΠ που δεν καταγράφεται και να υπάρχει διαφυγή φορολογικών εσόδων.

Πέραν όμως του ότι οι μετανάστες είναι εργατικό δυναμικό, είναι και καταναλωτές, έστω και αν καταναλώνουν ένα μικρό μέρος του εισοδήματός τους. Έτσι αποκτούν αξία και επιφέρουν εισόδημα, περιουσιακά στοιχεία όπως για παράδειγμα, ένα ημιυπόγειο διαμέρισμα σε μια υποβαθμισμένη περιοχή, μια αγροικία σε αγροτική περιοχή κλπ, τα οποία ενοικιάζονται από οικονομικούς μετανάστες.

Το επιχείρημα ότι, οι μετανάστες χρησιμοποιούν τα δημόσια αγαθά της χώρας, χωρίς να συμμετέχουν σε αυτά μέσω της φορολόγησής τους και άρα επιβαρύνουν την οικονομία της χώρας, δεν είναι αληθές καθώς, οι μεν νόμιμοι μετανάστες συμμετέχουν στην καταβολή ασφαλιστικών εισφορών, οι δε παράνομοι μετανάστες δεν έχουν κανένα εργασιακό δικαίωμα (επίδομα ανεργίας, προστασία από εργατικούς νόμους κλπ) πλην της νοσηλείας σε κάποιο δημόσιο νοσοκομείο και εφόσον πρόκειται για έκτακτο συμβάν. Η πρόσθετη επιβάρυνση για το κράτος πρόνοιας, αφορά κυρίως τους αιτούντες άσυλο, στους οποίους δεν επιτρέπεται να εργασθούν ή εργάζονται μόνο υπό περιοριστικούς όρους⁵⁵. Έτσι οι παράνομοι μετανάστες παράγουν την λεγόμενη «μαύρη εργασία» και ο μόνος κερδισμένος είναι ο εργοδότης

⁵⁵Ετήσια Έκθεση Επιτρ.Ευρωπ.Κοινοτήτων,16/7/2004

τους ο οποίος δεν καταβάλει ασφαλιστικές εισφορές, δεν τηρεί την εργατική νομοθεσία και καρπώνεται την υπεραξία της εργασίας του μετανάστη⁵⁶.

Η είσοδος των μεταναστών στην αγορά εργασίας τη δεκαετία του 1990, είχε αρνητική επίπτωση στον εκσυγχρονισμό μικρών βιοτεχνικών – βιομηχανικών μονάδων καθώς, η δυνατότητα εξεύρεσης φθηνού εργατικού δυναμικού, δεν δημιούργησε την ανάγκη για τεχνολογική ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό της παραγωγής, για εξισορρόπηση του κόστους εργασίας και μείωσε έτσι τις επενδύσεις στον τομέα της τεχνολογίας. Η εκσυγχρονιστική τους αυτή υστέρηση ανανεώνει τη ζήτηση για φτηνό εργατικό δυναμικό και διατηρεί την παραοικονομία⁵⁷.

Παράλληλα όμως στη δεκαετία 1990, που σημαδεύτηκε από την αύξηση και νομιμοποίηση του μεταναστευτικού πληθυσμού στην Ελλάδα, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ ήταν περίπου 3,5% (το 2008 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας ήταν ίσο με το 94% του μέσου όρου της ΕΕ)⁵⁸ ενώ η ανεργία κινήθηκε πτωτικά από το 11,4% στο 7,9%. Συνεπώς η συμβολή του μεταναστευτικού πληθυσμού στην αύξηση του ΑΕΠ, τη μείωση της ανεργίας και τη βελτίωση των μεγεθών της ελληνικής οικονομίας δεν μπορεί επομένως να αμφισβητηθεί.

Η εκδήλωση της κρίσης το 2009, η οποία συνεχίζεται, σίγουρα μεταβάλλει τα δεδομένα. Η παρατεταμένη λιτότητα και ύφεση, έχει εκτοξεύσει την ανεργία στο 24,9%⁵⁹ και στους 1.174.658 ανέργους. Η ανεργία πλήττει και τους μετανάστες, με αποτέλεσμα για πρώτη φορά να εμφανίζεται ανταγωνισμός για επισφαλείς και κακοπληρωμένες εργασίες μεταξύ μεταναστών και Ελλήνων.

Στον παράγοντα της οικονομικής κρίσης που διέρχεται η χώρα, προστίθενται και οι μεταναστευτικές-προσφυγικές ροές που ήταν ιδιαίτερα αυξημένες για το 2015 και συνεχίστηκαν και το 2016, γεγονός που εκτιμάται ότι επιδείνωσε την κατάσταση

⁵⁶Μ. Χλέτσος, «Μετανάστες και Μετανάστευση: Η πολιτική οικονομία της Μετανάστευσης», Αθήνα, εκδόσεις Πατάκη, 2003, σελ. 27

⁵⁷ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, «Ιδιοποιούνται την παραγωγικότητα και ανεβάζουν τον πληθωρισμό», 3/9/2003

⁵⁸Εκθεση Eurostat 2009-12-15 (Ημερομηνία πρόσβασης 31-3-16)

⁵⁹ Εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ, (ένθετο ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ), 17 Μαρ 2016

γύρω από τον τομέα της αγοράς εργασίας και την ενίσχυση της παραοικονομίας, στην περίπτωση που οι μετανάστες – πρόσφυγες δεν κατανεμηθούν και στις λοιπές χώρες της Ευρώπης.

Συμπερασματικά, ενώ από τη μία πλευρά η συμμετοχή των μεταναστών στην παραγωγική διαδικασία συνέβαλε θετικά στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, από την άλλη δημιούργησε μια σειρά από αρνητικές επιπτώσεις ως προς την αμοιβή της εργασίας, την ελαστικότητα των εργασιακών σχέσεων, την διατήρηση της τεχνολογικής ανάπτυξης σε χαμηλά επίπεδα, την μείωση της αξίας των ακινήτων στις περιοχές που κατοικούν πολλοί μετανάστες και την αύξηση των αναγκών των δομών του κράτους για την εξυπηρέτηση τους (υπηρεσίες αλλοδαπών, σχολεία κλπ). Η ανάπτυξη της διεθνούς ανταγωνιστικότητας και η οικονομική ανάπτυξη, απαιτούν ανάπτυξη και εφαρμογή της τεχνολογίας, μεθόδους παραγωγής εντάσεως κεφαλαίου (υλικού και ανθρώπινου) καθώς και καλά εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό. Έτσι, μακροχρόνια, η ανειδίκευτη εργασία, μπορεί να αποβεί αρνητική για την οικονομία⁶⁰.

3.2 Δημογραφικές συνέπειες

Η Δημογραφία αποτελεί έναν από τους θεμελιώδεις δείκτες προβλέψεως των παγκοσμίων μελλοντικών εξελίξεων, αλλά και μετρήσεως της εθνικής ισχύος κρατών, αφού οι ακραίες δυσμενείς μεταβολές της, οδηγούν τόσο την ανθρωπότητα, όσο και επί μέρους έθνη, σε μη αντιστρέψιμα ιστορικά ραντεβού.

Στην Ελλάδα οι γεννήσεις ανήλθαν στις 92.149 το 2014, τη στιγμή που το 2001 ο αντίστοιχος αριθμός ήταν 102.282. Συνολικά ο δείκτης γονιμότητας στην Ε.Ε. αυξήθηκε από το 1,46 το 2001 στο 1,58 το 2014, ποικίλλοντας από το 1,23 στην Πορτογαλία, στο 2,01 στη Γαλλία. Ο δείκτης γονιμότητας 2,1 ανά γυναίκα, γενικά θεωρείται ότι είναι το «επίπεδο αναπλήρωσης» για ανεπτυγμένες χώρες (ο μέσος αριθμός γεννήσεων ανά γυναίκα που χρειάζεται για να διατηρείται ο πληθυσμός σταθερός). Η Ελλάδα έχει έναν από τους πιο χαμηλούς δείκτες στην Ε.Ε., στο 1,30

⁶⁰ Θ.Λιανός, «Αναζητώντας τη γη της επαγγελίας», Οικονομικός Ταχυδρόμος, φ.44/2001, σελ.38.

(ωστόσο αξίζει να σημειωθεί πως το 2001 ήταν 1,25)⁶¹. Ο δείκτης γονιμότητας στις «αμιγώς» Ελληνίδες εκτιμάται ότι είναι περίπου στο 1.

Το πιο σημαντικό πρόβλημα το οποίο αντιμετωπίζει η Ελλάδα και μπορεί μακροχρόνια να αποδειχθεί μοιραίο, είναι συνεπώς το δημογραφικό. Η ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού αποτελεί κύριο στοιχείο πολιτικής για την οικονομία, την κοινωνική ανάπτυξη, το ισοζύγιο πληθυσμού. Το δημογραφικό δεν είναι μονοσήμαντο γεγονός, αλλά έχει πολλές προεκτάσεις και μετέχει ενεργά σε πλήθος πρωτοβουλιών της πολιτικής ανάπτυξης και του ισοζυγίου πληθυσμού.

Το 2030, ένας στους τρεις Έλληνες θα είναι άνω των 60 ετών, ενώ το 2050 η αναλογία θα επιδεινωθεί επικίνδυνα. Η χώρα μας κατατάσσεται μεταξύ των 6 ταχύτερα γηρασκουσών χωρών, μαζί με Ιαπωνία, Νότια Κορέα, Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία, καθώς έως το 2050 το 40,8% του πληθυσμού της θα είναι άνω των 60 ετών⁶².

Οι αλλοδαποί, το 2001, αποτελούσαν το 7% του συνολικού πληθυσμού από 1,22% που ήταν το 1991, και το 13% του εργατικού δυναμικού. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι το 84% των αλλοδαπών είναι ηλικίας 20-44 ετών, έναντι του 37% του ντόπιου ελληνικού πληθυσμού, κατανοούμε πόσο πολύ περιορίζεται το έλλειμμα σ' αυτές τις παραγωγικές ηλικίες. Οι μετανάστες λοιπόν, μεταβάλλουν την ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού και τα δημογραφικά αποτελέσματά της, είναι θετικά σε μια κοινωνία που «γερνάει» όπως είναι η ελληνική⁶³.

Αναμφίβολα στις επόμενες δεκαετίες, η μετανάστευση θα εξακολουθήσει να αποτελεί ένα βασικό παράγοντα των δημογραφικών εξελίξεων. Ουσιαστικά, η αποφυγή μιας μελλοντικής μείωσης του συνολικού πληθυσμού τόσο της Ελλάδας, όσο και πολλών από τις χώρες της Ε.Ε., μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της

⁶¹www. ec.europa.eu/rostat (15 Mar 2016) (ημερομηνία πρόσβασης 31 Mar 2016)

⁶²P. Σαλούρου, «Έτοιμη να εκραγεί η δημογραφική βόμβα», εφημ «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 31 Mar 2016

⁶³ P. Φακιολάς, «Δημογραφικές και οικονομικές εξελίξεις. Τα υπέρ και τα κατά της σημερινής κατάστασης», Οικονομικός Ταχυδρόμος, φ11/2000, σελ.42

μετανάστευσης, αφού οι προοπτικές για μια ανάκαμψη της φυσικής αύξησης παρουσιάζονται δυσοίωνες.

Έτσι απόψεις που τάσσονται υπέρ μιας αύξησης του πληθυσμού και ταυτόχρονα υπέρ της παύσης της μεταναστευτικής εισροής, είναι τουλάχιστον αντιφατικές. Οι πολιτικές αύξησης του πληθυσμού όμως, με την αύξηση των μεταναστών, μπορεί στο μέλλον να αποβούν αυτοκαταστροφικές, αν δεν υπάρξει μια ισορροπία στην είσοδο μεταναστών και στη δυνατότητα της χώρας να τους ενσωματώσει στις δομές της⁶⁴. Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι, η διατήρηση της γονιμότητας του γηγενούς πληθυσμού σε πολύ χαμηλά επίπεδα, αποτελεί έναν ανασταλτικό παράγοντα για τις προσπάθειες κοινωνικής ένταξης των μεταναστών.

Η μετανάστευση μπορεί επίσης να επιβραδύνει το χρονοδιάγραμμα εμφάνισης μιας ιδιαίτερα σημαντικής εξέλιξης που αναμένεται στις επόμενες δεκαετίες, της πρώτης μείωσης του μεγέθους του πληθυσμού παραγωγικών ηλικιών. Παρ' όλα αυτά ο μεταναστευτικός παράγοντας δεν μπορεί μακροπρόθεσμα να καλύψει τις μακροχρόνιες ανάγκες της οικονομίας σε εργασία και να δώσει λύσεις στο ασφαλιστικό, καθώς θα απαιτούνταν υψηλά μεγέθη μεταναστευτικής εισροής. Λύσεις πρέπει να αναζητηθούν μέσα από πολιτικές θεσμικού χαρακτήρα, που θα έχουν σχέση με τη διεύρυνση των ορίων συνταξιοδότησης κλπ ⁶⁵.

Οι συνέπειες του δημογραφικού προβλήματος στη χώρα, που βρίσκεται σε διαρκή οικονομική κρίση με την ανεργία να πλησιάζει το 30%, δεν είναι ορατές. Παρόλα αυτά, οι τεράστιες μεταναστευτικές ροές που πραγματοποιήθηκαν το 2015, σε συνδυασμό με το κλείσιμο των συνόρων, γεγονός που οδήγησε σε σκέψεις για αναθεώρηση της συνθήκης *Δουβλίνο III*, αύξησε την ανησυχία για ανατροπή της πληθυσμιακής σχέσης γηγενών – μεταναστών και ενίσχυσε τα φοβικά σύνδρομα.

⁶⁴ Ευσταθιάδης Στ, «Ευρώπη: οι μετανάστες αλλάζουν τις ισορροπίες», εφημ ΤΟ ΒΗΜΑ, 16/6/2002,

⁶⁵ Χ. Μπάκαβος- Δ. Παπαδοπούλου, «Μεταναστευτικές τάσεις και Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική» Μελέτες, 2006

Σε κάθε περίπτωση, το δημογραφικό δεν είναι κάποιο νέο πρόβλημα, αλλά οι συνέπειες του έχουν επισημανθεί από την δεκαετία του 1990. Οι όποιες στατιστικές, παρουσιάζονταν κατά το δοκούν και σε πολλές περιπτώσεις αλλοίωναν το πραγματικό περιεχόμενο των αριθμών, σκοπό είχαν να εξυπηρετήσουν πολιτικές σκοπιμότητες. Η αλήθεια είναι ότι η χώρα χρειάζεται τους μετανάστες, όσο και οι ίδιοι την χρειάζονται, όμως η μετανάστευση πρέπει να διέπεται από κανόνες και να μην επιβάλλεται από πολιτικές που δεν λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες του κράτους. Σε κάθε περίπτωση, η μετανάστευση δεν πρέπει να καταστήσει τη χώρα μια πολυπολιτισμική κοινωνία, η οποία θα έχει απωλέσει την εθνική της ταυτότητα.

3.3 Πολιτισμικές συνέπειες

Σε όλες τις χώρες που αντιμετωπίζουν εισροή μεταναστών, υπάρχει έντονος διάλογος γύρω από τις πολιτισμικές συνέπειες αυτής της μετακίνησης. Υπάρχει μια προφανής ανησυχία, κατά πόσο θα καταστεί δυνατό, οι νέοι μετανάστες να προσαρμοστούν πολιτισμικά, στα δεδομένα της χώρας υποδοχής και εγκατάστασης τους.

Η ιστορία έχει δείξει ότι, οι μεταναστεύσεις μεγάλης κλίμακας, αποτελούν ταυτόχρονα αιτία, αλλά και συνέπεια, σημαντικών πολιτιστικών μετασχηματισμών. Η μετανάστευση οδηγεί αναπόφευκτα σε πολιτιστικές αλλαγές και προσαρμογές ανάμεσα στους μετανάστες και τους γηγενείς πολίτες.

Συνέπεια της αλληλεπίδρασης των γηγενών και μεταναστών, είναι ο επιπολιτισμός, ο οποίος περιγράφει τα φαινόμενα που προκύπτουν, όταν ομάδες ατόμων με διαφορετικές κουλτούρες, έρχονται σε συνεχή επαφή προκαλώντας αλλαγές στα αρχικά πολιτισμικά μοτίβα της μιας, ή και των δύο ομάδων»⁶⁶. Παρά το γεγονός ότι ο «επιπολιτισμός» είναι ένας κατ' ουσία ουδέτερος όρος, δηλαδή η αλλαγή μπορεί να συμβεί και στις δύο ομάδες, στην πράξη οι αλλαγές συμβαίνουν στη μία από τις δύο.

⁶⁶Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. (1936). *Memorandum on the study of acculturation*. Σελ 149

Η «αφομοίωση», είναι απλά μια από τις μορφές του επιπολιτισμού, καθώς αυτός μπορεί να είναι είτε αντιδραστικός (όταν εμφανίζεται αντίσταση στην αλλαγή και από τις δύο ομάδες), είτε δημιουργικός (όταν δημιουργούνται νέες πολιτιστικές μορφές που δεν εντοπιζόταν στις αρχικές κουλτούρες), είτε καθυστερημένος (όταν οι αλλαγές εμφανίζονται πλήρως πολλά χρόνια αργότερα).

Η διαμόρφωση της πολιτισμικής ταυτότητας, αποτελεί προϋπόθεση για τις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες, όπως τείνει να μετασχηματιστεί και η ελληνική, τόσο των μεταναστευτικών, ή μειονοτικών ομάδων, όσο και της κυρίαρχης. Η πολιτισμική ταυτότητα του ατόμου, επιδρά σημαντικά στη διαμόρφωση της ταυτότητας του «εγώ» και πραγματοποιείται μέσα από τις διαδικασίες του επιπολιτισμού.

Με τη διαδικασία του επιπολιτισμού, μεταβιβάζονται στο άτομο η γλώσσα, τα ήθη, τα έθιμα και η κοινωνική του συμπεριφορά της κοινωνίας υποδοχής. Αυτή η πολιτισμική αλλαγή, είναι αποτέλεσμα μιας συνεχούς και άμεσης αλληλεπίδρασης των δύο διαφορετικών ομάδων (μετανάστης – γηγενής) που οδηγούν τελικά στη διαμόρφωση της πολιτισμικής ταυτότητάς του.

Ο ελληνικός πολιτισμός διαπνέεται από έντονα στοιχεία ελληνοκεντρισμού, δίνοντας προτεραιότητα στην ελληνική παράδοση, στην εθνική ταυτότητα και στην αδιάσπαστη ιστορική, γλωσσική και φυλετική συνέχεια. Η Ελληνική Ορθόδοξη εκκλησία αποτελεί το δόγμα που αντιπροσωπεύει την πλειονότητα του πληθυσμού και αναγνωρίζεται από το σύνταγμα⁶⁷ ως «επικρατούσα θρησκεία». Σημαντικό στοιχείο της ελληνικής κουλτούρας, είναι ο ισχυρός δεσμός της οικογένειας και η αφοσίωση των μελών της σε αυτή, ενώ ως ευρωπαϊκή χώρα, διακατέχεται από αντιλήψεις που έχουν να κάνουν, με την ισότητα των δύο φύλων, το σεβασμό της ιδιαιτερότητας των ανθρώπων, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μια σειρά από άλλες κατοχυρωμένες συνταγματικά ελευθερίες, των οποίων οι ρίζες βρίσκονται στη Γαλλική επανάσταση.

⁶⁷ Άρθρο 3 του Συντάγματος

Οι μεταναστευτικές ροές της δεκαετίας του 1990, που περιλάμβαναν μεγάλο αριθμό βαλκάνιων μεταναστών (Αλβανοί, Βούλγαροι, Πολωνοί, Ρουμάνοι) αλλά και μετανάστες από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, μεταξύ αυτών και αρκετούς παλιννοστούντες, κατάφεραν να παρουσιάσουν υψηλά ποσοστά ενσωμάτωσης στην ελληνική πραγματικότητα. Σημαντικό ρόλο έπαιξαν η γνώση στοιχείων της ελληνικής γλώσσας, η θρησκεία, η βαλκανική νοοτροπία, η πολιτιστική «εγγύτητα», αλλά και οι μικτοί γάμοι που πραγματοποιήθηκαν όλα αυτά τα χρόνια. Έτσι τα παιδιά τους και ιδίως αυτά που γεννήθηκαν στην Ελλάδα, που αποτελούν τη δεύτερη γενιά μεταναστών και τα οποία έχουν παρακολουθήσει το Ελληνικό σχολείο, νιώθουν περισσότερο «πατρίδα» τους τη Ελλάδα, παρά τη χώρα προέλευσης των γονιών τους.

Βέβαια η ενσωμάτωση είναι κάτι που αποδεικνύεται μακροπρόθεσμα και βασίζεται σε πολλούς παράγοντες. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, η διασφάλιση μόνιμης εργασίας, καθώς και η απόκτηση ενός κοινωνικού περίγυρου, αποτελούν μεν μια ένδειξη ενσωμάτωσης του μετανάστη στην ευρύτερη κοινωνία, αλλά η πραγματική ενσωμάτωση είναι θέμα εσωτερικό και φαίνεται από το κατά πόσο το όραμα των μεταναστών για τη χώρα, συμπίπτει με αυτό των γηγενών⁶⁸.

Η πολυπολιτισμικότητα όμως, χαρακτηρίζεται από εγγενείς αδυναμίες σε θεωρητικό επίπεδο, ενώ και σε πρακτικό επίπεδο, φαίνεται ότι οι πρόσφατες εξελίξεις στον ευρωπαϊκό χώρο καταδεικνύουν την αποτυχία της ως αρχής διάρθρωσης των κοινωνικών συνόλων, τα οποία έρχονται αντιμέτωπα με τη μαζική μετανάστευση και την εθνοτική /πολιτισμική ετερογένεια.

Από τη στιγμή που ξεκίνησαν τα γεγονότα με την «Αραβική Άνοιξη» και την αναζωπύρωση του ισλαμικού φονταμενταλισμού με την εμφάνιση του ISIS, στη Δυτ. Ευρώπη εμφανίζονται δεύτερης γενιάς μετανάστες μουσουλμάνοι, οι οποίοι προκαλούν τρομοκρατικά χτυπήματα, το μέγεθος των οποίων παγώνει όλο τον

⁶⁸ Γ. Κολοβός, «Μεταναστευτική πολιτική & ενσωμάτωση μεταναστών», Αθήνα, εκδόσεις ΠΕΛΑΣΓΟΣ, 2011, σελ 56

κόσμο.

Το ερώτημα που τίθεται είναι πως αυτοί οι άνθρωποι, οι οποίοι μεγάλωσαν σε ευρωπαϊκές χώρες και έλαβαν ευρωπαϊκή εκπαίδευση, έφτασαν να ακολουθήσουν τον δρόμο του ισλαμικού ριζοσπαστισμού, προβαίνοντας σε αυτές τις πράξεις.

Η απάντηση βρίσκεται στην ανάλυση των χαρακτηριστικών του Ισλάμ, που είναι η βαθιά πίστη των οπαδών του και η με θρησκευτική ευλάβεια τήρηση των παραδόσεων (Σούννα). Τα στοιχεία αυτά ενώνουν τους πιστούς του Ισλάμ με ισχυρούς δεσμούς μεταξύ τους και ταυτόχρονα δυσκολεύουν τη συνεργασία τους και τη συνύπαρξή τους με άλλους πολιτισμούς⁶⁹.

Το Ισλάμ αποτελεί πρωτίστως ένα δίκαιό σύστημα, το οποίο ρυθμίζει μέσα από κανόνες και παραδόσεις, τον τρόπο ζωής και καθορίζει το είδος των ποινών, σε περίπτωση που κάποιος δεν τις τηρεί. Έτσι λοιπόν, είναι δύσκολη η ενσωμάτωση και ο επιπολιτισμός των μουσουλμάνων μεταναστών από τους ευρωπαϊκούς πολιτισμούς και ειδικότερα από τον ελληνικό, με τα χαρακτηριστικά που αυτός παρουσιάζει και ανέφερα παραπάνω. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να απομονώνονται και να διατηρούν ιδιαίτερες κοινότητες και οργανώσεις. Βέβαια τα ευρωπαϊκά κράτη, όπως η Βρετανία και η Γαλλία, δεν είναι διατεθειμένες να δεχθούν αυτές τις ιδιαιτερότητες και εφαρμόζουν μια πιο σκληρή πολιτική αφομοίωσης (κατάργηση μαντίλας, κατάργηση θρησκευτικών σχολείων κ.α).

Παρόλα αυτά όμως, η πραγματικότητα των μεταναστευτικών ροών του περασμένου χρόνου, οι οποίες είναι σε εξέλιξη, χωρίς να είναι ορατή κάποια λύση στο άμεσο μέλλον, έχει οδηγήσει μέσω της Ελλάδας στην Ευρώπη χιλιάδες μουσουλμάνους πρόσφυγες και μετανάστες, ενώ με το κλείσιμο των συνόρων στην ΠΓΔΜ, εγκλωβίστηκαν στην Ελλάδα περίπου 60.000, αριθμός που εκτιμάται ότι θα αυξηθεί. Αυτοί οι άνθρωποι ήδη από τώρα, που βρίσκονται σε αυτό το μετέωρο καθεστώς, προβάλλουν το προφίλ του μετριοπαθούς και πιστού μουσουλμάνου, που

⁶⁹ Δρ. Κ. Πατραγάς «Τι είναι το Ισλάμ», διάλεξη ΣΕΘΑ, 7 Ιαν 2016

ενίοτε εξεγείρεται και αποκαλύπτει ένα πιο ριζοσπαστικό πρόσωπο. Αυτή η εικόνα, σε συνδυασμό με τα τρομοκρατικά χτυπήματα στην καρδιά της Ευρώπης και τις απειλές του ISIS, ότι σε μερικά χρόνια όλη η ήπειρος θα κατοικείται από μουσουλμάνους, δημιουργεί παραστάσεις απειλής και σίγουρα καταβαρύνει την έννοια της πολυπολιτισμικότητας.

Τα παραπάνω δείχνουν να επιβεβαιώνουν την άποψη του Σ. Χάντινγκτον «*ότι σημερινές συγκρούσεις που είναι σε εξέλιξη, είναι συγκρούσεις πολιτισμών και αποτελούν τον προάγγελο αγριότερων πολέμων, οι οποίοι θα ξεσπάσουν σε ζώνες και περιοχές, όπου υπάρχουν κράτη με πολλούς πολιτισμούς και θρησκείες. Η Ευρώπη, μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και της Σοβιετικής Ένωσης, αποτελεί μια χαρακτηριστική περίπτωση αυτού του μοντέλου συγκρούσεων*»⁷⁰.

Η εθνική ομοιογένεια της ελληνικής κοινωνίας, αλλά και η σχετικά μικρή χρονική διάρκεια της παραμονής των παράνομων μεταναστών και προσφύγων στη χώρα, απέτρεψε την εκδήλωση εμφανών πολιτισμικών συγκρούσεων, με εξαίρεση κάποια μεμονωμένα περιστατικά. Οι πολιτισμικές επιπτώσεις θα γίνουν πιο εμφανείς, εφόσον συνεχιστεί η παραμονή τους, και εφόσον η μεταναστευτική πολιτική της χώρας καθορίσει τον τρόπο με τον οποίο θα επιχειρηθεί η ενσωμάτωσής τους. Ο χειρισμός θεμάτων που αφορούν στα πολιτιστικά χαρακτηριστικά, στο σεβασμό θρησκευτικών πεποιθήσεων και ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών, σε συνδυασμό με τις απαιτήσεις σεβασμού των αντιστοίχων των γηγενών, θα προσδιορίσει σε μεγάλο βαθμό τις επιπτώσεις σε αυτό το πεδίο.

3.4 Κοινωνικές συνέπειες

Αδιαμφισβήτητα η μαζική είσοδος μεταναστών που πραγματοποιήθηκε τα προηγούμενα χρόνια στην χώρα, παράνομοι και νομιμοποιηθέντες, δημιούργησε

⁷⁰ Σ. Χάντινγκτον, «Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης», Αθήνα, εκδόσεις Τερζόπουλος, 2011

μικρές κοινότητες σε όλη τη επικράτεια, αλλά κυρίως στα αστικά κέντρα με κυρίαρχη την πρωτεύουσα. Όλοι αυτοί οι άνθρωποι μετά την είσοδο τους στη χώρα και ζώντας σε ένα καθεστώς παράνομου χωρίς «χαρτιά» μετανάστη, διοχετεύτηκαν στο κέντρο της πρωτεύουσας αρχικά, καθώς γι' αυτούς αποτελούσε σημείο αναφοράς, άναρχα και ανεξέλεγκτα, υπό το καθεστώς της πλήρους κρατικής αδιαφορίας. Έτσι αρχίζουν να δημιουργούνται γειτονίες αρχικά και στη συνέχεια συνοικίες ολόκληρες, στις οποίες διαβιούν μόνο μετανάστες. Αυτό δημιούργησε ανυπέρβλητα εμπόδια στο πεδίο της καθημερινότητας και είχε ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση μεγάλου αριθμού γηγενών από αυτές τις περιοχές, με επακόλουθο την πτώση των τιμών των ακινήτων, την υποβάθμιση των περιοχών και τελικά την μετατροπή τους σε «γκέτο».

Στα «γκέτο» αυτά δημιουργούνται συνθήκες «άβατου», όπου η αστυνομία και το κοινωνικό κράτος είναι απόν, με αποτέλεσμα να υπάρχει ανάπτυξη της εγκληματικότητας, της πορνείας, της διακίνησης ναρκωτικών, της υγειονομικής και πολεοδομικής απαξίας και νοσηρότητας. Οι συνθήκες υγιεινής συνήθως είναι ανεπαρκείς, καθώς αρκετοί παράνομοι μετανάστες προκειμένου να ανταπεξέλθουν στο κόστος ενοικίασης διαμερίσματος, μένουν πολλοί μαζί σε μικρούς χώρους, ενώ αρκετοί δεν έχουν εξεταστεί στους χώρους υποδοχής, ώστε να υπάρχει μια αρχική ιατρική εκτίμηση, με αποτέλεσμα να είναι φορείς λοιμωδών νοσημάτων.

Η αύξηση των μεταναστευτικών ροών το 2015, η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα με μικρότερη ένταση καθώς έχει κλείσει ο λεγόμενος «Βαλκανικός διάδρομος» που τους οδηγούσε στην κεντρική και βόρεια Ευρώπη, ανάγκασε την χώρα, να οργανώσει καταυλισμούς φιλοξενίας, δημιουργώντας έτσι επιπλέον κοινότητες μεταναστών, αλλά ταυτόχρονα να διατηρηθούν για μεγάλο χρονικό διάστημα και δύο άτυποι καταυλισμοί, ένας στο λιμάνι του Πειραιά και ένας στα σύνορα με τα Σκόπια στην Ειδομένη, από πρόσφυγες και μετανάστες που αρνούσαν να μεταβούν στις κρατικές δομές φιλοξενίας, προκαλώντας τεράστια προβλήματα και διεθνή διαπόμπευση μέσω των ΜΜΕ.

Το αποτέλεσμα είναι να έχει δημιουργηθεί μια ποικιλομορφία εθνοτικών ομάδων που διαβιούν στην Ελληνική επικράτεια, στην οποία οι μετανάστες από χώρες της Ασίας, Μ. Ανατολής και Αφρικής διακρίνονται εύκολα (χρώμα, γλώσσα και ενδυμασία), ενώ οι μετανάστες από χώρες των Βαλκανίων και την Ευρώπη, παρουσιάζουν σημαντικό βαθμό ενσωμάτωσης, ώστε να περιορίζεται η ορατότητα των διαφορών από τους γηγενείς.

Αυτή η εθνοτική ποικιλομορφία, συνδυαζόμενη με την έλλειψη παραγόντων που διαμορφώνουν την μεταναστευτική πολιτική, δημιουργεί μια σειρά από συνέπειες για την κοινωνία.

Σύμφωνα με μελέτη του καθηγητή πολιτικής επιστήμης του Χάρβαρντ Ρόμπερτ Πάτναμ, βραχυπρόθεσμα η μετανάστευση και η εθνοτική ποικιλομορφία, που αυτή δημιουργεί, απειλούν την κοινωνική συνοχή. Όλοι οι άνθρωποι, ανεξαρτήτως φυλής, ή εθνότητας, τείνουν να γίνονται πιο δύσπιστοι προς τους συνανθρώπους τους, όσο αυξάνεται η πολιτισμική ποικιλομορφία της κοινότητάς τους. Αυτό που είναι ενδιαφέρον, είναι ότι δεν αυξάνεται η δυσπιστία τους μόνο προς τα μέλη άλλων εθνικών ομάδων, αλλά επίσης και προς τα μέλη της δικής τους ομάδας. Όσο περισσότερη πολιτισμική ποικιλομορφία επικρατεί σε μια κοινωνία, τόσο λιγότερο τείνουν οι άνθρωποι να εμπιστεύονται ο ένας τον άλλο. Η παρουσία διάφορων πολιτισμικών, ή εθνοτικών ομάδων, τείνει να οδηγεί στην κατάρρευση της εμπιστοσύνης που υπάρχει σε μια κοινωνία⁷¹.

Η εμπιστοσύνη, αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό των διαπροσωπικών σχέσεων των ανθρώπων, είτε μεταξύ τους, είτε προς τις δομές του κράτους και συνεπώς επηρεάζει τον βαθμό συνεργασίας που αναπτύσσεται. Το μέγεθος της εμπιστοσύνης που υπάρχει μεταξύ των πολιτών, είναι ίσως το πιο σημαντικό κεφάλαιο το οποίο διαθέτει μια κοινωνία και αποτελεί το θεμέλιο λίθο της κοινωνικής συνοχής. Όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός της πολυπολιτισμικότητας και μεγαλύτερη η ποικιλία

⁷¹ Τ. Μίχας, Εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», 15 Ιαν 2007

εθνικής καταγωγής στις κοινότητες, τόσο εντονότερη είναι η έλλειψη κοινωνικής συνοχής.

«Όταν αντιμετωπίζουμε ποικιλομορφία», λέει ο Πάτναμ, «κλεινόμαστε στο καβούκι μας όπως οι χελώνες. Οι επιπτώσεις της ποικιλομορφίας είναι χειρότερες από ότι φανταζόμαστε. Και όχι απλά δεν εμπιστευόμαστε τους ανθρώπους που δεν μας μοιάζουν. Σε κοινωνίες με ποικιλομορφία, δεν εμπιστευόμαστε κανέναν. Δεν εμπιστευόμαστε τον δήμαρχο, την τοπική εφημερίδα, ούτε καν τους θεσμούς»⁷².

Ο Αμερικανός καθηγητής εξηγεί το φαινόμενο αυτό ως «υπερφόρτωση του κοινωνικό-ψυχολογικού συστήματος», ως ένα σοκ που οφείλεται στην εισροή ξένων σε μια, σε γενικές γραμμές, ομοιογενή κοινωνία.

Μακροπρόθεσμα, οι επιτυχημένες κοινωνίες αποδοχής μεταναστών, σύμφωνα με τον Πάτναμ, μπορούν να αντιμετωπίσουν την απειλή στην κοινωνική συνοχή που προκαλεί η ποικιλομορφία, οικοδομώντας μια πιο περιεκτική έννοια εθνικής ταυτότητας, ένα πιο διευρυμένο «εμείς». Όπως δείχνει η ιστορία της Αμερικής, αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της λαϊκής κουλτούρας, της παιδείας, των εθνικών συμβόλων και των κοινών εμπειριών, με προεξάρχουσα την εμπειρία της κοινής στρατιωτικής θητείας⁷³.

Ιδιαίτερα ανησυχητική είναι η αύξηση της ξενοφοβίας⁷⁴ και του ρατσισμού⁷⁵. Οι κοινωνικές ομάδες που πλήττονται από την οικονομική ύφεση, αποτελούν ένα ιδιαίτερα ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη τέτοιων αισθημάτων και οι μετανάστες

⁷²Robert Putnam, «Bowling Alone» (1999), <http://bowlingalone.com>, (Ημερομηνία πρόσβασης 14 Απρ 2016)

⁷³ Όπως στο 68

⁷⁴ Η *ξενοφοβία* ως φαινόμενο και ως έννοια μπορεί να οριστεί ως μία αρνητική στάση ή φόβος απέναντι σε άτομα ή ομάδες που διαφέρουν ή θεωρείται ότι διαφέρουν σε κάποιο βαθμό από την οικεία ομάδα.

⁷⁵*Ρατσισμός* είναι το σύνολο πεποιθήσεων ιδεολογιών και διαδικασιών που εδραιώνουν διακρίσεις εναντίον άλλων ατόμων με βάση την συμμετοχή τους σε ορισμένη ομάδα. Είναι η εναντίωση τους σε κάθε είδους και μορφή ιδιαιτερότητας. Σημαίνει βία, γκέτο, απαγόρευση άσκησης δικαιωμάτων, ξελοδαρμούς ακόμη και δολοφονίες.

γενικότερα, και οι μουσουλμάνοι μετανάστες ειδικότερα, αποτελούν τους προτιμητέους στόχους⁷⁶.

Οι μεταναστευτικές ροές τα τελευταία χρόνια, ήταν τέτοιου μεγέθους, που προκάλεσαν αντιδράσεις και ενίσχυσαν το κλίμα ανασφάλειας και ξενοφοβίας, κυρίως στους κατοίκους των περιοχών της χώρας που επηρεάστηκαν από την είσοδο των μεταναστών.

Παράλληλα, η προσπάθεια των ΜΜΕ να υπερβάλλουν παρουσιάζοντας την όποια παραβατική συμπεριφορά των μεταναστών, και να οδηγούν το κοινό τους σε συνειρμικές διαπιστώσεις, συνδέοντας τον παράνομο μετανάστη με τον εν δυνάμει εγκληματία, προωθεί μια κουλτούρα φόβου και ανασφάλειας και ενισχύει την ξενοφοβία, η οποία κινείται στα όρια του ρατσισμού, όπου δρουν εθνικιστικά κινήματα που εύκολα αλιεύουν οπαδούς. Η διαδικασία αυτή, συχνά βάσιμα, δημιουργεί προβολές απειλής της εσωτερικής τάξης από ρατσιστικού χαρακτήρα επεισόδια και ενισχύει μια υποβόσκουσα «φυλετική βία» που υποσκάπτει τους δημοκρατικούς θεσμούς, όπως έχει ήδη συμβεί σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες (πχ Γαλλία).

Όσον αφορά την Ελλάδα, μέχρι τώρα τον τόνο στο προσφυγικό τον δίνει ο ιδιαίτερα εκτεταμένος ανώνυμος αλτρουισμός. Και αυτό παρά τις φιλότιμες προσπάθειες ορισμένων ΜΜΕ να ανεβάσουν το επίπεδο ξενοφοβίας, διακινώντας τα κλισέ του ρατσισμού, αλλά και χιτίζοντας τείχη μισαλλοδοξίας με πρώτη ύλη ακόμη και τα κατάφωρα ψεύδη⁷⁷

3.5 Συνέπειες στην ασφάλεια της χώρας

Το κράτος πρέπει να παρέχει ασφάλεια και ευημερία⁷⁸ στους πολίτες του. Με βάση αυτή την αρχή, το κράτος πρέπει να λαμβάνει όλα εκείνα τα μέτρα και να

⁷⁶ Θ. Ντόκος, «Οι συνέπειες της Μετανάστευσης για την περιφερειακή σταθερότητα και την Ελληνική Εθνική Ασφάλεια», στο βιβλίο Χ. Ναζάκη, Μ. Χλέτσου «Μετανάστες και μετανάστευση», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, σελ 59

⁷⁷ Π. Μπουκάλας, «Ζώντας την εποχή των τειχοποιιών», εφημερίδα «Καθημερινή», 22 Μαρ 2016

⁷⁸ Robert Gilpin «Πόλεμος και Αλλαγή στη διεθνή Πολιτική», Αθήνα, εκδόσεις ποιότητα, σελ.42

αναγνωρίζει τις υπαρκτές, ή τις δυνητικές απειλές, προκειμένου να τις αντιμετωπίζει προτού πλήξουν τις δομές του, θέτοντας σε κίνδυνο την πολιτική σταθερότητα, την ασφάλεια των πολιτών, την κοινωνική συνοχή και σε μεγαλύτερη έκταση την ανεξαρτησία και την εδαφική του ακεραιότητα.

Η αυξημένες με γεωμετρική πρόοδο μεταναστευτικές ροές, κυρίως την τελευταία δεκαετία, δημιούργησαν σοβαρά διλήμματα ασφάλειας στις χώρες προορισμού, ή υποδοχής. Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης είναι εμφανής σε όλη την έκταση των δραστηριοτήτων και των δομών στη χώρα και σε αρκετές περιπτώσεις υποβόσκει ένα κλίμα έντασης, το οποίο είναι άγνωστο που, πότε και πώς θα εκδηλωθεί, διακυβεύοντας την ασφάλεια και τη σταθερότητα. Το ζήτημα της μετανάστευσης, υπό αυτό το πρίσμα, σε συνδυασμό με την γκετοποίηση, τις παράνομες δραστηριότητες και την οικονομική κρίση που διέπει τη χώρα τα τελευταία έξι χρόνια, καθίσταται σημαντικό για την εθνική ασφάλεια, καθώς αποτελεί απειλή στην οικονομική ευημερία, την κοινωνική τάξη, τον πολιτισμό, τις θρησκευτικές αξίες και την πολιτική σταθερότητα⁷⁹.

Σήμερα στις περισσότερες περιοχές κρίσης και αστάθειας, υπάρχει το εκρηκτικό μείγμα νεανικών, ταχέως αυξανόμενων, κοινωνιών και αποτυχίας αντιμετώπισης των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων. Οι κοινωνικές συνέπειες της δημογραφικής έκρηξης, δημιουργούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο τέτοιες διαμάχες κλιμακώνονται⁸⁰. Στη χώρα μας η δημογραφική έκρηξη, συνδέεται με την αθρόα μετανάστευση, σε μια περίοδο οικονομικής και κοινωνικής κρίσης.

Η εγκληματικότητα έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια και πολλοί την συνδέουν με την είσοδο των μεταναστών στη χώρα. Ένα τεράστιο θέμα που κατά καιρούς έχει διχάσει πολιτικούς, εγκληματολόγους, κοινωνικούς αναλυτές, πανεπιστημιακούς

⁷⁹ Ι. Μιχελογιαννάκης, «Η μετανάστευση ως Δίλημμα Ασφάλειας», στο βιβλίο Χ. Βαρουξή - Ν. Σαρρής-Α. Φραγκίσκου (επιμ.), «Όψεις μετανάστευσης και μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα σήμερα», Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 2009, σελ. 151

⁸⁰ Θ. Ντόκος, «Οι συνέπειες της Μετανάστευσης για την περιφερειακή σταθερότητα και την Ελληνική Εθνική Ασφάλεια», στο βιβλίο Χ. Ναζάκη, Μ. Χλέτσου «Μετανάστες και μετανάστευση», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, σελ 51

φορείς, αλλά και την κοινή γνώμη, είναι η συμμετοχή των αλλοδαπών στην εγκληματικότητα που καταγράφεται σήμερα στη χώρα⁸¹.

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της αστυνομίας για το Α΄ εξάμηνο του 2015, στις περιπτώσεις βαριάς εγκληματικότητας (ανθρωποκτονίες, βιασμοί, νόμος περί ναρκωτικών και όπλων, εκβιασμοί, σεξουαλική εκμετάλλευση) οι αλλοδαποί ήταν περίπου το 30% των συλληφθέντων, ενώ στις περιπτώσεις ληστειών, κλοπών και διαρρήξεων περίπου το 45 – 50%⁸². Παρότι η ποσοστιαία συμμετοχή των αλλοδαπών στα διαπραττόμενα εγκλήματα/αδικήματα, είναι συγκριτικά μικρότερη από των Ελλήνων, το ποσοστό είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό, εάν συγκριθεί με τον αριθμό που αντιπροσωπεύουν στον γενικό πληθυσμό.

Σε κάθε περίπτωση, το ζήτημα της εγκληματικότητας των μεταναστών είναι αλληλένδετο με την μεταναστευτική πολιτική της χώρας. Όταν αυτή παρουσιάζει εγγενείς αδυναμίες να εντάξει τους μετανάστες κοινωνικά, τότε θεσμικά μιλάμε για κοινωνικό αποκλεισμό, με αποτέλεσμα την ολοκληρωτική απόρριψη αυτών των ανθρώπων από κάθε τομέα της ζωής. Συνεπώς η αύξηση της εγκληματικότητας, είναι αποτέλεσμα των κοινωνικών ανισοτήτων που δημιουργεί η εφαρμοσμένη πολιτική.

Η επίθεση ακραίων ισλαμιστών της αλ Κάιντα στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης, κατέδειξε σε όλους τον κίνδυνο της διείσδυσης, ή στρατολόγησης από μουσουλμανικές κοινότητες, φανατικών μουσουλμάνων, που εύκολα μπορούν να διολισθήσουν στο ριζοσπαστικό Ισλάμ και να εκτελέσουν τρομοκρατικές ενέργειες, στρεφόμενες κατά πολιτών, χωρίς καμία διάκριση. Οι επιθέσεις που ακολούθησαν, αλλά και οι πρόσφατες στη Γαλλία και στις Βρυξέλες, εδραίωσαν και ενίσχυσαν αυτή την άποψη, διέσπειραν τον φόβο και την ανασφάλεια, και είχαν ως αποτέλεσμα να προκαλέσουν κύματα ξενοφοβίας και να ενισχύσουν ρατσιστικά και ακροδεξιά κινήματα.

⁸¹ Η. Έμκε-Πουλοπούλου, *Η μεταναστευτική πρόκληση*, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση, 2007, σελ 506

⁸²www. Hellenicpolice.gr, (Ημερομηνία πρόσβασης 13 Απρ 2016)

Σε έκθεση του Ιταλικού υπουργείου Εσωτερικών, γίνεται αναφορά στην χρηματοδότηση από την αλ Κάιντα μέσω ισλαμιστικών μη κυβερνητικών οργανώσεων, της ανέγερσης μουσουλμανικών σχολείων, τζαμιών και κέντρων μελέτης του κορανίου στο χώρο των Βαλκανίων. Η έκθεση προειδοποιεί ότι «η διεύρυνση προς τη Δύση, πληθυσμών ισλαμικής επιρροής, θα δημιουργήσει σύντομα στις ευρωπαϊκές χώρες, φονταμενταλιστικές οργανώσεις με ανυπολόγιστες συνέπειες»⁸³.

Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, ο τέως υπουργός Άμυνας Α. Τσοχατζόπουλος, χαρακτήρισε την παράνομη μετανάστευση «ασύμμετρη απειλή», ενώ ανέφερε ότι η διασπορά μουσουλμανικών θυλάκων στα σύνορα, αποτελεί κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια, με απροσδιόριστες συνέπειες»⁸⁴.

Είναι γνωστό πλέον ότι η Τουρκία συστηματικά διευκολύνει την διέλευση πληθυσμών που προέρχονται από την Μέση Ανατολή, την Βόρειο Αφρική και την Κεντρική Ασία προς την Ελλάδα⁸⁵. Εκτός από τη Συρία, το τουρκικό κράτος έχει σχεδόν καταργήσει τις βίζες από τις χώρες της Κεντρικής Ασίας και της Βόρειας Αφρικής, ώστε να διευκολύνει ακόμη περισσότερο την μετακίνηση των πληθυσμών προς τη Δύση⁸⁶.

Όταν ξεκίνησαν οι πρώτες προσφυγικές ροές από την Συρία προς την Τουρκία, η δεύτερη δημιούργησε καταυλισμούς στα σύνορα της προκειμένου να αντιμετωπίσει το πρόβλημα. Στη συνέχεια, προκειμένου να εκμεταλλευτεί το μεταναστευτικό χρησιμοποιώντας το ως μοχλό πίεσης προς την ΕΕ, επέτρεψε στα τέλη του 2014, την προώθηση των προσφύγων προς τα παράλια της Μ. Ασίας, με προφανή σκοπό να διοχετευτούν στην Ευρώπη μέσω της Ελλάδας. Τα κυκλώματα

⁸³ Γ. Κολοβός, «Το κουτί της Πανδώρας, Παράνομη μετανάστευση και Νομιμοποίηση στην Ελλάδα», Αθήνα, εκδόσεις Πελασγός, σελ. 142

⁸⁴ Στο ίδιο, σελ. 139

⁸⁵ Η δημιουργία δημογραφικών τετελεσμένων αποτέλεσε και αποτελεί πάγια πολιτική του τουρκικού επεκτατισμού, και εφαρμόστηκε κατά το παρελθόν τόσο από τους Οθωμανούς, όσο και από τους Νεότουρκους.

⁸⁶ Γ. Ρακκάς, «Οι ιδιαιτερότητες του μεταναστευτικού ζητήματος στην Ελλάδα» στο βιβλίο του Γ. Καραμπενιά «Παγκοσμιοποίηση και μετανάστευση», Αθήνα, Εναλλακτικές εκδόσεις 2015, σελ. 100

των δουλεμπόρων, χρησιμοποιώντας τις ίδιες διαδρομές με τα κυκλώματα διακίνησης ναρκωτικών, ανέλαβαν να ολοκληρώσουν το έργο. Όταν από τις αρχές του 2015, άρχισαν να φτάνουν στην Ελλάδα και από εκεί να συνεχίζουν για την Ευρώπη, τεράστιες μάζες προσφύγων, αυτό τρομοκράτησε την Ευρωπαϊκή κοινότητα η οποία έσπευσε να παρέχει ανταλλάγματα στην Τουρκία, στα πλαίσια μιας συμφωνίας στις 18 Μαρτίου 2016, προκειμένου να ελέγξει τις μεταναστευτικές ροές, συγκρατώντας αυτές στο έδαφος της. Η υλοποίηση της συμφωνίας είναι σε εξέλιξη και θα κριθεί σε βάθος χρόνου από την αποτελεσματικότητα της, τα πρώτα όμως δείγματα δεν είναι ενθαρρυντικά⁸⁷.

Το πρόβλημα όμως με τους παράνομους μετανάστες και η διοχέτευση τους από την Τουρκία, μετράει τουλάχιστον τέσσερις δεκαετίες. Την δεκαετία του 1980 και του 1990 διοχετεύονται μέσω των διαβάσεων του Έβρου χιλιάδες «λαθρομετανάστες», οι οποίοι όμως έπεφταν πάνω σε ναρκοπέδια και αρκετοί έχαναν τη ζωή τους, ή ακρωτηριάζονταν. Έτσι παρόλο που τα ναρκοπέδια ήταν επισημασμένα (περίφραξη, πινακίδες κλπ), οι διακινητές με την άτυπη έγκριση, ή την σκανδαλώδη ανοχή των τουρκικών συνοριακών αρχών, έστελναν τους μετανάστες από περάσματα που οδηγούσαν κατευθείαν σε αυτά⁸⁸. Ο στόχος τους αφενός να ελέγχουν αν τα ναρκοπέδια ήταν ενεργά, αφετέρου να κατηγορηθεί η χώρα για θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εν συνεχεία, όπως και έγινε, με βάση τη συνθήκη της ΟΤΤΑΒΑΣ, να προβεί σε άρση και καταστροφή των ναρκών κ/τ (Κατά Προσωπικού).

Όμως οι ροές μέσω των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου δημιουργούν συνθήκες αποσταθεροποίησης, καθώς μεγάλος αριθμός μεταναστών παραμένει στα νησιά μέχρι να προωθηθεί στην ηπειρωτική χώρα. Η προσέγγιση των ακτών των νησιών από ελαστικές λέμβους, από τις οποίες αποβιβάζονται οι πρόσφυγες, βοηθούμενοι από προσωπικό των ΜΚΟ, οι οποίες σημειωτέον δεν έχουν ελεγχθεί ως προς την νομιμότητα τους, ισοδυναμεί με καθημερινή εισβολή. Το επιθετικό δόγμα

⁸⁷ Σ. Καλεντερίδης «Οι εξελίξεις στο Κουρδικό», διάλεξη ΣΕΘΑ, 8 Απρ 2016

⁸⁸ Γ. Κολοβός, «Το κουτί της Πανδώρας, Παράνομη μετανάστευση και Νομιμοποίηση στην Ελλάδα», Αθήνα, εκδόσεις Πελασγός, σελ 152

της Τουρκίας για ενέργεια σε νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, περιλαμβάνει κατά την έναρξη εφαρμογής του, ενέργεια με ελαστικές λέμβους από τμήματα ειδικών δυνάμεων στα άκρα της ακτής, που έχει επιλεγεί για την αποβατική ενέργεια. Γίνεται έτσι αντιληπτό ότι, με τα κύματα προσφύγων με λέμβους, ελέγχονται καθημερινά οι ακτές που ενδεχομένως θα αποτελέσουν ακτές αποβάσεως, ως προς την καταλληλότητα τους, καθώς και η αντίδραση των δυνάμεων άμυνας και φρούρησης και των κατοίκων των νησιών κατά την προσέγγιση των λέμβων στις ακτές. Η εξοικείωση με αυτή την καθημερινή εικόνα, οδηγεί σε μείωση των αντανακλαστικών των δυνάμεων ασφαλείας, ως προς την αντίδραση τους σε ενδεχόμενη πραγματική κατάσταση.

Πέρα όμως από τον κίνδυνο του ριζοσπαστικού Ισλάμ στο οποίο μπορεί να διολισθήσει οποιοσδήποτε μουσουλμάνος, υπάρχει και ο αλυτρωτισμός μιας μερίδας μεταναστών, οι οποίοι προέρχονται από την Αλβανία. Ο πρώην πρόεδρος των Σκοπίων Κ. Γκλιγκόροφ είχε δηλώσει *«το πρόβλημα είναι ότι οι Αλβανοί πιστεύουν πως όπου υπάρχουν Αλβανοί το έδαφος είναι δικό τους...Υπάρχουν ακόμη ένα εκατομμύριο Αλβανοί στην Ελλάδα και είμαι βέβαιος ότι θα αρχίσουν ανάλογες δραστηριότητες και εδώ. Οι Αλβανοί πιστεύουν ότι τα σύνορα μπορούν να αλλάξουν με τη βία. Θεωρούν ότι κατοικούσαν αυτά τα εδάφη πριν από όλους τους άλλους»*⁸⁹. Παρόμοια ανησυχία εξέφρασε και ο πρώην πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας Κάρολος Παπούλιας, όταν δήλωσε ότι η Θεσπρωτία, αποτελεί τον τρίτο στόχο του UCK μετά το Κοσσυφοπέδιο και τα αλβανικά χωριά των Σκοπίων και γι' αυτό δεν πρέπει να εφησυχάζουμε, αλλά επιβάλλεται να πάρουμε πρωτοβουλίες⁹⁰.

Οι μεταναστεύσεις σε σημαντικούς αριθμούς που αυτή τη στιγμή βιώνουμε, ισοδυναμούν με εισβολή, μια εισβολή που πραγματοποιείται ειρηνικά, κρατώντας στα χέρια τους «παιδιά» και έχοντας ανθρωπιστικά αιτήματα.

⁸⁹ Στο ίδιο, σελ. 147

⁹⁰ Εφημ. Το Παρόν «Η Τσαμουριά είναι ο επόμενος στόχος», 17 Ιουν 2001

Αυτή η πραγματικότητα για την Ελλάδα, αποτελεί έναν κίνδυνο, ο οποίος έχει υποβαθμιστεί λόγω των εγγενών οικονομικών προβλημάτων της χώρας. Έτσι κινδυνεύει να βρεθεί με αριθμούς ανθρώπων οι οποίοι δεν θα έχουν καταφύγιο, τροφή και ασφάλεια, σε μια χώρα σε βαθιά οικονομική και κοινωνική κρίση. Πέραν αυτού, οι μεγάλοι αριθμοί δημιουργούν μια δική τους δυναμική, η οποία θα αναγκάσει τις μάζες αυτές να απαιτήσουν τα ελάχιστα προς το ζην και θα βρεθούν στην ίδια μοίρα ως μειονότητες, όπως ήταν στις περιοχές απ' όπου έφυγαν. Δημιουργία μειονοτήτων δεν αποτελεί εκδημοκρατισμό, αλλά οπισθοδρόμηση προς μια διασπασμένη και με αντιπαλότητες κρατική οντότητα, η οποία θα αναγκαστεί να καταφύγει στη βία. Στη χώρα μας υπάρχει ο οντολογικός κίνδυνος, δηλαδή η αλλοτρίωση της ταυτότητας της, αλλά και υπαρξιακός κίνδυνος, δηλαδή απώλεια ελέγχου της αυτονομίας και της εσωτερικής ασφάλειας, με κατάληξη την απώλεια εθνικής κυριαρχίας⁹¹.

3.6 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Το φαινόμενο της μετανάστευσης στην Ευρώπη τα τελευταία είκοσι χρόνια, συμπίπτει με την εμφάνιση, ή την άνοδο ακροδεξιών κομμάτων. Η δύναμη των κομμάτων αυτών, διαφέρει ανάλογα με την ένταση, αλλά και τη δομή των κομματικών συστημάτων της κάθε χώρας. Στο βαθμό, που τα κόμματα αυτά εκφράζουν την έντονη αντιμεταναστευτική αντίδραση μέρους της κοινής γνώμης, η άνοδος τους, ήταν ίσως αναμενόμενη⁹². Ωστόσο η άνοδος τους, συνδέεται επίσης και με την αύξηση της ανεργίας, την οικονομική κρίση, τις αντιδράσεις απέναντι στην παγκοσμιοποίηση και στη ανάπτυξη υπερεθνικών οργανισμών (ΕΕ, ΔΝΤ κλπ), που θεωρούνται «απειλή» για την εθνική αυτοτέλεια και γενικά με τις κοινωνικές και ιδεολογικές ζυμώσεις.

Στην Ελλάδα το χώρο αυτό εκφράζει η «Χρυσή Αυγή», η οποία από την πλήρη αφάνεια, βρέθηκε να καταλαμβάνει την τρίτη θέση πολιτικής δύναμης στο

⁹¹ Περιοδικό «άρδην» , «Οι μετακινήσεις πληθυσμών ως βασική απειλή για την Ελλάδα, Τεύχος 100 Απρ – Ιουν 2015, σελ 72

⁹² Χ.Ναζάκη, Μ. Χλέτσου «Μετανάστες και μετανάστευση», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2003, σελ 90

Ελληνικό κοινοβούλιο.

Οι πολιτισμικές συγκρούσεις που έλαβαν χώρα στη γειτονιά του Αγ. Παντελεήμονα στην Αθήνα από το 2008 και έπειτα, αποτελούν ορόσημο το οποίο πριμοδότησε την Χρυσή Αυγή. Η υπέρ-συσσώρευση εξαθλιωμένων μεταναστευτικών πληθυσμών στην ευρύτερη περιοχή, συντελέστηκε άναρχα και ανεξέλεγκτα και κυρίως με απουσία θεσμών της τοπικής αυτοδιοίκησης και του κράτους. Το γεγονός αυτό, δημιούργησε ανυπέρβλητα εμπόδια στην καθημερινή συνύπαρξη, με αποτέλεσμα να ξεσπάσουν κοινωνικές αντιδράσεις, και αντί αυτές να αντιμετωπιστούν ψύχραιμα, με παρεμβάσεις από την πλευρά του κράτους και της τοπικής αυτοδιοίκησης που θα επέλυαν την ουσία του ζητήματος, αντιμετωπίστηκαν ως ένδειξη ρατσισμού και στοχοποιήθηκαν από τις δυνάμεις της αριστεράς και του αντιεξουσιαστικού χώρου. Τα πραγματικά προβλήματα που τροφοδοτούσαν την αντιπαράθεση αγνοήθηκαν και επικράτησε η αντιπαράθεση με πραγματικούς, ή υποτιθέμενους «φασίστες»⁹³.

Το αποτέλεσμα ήταν, να μεταβληθεί η γειτονιά σε πεδίο συγκρούσεων το οποίο αξιοποίησε συστηματικά η Χρυσή Αυγή, για να διευρύνει τα κοινωνικά της ερείσματα στην περιοχή και να εγκαθιδρύσει μια ιδιόμορφη εξουσία, προστασίας των γηγενών, υπό την ανοχή των αρχών. Η απήχηση που εξασφάλισε την βοήθησαν να εξαπλώσει την δραστηριότητα της και σε άλλες γειτονίες της Αθήνας, με αποτέλεσμα το 2010 να εκλέξει τον αρχηγό της, ως δημοτικό σύμβουλο στο Δήμο Αθηναίων.

Έκτοτε με ποικίλες δράσεις, που αξιοποιούσαν τα στοιχεία της ξενοφοβίας και της ανασφάλειας των Ελλήνων, αλλά και με χορηγήσεις τροφίμων μόνο σε Έλληνες και με ένα λόγο μηδενιστικό, απαξιωτικό και καταγγελτικό προς τους θεσμούς του κράτους, εκμεταλλεζόμενη την οικονομική κρίση και την υψηλή ανεργία, κατάφερε να εξασφαλίσει στις τελευταίες εκλογές ένα ποσοστό 6,92% και να αποτελεί το τρίτο κόμμα στο κοινοβούλιο. Αυτή η δυναμική δεν φαίνεται να ανακόπτεται, όσο η

⁹³ Γ. Ρακκάς, «Οι ιδιαιτερότητες του μεταναστευτικού ζητήματος στην Ελλάδα» στο βιβλίο του Γ. Καραμπελιά «Παγκοσμιοποίηση και μετανάστευση», Εναλλακτικές εκδόσεις 2015, σελ 108

οικονομική κρίση θα συνεχίζεται και όσο η πολιτεία δεν διαμορφώνει μια ολοκληρωμένη μεταναστευτική πολιτική.

Ωστόσο η άνοδος του νεοναζισμού δεν είναι παρά μόνο ένας ενδιάμεσος σταθμός, καθώς το μεταναστευτικό αδιέξοδο ξεδιπλώνει όλες του τις διαστάσεις. Το τελικό στάδιο της πολιτισμικής και κοινωνικής κρίσης που προκαλεί στη χώρα μας η ανεξέλεγκτη μετανάστευση, αν φυσικά δεν υπάρξουν πολιτικές ανατροπής, θα είναι ο φατριαστικός κατακερματισμός της ελληνικής κοινωνίας. Ο οποίος με τη σειρά του, θα απορροφήσει την χώρα μας στον πυρήνα της ζώνης των εκτεταμένων πολιτισμικών συγκρούσεων μεταξύ Δύσης και Ανατολής. Αν η χώρα μας, δεν διαχειριστεί με όρους βιωσιμότητας αυτή τη γιγαντιαία μετακίνηση πληθυσμών, τότε η μεσανατολικοποίησή της θα είναι σε μερικές δεκαετίες τελεσίδικη. Αυτό τουλάχιστον καταδεικνύει η απλή προβολή των δημογραφικών δεδομένων, και εκείνων της πληθυσμιακής μετακίνησης στο μέλλον⁹⁴.

Η κύρια διάσταση του φαινομένου στη χώρα μας και η κυριότερη ιδιαιτερότητα του είναι ότι, η ένταση και η έκταση του φαινομένου απειλεί τα θεμέλια της εθνικής και κοινωνικής συνοχής, ως εκ τούτου, είναι ζήτημα που θα κρίνει την επιβίωση του ελληνικού λαού στο μέλλον⁹⁵.

⁹⁴ Στο ίδιο, σελ 109

⁹⁵ Στο ίδιο, σελ 109

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «4»

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Στην τρέχουσα συζήτηση για το μεταναστευτικό, δημιουργείται έντονα η αίσθηση ότι το ζήτημα μπορεί εύκολα, ή δύσκολα να επιλυθεί, αρκεί να ληφθούν μια σειρά από μέτρα και να συνδυαστούν κατάλληλα μεταξύ τους. Όμως, το μεταναστευτικό είναι πρόβλημα πολύπλοκο. Με τη σημερινή του μορφή, είναι συνδυαστικό αποτέλεσμα της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, των γεωπολιτικών επιλογών των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων, της νεοαποικιοκρατίας και της κατάρρευσης των οικοσυστημάτων, παραγόντων ήδη ισχυρά αλληλοεξαρτώμενων. Ταυτόχρονα, μεγεθυνόμενο, επιστρέφει και επηρεάζει τις ίδιες δομές των οικονομικών και γεωπολιτικών megασυστημάτων που το πυροδότησαν, εντείνοντας την πολυπλοκότητα⁹⁶.

Αναμφίβολα στις επόμενες δεκαετίες, η μετανάστευση θα εξακολουθήσει να αποτελεί ένα βασικό παράγοντα των δημογραφικών εξελίξεων. Ουσιαστικά, η αποφυγή μιας μελλοντικής μείωσης του συνολικού πληθυσμού, τόσο της Ελλάδας, όσο και πολλών από τις χώρες της Ε.Ε., μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της μετανάστευσης, αφού οι προοπτικές για μια ανάκαμψη της φυσικής αύξησης παρουσιάζονται δυσοίωνες. Επομένως το να τασσόμαστε υπέρ μιας αύξησης του πληθυσμού και ταυτόχρονα υπέρ της παύσης της μεταναστευτικής εισροής, είναι τουλάχιστον αντιφατικό⁹⁷. Αυτό όμως, δεν σημαίνει ότι θα πρέπει να εφαρμοσθεί μια πολιτική «ανοιχτών» συνόρων, χωρίς ελέγχους, διότι οι συνέπειες θα είναι ανεξέλεγκτες και καταστροφικές.

Η προοπτική της αύξησης του πληθυσμού της χώρας και κυρίως της ενίσχυσης του εργατικού δυναμικού με την εισδοχή μεταναστών, πρέπει να λάβει υπόψη της την ανατροπή των δημογραφικών δεδομένων, που ενδεχομένως να έχουν

⁹⁶ Θ.Τζιούμπα, «Μετανάστες και κοινωνική ένταξη» στο βιβλίο του Γ. Καραμπελιά, « Παγκοσμιοποίηση και μετανάστευση», Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2015, Σελ 126

⁹⁷ Χ. Μπάγκαβος, «Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική», Μελέτες του ΙΝΕ ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ 15, Σελ. 113

ως αποτέλεσμα, την συρρίκνωση των Ελλήνων και ταυτόχρονα τη συνεχιζόμενη αύξηση των μεταναστών. Επομένως η εισδοχή μεταναστών πρέπει να τηρείται σε ένα ποσοστό που αντέχει η Ελληνική κοινωνία και οικονομία, ώστε να μην υπάρξουν μη αναστρέψιμες καταστάσεις.

Οι προσπάθειες για την οικονομική ανάπτυξη και πολιτική σταθερότητα σε χώρες που βρίσκονται στη ζώνη αστάθειας, με εδραίωση δημοκρατικών καθεστώτων και ενίσχυση των δομών τους, σίγουρα θα αποτελέσει παράγοντα ανάσχεσης και μείωσης των μεταναστευτικών ροών⁹⁸. Όμως αυτή η πρόταση συναντά δυο βασικές δυσχέρειες. Πρώτον δεν μπορεί να εφαρμοσθεί σε όλες τις χώρες που δυνητικά αποτελούν χώρες αποστολής μεταναστών, ή βρίσκονται στη ζώνη αστάθειας. Ουσιαστικά η επιλογή των χωρών βασίζεται σε μια ποικιλία κριτηρίων όπως η γεωγραφική γειτνίαση, η πολιτική σταθερότητα στις χώρες αποστολής, η ύπαρξη προηγούμενων διμερών σχέσεων και η προοπτική ένταξης των χωρών αποστολής σε συγκεκριμένους γεωπολιτικούς συνασπισμούς. Δεύτερον, το γεγονός ότι η οικονομική ανάπτυξη των χωρών αποστολής, απαιτεί μια λίγο ή πολύ, μακροχρόνια περίοδο μετάβασης. Η εμπειρία φανερώνει ότι, στη διάρκεια της μεταβατικής αυτής περιόδου, οι κοινωνικο-οικονομικές αλλαγές στη χώρα αποστολής, συνοδεύονται από μια ρήξη σε σχέση με το παρελθόν, η οποία αντί να καλυτερεύει, μάλλον δυσχεραίνει τις μέχρι τότε συνθήκες απασχόλησης και διαβίωσης του πληθυσμού, με αποτέλεσμα να ευνοεί τη μετανάστευση. Με άλλα λόγια, αν και η οικονομική ανάπτυξη των χωρών αποστολής, μπορεί να συμβάλει στον περιορισμό των μεταναστευτικών ρευμάτων, ο χρονικός ορίζοντας που απαιτείται, καθιστά σχεδόν αναπόφευκτη τη συνέχιση τους⁹⁹.

Η περιχαράκωση των κρατών υψώνοντας τείχη και εφαρμόζοντας πολιτικές κλειστών συνόρων, αφενός ενισχύει φαινόμενα ξενοφοβίας και ρατσισμού, αφετέρου τορπιλίζει το ευρωπαϊκό ιδεώδες και την αλληλεγγύη των κοινωνιών. Συνεπώς ο τρόπος αντιμετώπισης θα πρέπει να αναζητηθεί, εκτός από τα μέτρα που αφορούν στην συγκράτηση των μεταναστευτικών ροών στις χώρες τους με πρωτοβουλίες της

⁹⁸ Χ. Παπασωτηρίου, «Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο αιώνα», Αθήνα, εκδόσεις Ποιότητα 2008, Σελ.166

⁹⁹ Χ. Μπάγκαβος, «Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική», Μελέτες του ΙΝΕ ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ 15, Σελ. 115

διεθνούς κοινότητας (ΟΗΕ, ΕΕ κλπ), στην διαμόρφωση εθνικών πολιτικών ενσωμάτωσης των μεταναστών στις χώρες υποδοχής προκειμένου, τηρουμένων των πληθυσμιακών αναλογιών, οι λεγόμενες «πολυπολιτισμικές» κοινωνίες που θα προκύψουν, να μπορούν να συνυπάρξουν.

Η ελληνική παράδοση δεν υπήρξε ποτέ μια κλειστή παράδοση, αρκεί τα μεγέθη των ξένων πληθυσμών να μην είναι τέτοια που να αλλοιώνουν την πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα της χώρας. Μια εισδοχή μεταναστών, ιδιαίτερα των αποδεδειγμένα πολιτικών προσφύγων, που θα εντάσσονταν ισότιμα- ή, τουλάχιστον σχετικά ισότιμα- στις κοινωνικές και εκπαιδευτικές δομές της χώρας, θα ήταν ίσως και καλοδεχούμενη, μια και οι θετικές διαστάσεις της θα υπερτερούσαν έναντι των πιθανών αρνητικών¹⁰⁰.

4.1 Ενσωμάτωση¹⁰¹ και επιπολιτισμός¹⁰² Μεταναστών

Το 1990 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκανε σαφή την πρόθεση της να ενθαρρύνει πολιτικές ένταξης. *«Η ένταξη είναι αναπόφευκτη ως πολιτική αν θέλουμε να αμβλύνουμε τις εντάσεις που συνεπάγεται η μετανάστευση γενικά φτωχών, ανεπαρκώς εφοδιασμένων και εθνικά διαφορετικών ανθρώπων»*¹⁰³.

Οι επιπτώσεις της μετανάστευσης είναι αποτέλεσμα όχι μόνο του ιδίου του γεγονότος, αλλά και των στρατηγικών που μια κοινωνία κινητοποιεί, ή δεν κινητοποιεί, απέναντι του, δηλαδή των στρατηγικών ένταξης τους στο κοινωνικό

¹⁰⁰ Γ. Καραμπελιάς, «Παγκοσμιοποίηση και μετανάστευση», Αθήνα, Εναλλακτικές εκδόσεις 2015, σελ 23

¹⁰¹ Ενσωμάτωση δεν σημαίνει εξαναγκαστική αφομοίωση ούτε εξάλειψη των όποιων πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων. Σημαίνει δυο ταυτόχρονες διαδικασίες. Η μεν κοινωνία υποδοχής κατανοεί, αποδέχεται και ενισχύει πρακτικά το αίτημα για ισόνομη και ισότιμη μεταχείριση των εισερχομένων πληθυσμών για διευρυμένη συμμετοχή στους θεσμούς, τις κοινωνικές και πολιτικές εκδηλώσεις και για σεβασμό στην πολιτισμική ιδιαιτερότητα. Οι δε εισερχόμενοι πληθυσμοί αποδέχονται την πολιτειακή συγκρότηση, τους θεσμούς, τις κοινωνικές κατακτήσεις και το εύρος των ατομικών δικαιωμάτων που έχουν προκύψει μέσα από μια συγκεκριμένη ιστορική πορεία της κοινωνίας υποδοχής.

¹⁰² Ο επιπολιτισμός συμπεριλαμβάνει όλα εκείνα τα φαινόμενα που συμβαίνουν, όταν ομάδες από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα έρχονται σε συνεχή και άμεση επαφή, με συνακόλουθες αλλαγές στα πολιτιστικά πρότυπα της μιας ή και των δυο ομάδων

¹⁰³ European Commission 1990

γίνεσθαι¹⁰⁴. Στο ίδιο κείμενο γίνεται λόγος για την ανάγκη για περισσότερη ασφάλεια διαμονής των μεταναστών και των παιδιών τους, και μέριμα στους τομείς απασχόλησης, παιδείας και στέγης. Βέβαια, το ποιο δύσκολο ζήτημα είναι το περιεχόμενο και οι προϋποθέσεις της κοινωνικής ένταξης πολιτιστικά, θρησκευτικά ή εθνικά μειονοτικών ομάδων¹⁰⁵.

Σε επίπεδο εθνικών πολιτικών στην Δυτική Ευρώπη, διακρίνουμε τις εξής κατευθύνσεις για την πολιτιστική ένταξη των μεταναστών από τις χώρες υποδοχής:

- **Αφομοίωση (assimilation)** των μεταναστών στο πολιτισμό της χώρας υποδοχής. Οι πολιτικές αυτές εκφράζουν μια αρνητική στάση στην προοπτική της πολυπολιτισμικότητας και αποβλέπουν στη σταδιακή εξάλειψη των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων των μεταναστών. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η Γαλλία.

- **Ανοχή** των πολιτιστικών παραδόσεων των μεταναστών σε τοπικό επίπεδο, δίχως όμως τη διαμόρφωση συνεπούς και σαφούς πολιτικής για την στήριξη, ή ενθάρρυνση πολιτιστικών διαφορών σε εθνικό επίπεδο. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η Βρετανία.

- **Ενθάρρυνση** της πολιτιστικής διαφορετικότητας, ή **ενσωμάτωση (interration)**. Εδώ αναγνωρίζεται η πολιτιστική ισοτιμία των μειονοτήτων, εκτός των περιπτώσεων που θρησκευτικές, ή πολιτιστικές πρακτικές τους, προσκρούουν στο νομικό πλαίσιο της χώρας υποδοχής. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις είναι αυτές τις Ολλανδίας και της Σουηδίας¹⁰⁶.

Οι παραπάνω διαφοροποιήσεις των ευρωπαϊκών πολιτικών, ως προς την προοπτική μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, συνάδουν σε γενικές γραμμές, με τη

¹⁰⁴ Θ. Τζιούμπα, «Μετανάστες και κοινωνική ένταξη» » στο βιβλίο του Γ. Καραμπελιά, «Παγκοσμιοποίηση και μετανάστευση», Αθήνα, Εναλλακτικές Εκδόσεις 2015, Σελ 111

¹⁰⁵ Σ. Γαβρόγλου, Μετανάστευση και Ακροδεξιά Αντίδραση στην Ευρώπη: Συγκριτική Επισκόπηση», στο βιβλίο του Χ. Ναζάκη, Μ. Χλέτσου «Μετανάστες και μετανάστευση», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2003, σελ 86 & 87

¹⁰⁶ Στο ίδιο

στάση της κοινής γνώμης ως προς τις εναλλακτικές αυτές προσεγγίσεις. Στην Ελλάδα το ποσοστό της κοινής γνώμης που υποστηρίζει την πολιτική της αφομοίωσης, ανέρχεται στο 34% και έρχεται στην τρίτη θέση στην Ευρώπη, μετά το Βέλγιο και την Αυστρία¹⁰⁷.

Σε γενικές γραμμές, για έναν οικονομικό μετανάστη σε μια ξένη χώρα υπάρχουν τρία βασικά πεδία μέθεξης στην κοινωνική ζωή, τρία σημεία επαφής μαζί της, που κάθε ένα από αυτά μπορεί να λειτουργήσει ενισχύοντας, ή στρεβλώνοντας και αποδυναμώνοντας τη διαδικασία ένταξης: Η εργασία, η επαφή με τις υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας και το σχολείο. Θα πρέπει να είναι σαφές ότι, ο συνδυασμός των τριών πεδίων και όχι μονοδιάστατες πολιτικές, μπορούν να έχουν αποτελέσματα της κοινωνικής ένταξης που υποτίθεται ότι είναι το ζητούμενο για μια δημοκρατική και αλληλέγγυα κοινωνία¹⁰⁸.

Η εργασία προκειμένου να αποτελέσει πεδίο ένταξης, θα πρέπει να διασφαλίζεται θεσμικά (αμοιβές, εργασιακά δικαιώματα, ασφάλεια), ώστε να αποφεύγονται φαινόμενα εκμετάλλευσης. Επιπλέον, όταν η παρεχόμενη εργασία έχει όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά, μπορεί να παρέχει στον μετανάστη τα οφέλη των υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας μέσω της ασφάλισης του. Βέβαια πρόβλεψη θα πρέπει να υπάρχει για τους ανασφάλιστους μετανάστες, όπως και για τους γηγενείς. Οι παλαιότεροι μετανάστες πέρασαν από το κατώφλι της ανειδίκευτης εργασίας, στην ειδικευμένη, στην επιχειρηματικότητα και στις υπεργολαβίες, σηματοδοτώντας μια κοινωνική ανέλιξη. Αυτό βέβαια, ήταν αποτέλεσμα των θετικών δεικτών της οικονομίας κατά τα προηγούμενα χρόνια.

Για να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες που προκύπτουν από τις αυξημένες μεταναστευτικές ροές, ανθρώπων με διαφορετικά χαρακτηριστικά (γλώσσα, εκπαίδευση, μόρφωση, θρησκεία, επάγγελμα κλπ), σε μια περίοδο που η ελληνική οικονομία διανύει τον έβδομο χρόνο ύφεσης, με την ανεργία να κυμαίνεται στο 25%

¹⁰⁷ Στο ίδιο , σελ 89

¹⁰⁸Θ. Τζιούμπα, «Μετανάστες και κοινωνική ένταξη» στο βιβλίο του Γ. Καραμπελιά, «Παγκοσμιοποίηση και μετανάστευση», Αθήνα, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2015, Σελ 112

περίπου, είναι αναγκαίο να στραφούν οι προσπάθειες σε προγράμματα εκμάθησης γλώσσας και επαγγελματικής κατάρτισης, επιδοτούμενα από την ΕΕ, προκειμένου να δημιουργηθεί το απαραίτητο υπόβαθρο για την ανεύρεση εργασίας.

Η αντιμετώπιση των υγειονομικών ζητημάτων των μεταναστών, στο υπάρχον σύστημα, που νοσεί αφ' εαυτού, πολλαπλασιάζει τα φαινόμενα παθογένειας που το χαρακτηρίζουν. Οι λύσεις άρα θα πρέπει να αναζητηθούν στην κατεύθυνση της βελτίωσης της ποιότητας του, για όλους τους κατοίκους¹⁰⁹.

Η εκπαίδευση είναι ένας χώρος όπου η ένταξη των παιδιών στην κοινωνία και τον πολιτισμό των ενηλίκων, συντελείται με τρόπους άμεσους και έμμεσους. Ο άμεσος, είναι η διδασκαλία και τα μαθήματα που αναφέρονται στον πυρήνα της συλλογικής ταυτότητας: γλώσσα, ιστορία, θρησκευτικά, κοινωνιολογικά μαθήματα . Ο έμμεσος, είναι το ίδιο το σχολείο ως πλαίσιο κοινωνικοποίησης: επαφής, αναπαραγωγής προτύπων και αξιών της ομάδας. Ο ρόλος του λοιπόν, στην κοινωνική ένταξη ατόμων και ομάδων, αναγνωρίζεται ως κρίσιμος¹¹⁰.

Βέβαια στις περιοχές όπου η οικονομική, κοινωνική και χωροταξική υποβάθμιση αφορούσε το σύνολο του πληθυσμού, οι μεγάλοι αριθμοί των παιδιών των μεταναστών στα δημόσια σχολεία, επέτειναν το πρόβλημα. Οι τάξεις σχολικής ένταξης λειτούργησαν ανεπαρκέστατα, τα γλωσσικά προβλήματα υπονόμισαν τη σχολική ενσωμάτωση και οι Έλληνες γονείς πήραν, σε μεγάλο ποσοστό, τα παιδιά τους από αυτά τα σχολεία, αυξάνοντας τα φαινόμενα γκετοποίησης. Η άνιση κατανομή αλλοδαπών μαθητών, η συγκέντρωσή τους σε ορισμένα σχολεία β' και γ' κατηγορίας, ακυρώνουν την πολιτική της σχολικής ενσωμάτωσης και προάγουν φαινόμενα υποομάδων με βάση την κοινή καταγωγή, που αυξάνουν την παραβατικότητα¹¹¹.

¹⁰⁹Θ. Τζιούμπα, «Μετανάστες και κοινωνική ένταξη» στο βιβλίο του Γ. Καραμπελιά, «Παγκοσμιοποίηση και μετανάστευση», Αθήνα, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2015, Σελ 116

¹¹⁰ Στο ίδιο, σελ. 117

¹¹¹ Θ. Τζιούμπα, «Μετανάστες και κοινωνική ένταξη» » στο βιβλίο του Γ. Καραμπελιά, «Παγκοσμιοποίηση και μετανάστευση», Αθήνα, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2015, σελ 120

Συνεπώς είναι αναγκαίο να επανασχεδιαστεί η σχολική εκπαίδευση, στη βάση των νέων δεδομένων, η οποία να προάγει τον ελληνικό πολιτισμό και τις αξίες του και σεβόμενη την ετερότητα. Η κατανομή των μαθητών πρέπει να γίνει με τέτοια πρόβλεψη, ώστε να μην δημιουργούνται συνθήκες γκέτο, που μοιραία οδηγεί στο περιθώριο και στον κοινωνικό αποκλεισμό. Το όχημα για μια νέα κοινωνία είναι η παιδεία και μέσα από αυτή πρέπει να επαναδιατυπωθεί μια πολιτισμική πρόταση, που θα προάγει τη σύνθεση μιας ελληνικής ταυτότητας, με όρους του 21^{ου} αιώνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «5»

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ

5.1 Συμπεράσματα

Οι εξελίξεις που παρατηρούνται την τελευταία δεκαπενταετία, και κυρίως οι πρόσφατες αναφορικά με το φαινόμενο της μετανάστευσης στην Ελλάδα, το οποίο έχει επιφέρει αστάθεια και ανησυχία σε ολόκληρη την ΕΕ και την υφήλιο, είναι ιδιαίτερα έντονες και σίγουρα χωρίς ιστορικό προηγούμενο. Οι εξελίξεις αυτές άλλαξαν ξεκάθαρα τη θέση της Ελλάδας στο γεωπολιτικό χάρτη, δίνοντάς της μία θέση στις χώρες υποδοχής μεταναστών, ενώ ιστορικά υπήρξε χώρα αποστολής μεταναστών. Αυτή η μεταβολή επέφερε μία σειρά από θεσμικές, και άτυπες μεταβολές πολιτισμικές, δημογραφικές, κοινωνικές, οικονομικές, και πολιτικές.

Η σύγχρονη μετανάστευση αποτελεί ένα κεντρικό φαινόμενο στη δόμηση και την αναδόμηση των κοινωνιών μας και για το λόγο αυτό, είναι εξαιρετικά σημαντική η μελέτη όλων των πτυχών αυτού του φαινομένου, καθώς δεν υπάρχουν επαρκή στατιστικά στοιχεία, λόγω της διαφορετικότητας της σύνθεσης των μεταναστευτικών ρευμάτων.

Η σύγχρονη μετανάστευση, αποτελεί συνέπεια της εκβιομηχάνισης της Δύσης και κυριαρχίας του παραγωγικού της μοντέλου. Κρίσιμο στοιχείο για την αύξηση της έντασης των μεταναστευτικών ροών αποτέλεσε, και αποτελεί, η υιοθέτηση του σημερινού μοντέλου της παγκοσμιοποίησης και ο ελκυστικός δυτικός τρόπος ζωής. Άλλοι παράγοντες που συνεισφέρουν στην ένταση των σύγχρονων μεταναστευτικών ρευμάτων είναι, η οικολογική καταστροφή, καθώς και οι ενδοκρατικές εμφύλιες διαμάχες (θρησκευτικές ή φυλετικές).

Βασικό στοιχείο που ανέδειξε το μέγεθος του προβλήματος, ήταν οι τεράστιες μεταναστευτικές ροές που προκάλεσαν οι ενδοκρατικές συγκρούσεις στη Βόρεια

Αφρική και στη Συρία, ως συνέπεια και συνέχεια της λεγόμενης «Αραβικής Άνοιξης».

Η χώρα, η οποία διανύει τον έβδομο χρόνο της οικονομικής ύφεσης, με ότι αυτό συνεπάγεται στη λειτουργία των δομών του κράτους, βρέθηκε απροετοίμαστη να διαχειριστεί έναν τόσο μεγάλο αριθμό προσφύγων/μεταναστών που έφταναν καθημερινά. Παρόλα αυτά, με φιλότιμες προσπάθειες, ακόμη και των απλών πολιτών, προσπάθησε να αντιμετωπίσει τις μεγάλες ανάγκες.

Η κατάργηση των κλειστών κέντρων κράτησης στην Ελλάδα από την κυβέρνηση, οι δηλώσεις της καγκελαρίου κ. Μέρκελ *«ότι η Γερμανία είναι έτοιμη να δεχθεί 800.000 μετανάστες»*, καθώς και το μήκος των θαλασσίων συνόρων και η σχετική ευκολία διάπλου του αιγαίου, λειτούργησαν ως μαγνήτης προς τους πρόσφυγες που ήθελαν να φτάσουν στην κεντρική Ευρώπη.

Το κλείσιμο του «βαλκανικού διαδρόμου» στα σύνορα με την ΠΓΔΜ, είχε ως αποτέλεσμα αφενός μεν να εγκλωβιστούν στην Ελλάδα περίπου 60.000 πρόσφυγες, αφετέρου δε λειτούργησε ανασχετικά και έτσι οι ροές από την Τουρκία περιορίστηκαν.

Η Τουρκία δεν δείχνει πρόθυμη να ελέγξει τα κύματα των προσφύγων που επιθυμούν να περάσουν στην Ελλάδα, αλλά τουναντίον τηρεί μια παθητική, αν όχι ενθαρρυντική προς τούτο πολιτική. Με μοχλό πίεσης τις μεταναστευτικές ροές και προκειμένου να προβεί στην ανάσχεση τους, πέτυχε μια σημαντική συμφωνία με την ΕΕ στις 18 Μαρτίου, σύμφωνα με την οποία, θα λάβει χρηματοδότηση αρχικά 3 δις €, θα επιταχυνθεί η διαδικασία εισόδου Τούρκων πολιτών στην ΕΕ χωρίς θεώρηση εισόδου (βίζα) και θα ανοίξουν τα κεφάλαια για την ένταξή της στη ΕΕ.

Επιπλέον, πλοία του NATO θα εκτελούν περιπολίες στα θαλάσσια σύνορα, ώστε να ενημερώνουν τις Τουρκικές και Ελληνικές δυνάμεις ακτοφυλακής και λιμενικού για τον πλου βαρκών με μετανάστες προς τα νησιά του Αιγαίου. Επιπρόσθετα, Τούρκοι αστυνομικοί εγκαταστάθηκαν στα νησιά του αιγαίου, για να

διευκολύνουν τη διαδικασία επαναπροώθησης παράτυπων μεταναστών. Αν και υπάρχει συγκρατημένη αισιοδοξία ως προς την επιτυχία της συμφωνίας καθώς, οι πρόσφυγες για να αποφύγουν την επαναπροώθηση τους στην Τουρκία, θα υποβάλουν αίτηση ασύλου στην Ελλάδα.

Η Ελλάδα ποτέ δεν υπήρξε κλειστή κοινωνία, αν και αποτέλεσε χώρα αποστολής μεταναστών στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και κυρίως μετά τον Β΄ΠΠ, από την δεκαετία του 1990 και μετά, αποτέλεσε χώρα υποδοχής μεταναστών. Η εθνική ομοιογένεια όμως της χώρας, σε συνδυασμό με τους θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, αποτέλεσε ισχυρό παράγοντα ενσωμάτωσης αυτών των μεταναστών στην Ελληνική κοινωνία, έστω και αν έγινε αποσπασματικά και με ημίμετρα συνέπεια της απουσίας ολοκληρωμένης μεταναστευτικής πολιτικής.

Οι μετανάστες αποδείχθηκαν χρήσιμοι καθώς, αναζωογόνησαν την ύπαιθρο και ανέλαβαν εργασίες, για τις οποίες δεν υπήρχε ενδιαφέρον από τους γηγενείς. Παράλληλα όμως και κυρίως όσο χρονικό διάστημα βρισκόταν στην κατάσταση του παράνομου μετανάστη, χωρίς «χαρτιά», αποτέλεσαν ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό που εργαζόταν ανασφάλιστο, με χαμηλό ημερομίσθιο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ελαστικοποιήσει τις σχέσεις εργασίας, να μειώσει το εργατικό κόστος και να επιβαρύνει τις δομές υγείας και πρόνοιας.

Η μαζική είσοδος ανειδίκευτων εργατών είχε αρνητική επίπτωση στον εκσυγχρονισμό μικρών βιοτεχνικών – βιομηχανικών μονάδων καθώς, η δυνατότητα εξεύρεσης φθηνού εργατικού δυναμικού, δεν δημιούργησε την ανάγκη για τεχνολογική ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό της παραγωγής, για εξισορρόπηση του κόστους εργασίας και έτσι μείωσε τις επενδύσεις στον τομέα της τεχνολογίας.

Βέβαια, η έλλειψη σχεδιασμού, είχε ως αποτέλεσμα οι μετανάστες να συγκεντρώνονται και να διαμένουν σε συγκεκριμένες συνοικίες στο κέντρο της Αθήνας, δημιουργώντας έτσι ιδιότυπα «γκέτο». Αυτό προκάλεσε μια σειρά από αλυσιδωτές αντιδράσεις στις περιοχές αυτές που έχουν να κάνουν, με την

υποβάθμιση της αξίας της περιουσίας, την αύξηση της εγκληματικότητας, την υποβάθμιση των σχολικών μονάδων, τα φαινόμενα ξενοφοβίας και ρατσισμού και τέλος την εμφάνιση ακροδεξιών μορφωμάτων που αναλαμβάνουν να καλύψουν το κενό της αστυνομίας «προστατεύοντας» τους Έλληνες.

Η δημογραφική γήρανση των Ελλήνων, αλλά και των Ευρωπαίων, είναι ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός. Ο δείκτης γονιμότητας στην Ελλάδα είναι 1,30 και ο μέσος όρος στην ΕΕ είναι 1,58. Ο δείκτης γονιμότητας 2,1 ανά γυναίκα, γενικά θεωρείται ότι είναι το «επίπεδο αναπλήρωσης» για ανεπτυγμένες χώρες (ο μέσος αριθμός γεννήσεων ανά γυναίκα που χρειάζεται για να διατηρείται ο πληθυσμός σταθερός). Συνεπώς η είσοδος μεταναστών στην αγορά εργασίας είναι απαραίτητη προκειμένου, να συνεχίζουν οι κοινωνίες να είναι οικονομικά ενεργές και να είναι βιώσιμο το ασφαλιστικό σύστημα.

Το θέμα όμως είναι ότι, οι νέοι μετανάστες, είναι στη πλειοψηφία τους μουσουλμάνοι και αυτό δημιουργεί αισθήματα ανασφάλειας. Η Ελλάδα κατά την απογραφή του 2011 κατέγραψε περίπου 1 εκατ. αλλοδαπούς, αριθμός που αντιστοιχεί στο 8,5 έως 10% του συνόλου. Αυτό δημιουργεί την ανάγκη για την εφαρμογή μιας συνετής μεταναστευτικής πολιτικής, ώστε να μην ανατραπεί η εθνική ομοιογένεια και απειληθεί η κοινωνική συνοχή.

Το ποσοστό των Αλβανών μεταναστών, είναι περίπου 67% επί του συνόλου των αλλοδαπών, ποσοστό αρκετά υψηλό ώστε να διαμορφώσει μια συμπαγή μειονότητα, η οποία σε κατάλληλο χρόνο δραστηριοποιούμενη, να διεκδικήσει δικαιώματα εκπροσώπησης, εκλέγοντας αντιπροσώπους στο κοινοβούλιο.

Επιπλέον οι μουσουλμάνοι μετανάστες που εισέρευσαν τα τελευταία χρόνια σε μεγάλους αριθμούς, παρουσιάζουν μεγάλη «αντίσταση» στην ενσωμάτωση καθώς, πρώτα προτάσσουν την θρησκευτική τους ταυτότητα και έπειτα την όποια εθνική, ενώ πάντα υπάρχει ο κίνδυνος μερίδα αυτών να διολισθήσει στο ριζοσπαστισμό. Πέραν αυτού λόγω ανομοιογένειας μεταξύ τους (Σιίτες, Σουνίτες

κλπ), οδηγούνται σε θρησκευτικές συγκρούσεις μεγάλης έντασης.

Τα παραπάνω, δημιουργούν παραστάσεις απειλής σε κοινωνίες όπως η ελληνική, η οποία με κοινωνικούς αγώνες, κατάφερε να δημιουργήσει πρότυπα, τα οποία τίθενται υπό αμφισβήτηση στην πολυπολιτισμική κοινωνία που τείνει να διαμορφωθεί, απειλώντας την εθνική ταυτότητα και την κοινωνική συνοχή.

Το πρόβλημα επιτείνεται λόγω της συνεχιζόμενης οικονομικής κρίσης καθώς, τα στοιχεία που απαιτούνται για να πραγματοποιηθεί η ενσωμάτωση των μεταναστών, που είναι η εργασία, η υγεία και πρόνοια και το σχολείο, προϋποθέτουν δομές που απαιτούν προγράμματα και χρηματοδότηση για να λειτουργήσουν.

5.2 Προτάσεις

Το μεταναστευτικό αποτελεί ένα μείζον πολυσύνθετο πρόβλημα, για το οποίο δεν μπορούν με ευκολία να καθοριστούν κάποια μέτρα τα οποία και θα το επιλύσουν. Οι όποιες ενδεδειγμένες λύσεις, θα προκύψουν μόνο μετά από ενδελεχή μελέτη όλων των παραμέτρων που το συνθέτουν και στη βάση ενός διαλόγου, προκειμένου να διαμορφωθεί μια εθνική στρατηγική μεταναστευτικής πολιτικής, η οποία θα διακρίνεται από την ικανότητα της, να αναπροσαρμόζεται και να ανταποκρίνεται στα νέα δεδομένα.

Η Ελλάδα ως μέλος της ΕΕ, θα πρέπει να απαιτήσει τη συνδρομή της στη διασφάλιση των συνόρων της, τα οποία αποτελούν και σύνορα της ΕΕ, με την ενεργοποίηση της FRONTEX. Παράλληλα θα πρέπει να ενισχύσει την παρουσία της σε όλο το μήκος των συνόρων, για την αποτροπή και τη σύλληψη των διακινητών. Στόχος πρέπει να είναι να πληγούν τα κυκλώματα διακίνησης μεταναστών.

Η ΕΕ θα πρέπει να πιέσει την Τουρκία προκειμένου να τηρήσει τα συμφωνηθέντα στη συμφωνία της 18 Μαρτίου 2016 και να ανακόψει τις μεταναστευτικές ροές, συγκεντρώνοντας τους πρόσφυγες σε καταυλισμούς εγγύς των

Τουρκο-συριακών συνόρων. Παράλληλα να τη χρηματοδοτήσει ώστε να μπορέσει να ανταπεξέλθει σε αυτό.

Η διασφάλιση μιας ζώνης ασφαλείας εντός της Συρίας, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, όπου θα δημιουργούνταν οι συνθήκες να αντιμετωπιστεί η ανθρωπιστική κρίση και να δοθεί και μια προοπτική στους πρόσφυγες να επιστρέψουν σύντομα στις εστίες τους, εκτιμάται ότι θα αποτελούσε τη βέλτιστη λύση καθώς, θα συγκρατούσε τις μάζες στο φυσικό τους χώρο και θα επέτρεπε την ανασυγκρότηση της χώρας τους, μετά το τέλος των συγκρούσεων.

Η ενίσχυση των δομών που ασχολούνται με τη μετανάστευση, ώστε να υπάρχει πλήρης καταγραφή των εισερχομένων, οι οποίοι να διαχωρίζονται σε πρόσφυγες και να οδηγούνται σε κέντρα φιλοξενίας, και σε παράνομους μετανάστες, που θα οδηγούνται σε κλειστά κέντρα κράτησης μέχρι την απέλαση τους, θα βελτίωνε τις παροχές προς τους πρόσφυγες και παράλληλα θα ανακτούσε και την αξιοπιστία της χώρας απέναντι στην Ευρώπη.

Επιπλέον, θα πρέπει να εφαρμοσθούν οι αποφάσεις για την μετεγκατάσταση των προσφύγων σε χώρες της ΕΕ, ώστε να ανακουφιστεί η χώρα από το βάρος των προσφύγων.

Είναι αναγκαία η χρηματοδότηση από την ΕΕ και τον ΟΗΕ, προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες φιλοξενίας για τους πρόσφυγες, και να λειτουργήσουν τα κλειστά κέντρα κράτησης για τους παράτυπους μετανάστες.

Η εφαρμογή μιας ρεαλιστικής μεταναστευτικής πολιτικής, η οποία θα πρέπει κατ' ελάχιστο να έχει τις παρακάτω στοχεύσεις:

α. Στην είσοδο και παραμονή στη χώρα των μεταναστών που απαιτούνται ως εργατικό δυναμικό και στην επαναπροώθηση των παράτυπων μεταναστών,

καθιστώντας σαφές ότι μόνο η νόμιμη είσοδος (βίζα), εξασφαλίζει την παραμονή, ενώ η παράνομη είσοδος σημαίνει αυτόματα απέλαση.

β. Στην εξειδίκευση των μεταναστών και στην εκμάθηση της γλώσσας μέσα από προγράμματα του ΟΑΕΔ, ώστε να δημιουργηθούν οι συνθήκες για εύρεση εργασίας. Αρχικά η εργασία μπορεί να επιδοτείται μέσα από αυτά τα προγράμματα.

γ. Στη σχολική εκπαίδευση, με σεβασμό προς τη θρησκεία και τον πολιτισμό των μεταναστών, αλλά με προβολή των αξιών του ελληνικού πνεύματος, του πολιτισμού και της ιστορίας. Ιδιαίτερη έμφαση να δίδεται στις κοινωνικές κατακτήσεις του δυτικού κόσμου οι οποίες είναι αδιαπραγμάτευτες (ισότητα δυο φύλλων, ελευθερίες του ατόμου, κλπ). Βασικό χαρακτηριστικό θα πρέπει να είναι η ποσόστωση των αλλοδαπών μαθητών μέσα στις σχολικές αίθουσες, η οποία θα πρέπει να είναι μικρότερη των Ελλήνων, προκειμένου να επιτυγχάνεται η ενσωμάτωση τους.

δ. Στη διασπορά των μεταναστών στους αστικούς ιστούς για την αποφυγή δημιουργίας «γκέτο», με τις γνωστές συνέπειες της ξενοφοβίας και του ρατσισμού.

ε. Στην αντιμετώπιση του μετανάστη με πνεύμα ισότητας και δικαιοσύνης, αποφεύγοντας τον κοινωνικό αποκλεισμό και παρέχοντας του την έννοια της κοινωνίας δικαίου.

στ. Στην άμεση απέλαση μεταναστών, η οποίοι δεν σέβονται αποδεδειγμένα τους νόμους και τους κανόνες της χώρας και προσπαθούν να επιβάλλουν τους δικούς τους.

Τέλος, θα πρέπει να εντατικοποιηθεί η αστυνόμευση σε όλες τις περιοχές, ώστε να πάψουν να αποτελούν «άβατο» της παρανομίας και του οργανωμένου εγκλήματος, ενισχύοντας έτσι το αίσθημα ασφάλειας και περιορίζοντας τον ζωτικό χώρο των ακροδεξιών ομάδων.

5.3 Επίλογος

Οι μετανάστες τις προηγούμενες δεκαετίες, βοήθησαν στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας και σε μεγάλο βαθμό σημείωσαν πρόοδο στην ενσωμάτωση τους στην ελληνική κοινωνία, έστω και αν η εφαρμοζόμενη μεταναστευτική πολιτική υπήρξε αποσπασματική και σε μικρό βαθμό επιτυχής. Οι μαζικές όμως αφίξεις μεταναστών κατά το 2015, οι οποίες συνεχίζονται με μικρότερη όμως ένταση, και ο εγκλωβισμός τους στην Ελλάδα, συνέπεια του κλεισίματος των συνόρων από την ΠΓΔΜ, ανέδειξαν την επιτακτική ανάγκη να αποκτήσει επιτέλους η χώρα μια υπεύθυνη μεταναστευτική πολιτική, η οποία θα λάβει υπόψη της τους δημογραφικούς δείκτες της ελληνικής κοινωνίας και θα δημιουργήσει τέτοιες ισορροπίες ώστε, αφενός μεν να επιτύχει την ενσωμάτωση των μεταναστών, αφετέρου δε να διατηρήσει την κοινωνική συνοχή και την εθνική ταυτότητα. Είναι αναγκαίο να υπάρξει έγκαιρη δράση και δημιουργία δομών που θα ασχολούνται με την μετανάστευση, ώστε να υπάρχει συνέπεια και συνέχεια στην αντιμετώπιση του φαινομένου, το οποίο θα συνεχίσει να υφίσταται στις συνθήκες της παγκοσμιοποίησης. Βέβαια η αντιμετώπιση του μεταναστευτικού – προσφυγικού προβλήματος, είναι κυρίως θέμα που πρέπει να αντιμετωπιστεί από την Ευρώπη συνολικά, με μια Ευρωπαϊκή πολιτική στην οποία πρέπει να συμφωνήσουν τα κράτη μέλη και να εργαστούν για την εφαρμογή της. Η περιχαράκωση των εθνικών συνόρων των βορείων κρατών και η έλλειψη αλληλεγγύης και βοήθειας προς τα κράτη του νότου που δέχονται τις μεταναστευτικές – προσφυγικές ροές, δεν επιλύει το πρόβλημα. Ούτε η εφαρμογή της αρχής των ανοιχτών συνόρων και της ελεύθερης διακίνησης είναι ανεκτή. Συνεπώς, αφενός πρέπει να τεθεί ένα όριο στις εισροές μεταναστών που μπορεί να δεχθεί η κάθε χώρα, με βάση τη δυνατότητα φιλοξενίας (ποσοστό γηγενών/αλλοδαπών) και τις ανάγκες της σε εργατικό δυναμικό και αφετέρου, να ληφθούν ουσιαστικά μέτρα ανάσχεσης των ροών με αποτελεσματική φύλαξη των συνόρων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Α. Τριανταφυλλίδου, Θ. Μαρούκης, «Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21ου αιώνα», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 2010
- Α. Τριανταφυλλίδου, «Ελληνική Μεταναστευτική Πολιτική: Προβλήματα και Κατευθύνσεις», ΕΛΙΑΜΕΠ, Δεκέμβριος 2005
- Αναστάσιος Καρασαββόγλου, «Μετανάστες και Μετανάστευση», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2003
- Β. Κοτζαμάνης, Δ. Σταθάκης, «Διάλογοι για τον σχεδιασμό του χώρου και την ανάπτυξη», Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 2008
- Γ. Καραμπελιάς, «Παγκοσμιοποίηση και μετανάστευση», Αθήνα, Εναλλακτικές εκδόσεις, 2015
- Γ. Κολοβός, «Μεταναστευτική πολιτική & ενσωμάτωση μεταναστών», Αθήνα, Εκδόσεις ΠΕΛΑΣΓΟΣ, 2011
- Γ. Κολοβός, «Το κουτί της Πανδώρας, Παράνομη μετανάστευση και Νομιμοποίηση στην Ελλάδα», Αθήνα, Εκδόσεις Πελασγός, 2003
- Γ. Ρακκάς, «Οι ιδιαιτερότητες του μεταναστευτικού ζητήματος στην Ελλάδα» στο βιβλίο του Γ. Καραμπελιά «Παγκοσμιοποίηση και μετανάστευση», Αθήνα, Εναλλακτικές εκδόσεις 2015
- Διεθνής Επιτροπή για την Κοινωνική Διάσταση της Παγκοσμιοποίησης, «Δίκαιη Παγκοσμιοποίηση. Δημιουργώντας ευκαιρίες για όλους», Αθήνα, Εκδόσεις Διόνικος, 2004
- Μουσούρου Λουκία, «Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ευρώπη», Αθήνα, Εκδόσεις Gutenberg, 2003
- Η. Έμκε-Πουλοπούλου, «Η μεταναστευτική πρόκληση», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2007
- Θάνος Ντόκος – Φίλιππος Πιέρρος, «Η Μεσόγειος προς τον 21ο αιώνα : Η θέση της Ελλάδας», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1996

- Θ. Ντόκος, «Οι συνέπειες της Μετανάστευσης για την περιφερειακή σταθερότητα και την Ελληνική Εθνική Ασφάλεια», στο βιβλίο Χ. Ναξάκη, Μ. Χλέτσου «Μετανάστες και μετανάστευση», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2003
- Θ.Τζιούμπα, «Μετανάστες και κοινωνική ένταξη», στο βιβλίο του Γ. Καραμπελιά, «Παγκοσμιοποίηση και μετανάστευση», Αθήνα, Εναλλακτικές Εκδόσεις 2015
- Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής, «Εκτίμηση του όγκου των αλλοδαπών που διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα», Αθήνα 2008.
- Ι. Μιχελογιαννάκης, «Η μετανάστευση ως Δίλημμα Ασφάλειας», στο βιβλίο Χ. Βαρουξή - Ν. Σαρρή-Α. Φραγκίσκου (επιμ.), «Όψεις μετανάστευσης και μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα σήμερα», Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 2009
- Κωνσταντίνος Δ. Γεώργας, «Παγκοσμιοποίηση και φτώχεια. Τα ιδεολογικά πλαίσια και οι πολιτικές των διεθνών οργανισμών για την καταπολέμηση της φτώχειας», Αθήνα, Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2006
- Κόλμερ Κωνσταντίνος. «Λαθρομετανάστευση. Η απειλή της εθνικής ασφάλειας», Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 2012.
- Κ. Κολιόπουλος, «Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα», Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2008
- Μ. Χλέτσος, «Μετανάστες και Μετανάστευση: Η πολιτική οικονομία της Μετανάστευσης», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2003
- Πασσά Ξ., Θεοφίλου Π., Σβορώνου Σ. & Καρακώστα Α. «Οδηγός διαπολιτισμικής συμβουλευτικής: Ελληνικό συμβούλιο για τους Πρόσφυγες», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2008
- Σουζάννα Νικολάου- Λήδα Στεργίου, «Προβληματισμοί μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα και στην Ευρώπη», Αθήνα, Εκπαίδευση και Επιστήμη, 2006
- Σ. Γαβρόγλου, «Μετανάστευση και Ακροδεξιά Αντίδραση στην Ευρώπη: Συγκριτική Επισκόπηση», στο βιβλίο του Χ. Ναξάκη, Μ. Χλέτσου «Μετανάστες και μετανάστευση», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2003
- Ψημμένος, Ιορδάνης, «Μετανάστευση από τα Βαλκάνια», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2004

- Χ. Ναζάκης, Μ. Χλέτσος, «Μετανάστες και Μετανάστευση», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2003
- Χ. Μπάγκαβος - Δ. Παπαδοπούλου, «Μεταναστευτικές τάσεις και Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική», Αθήνα, Μελέτες ΙΝΕ ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ
- Χ. Παπασωτηρίου, «Η Διεθνής Πολιτική στον 21ο αιώνα», Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2008
- Σ. Χάντινγκτον, «Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης», Αθήνα, Εκδόσεις Τερζόπουλος, 2001
- Robert Gilpin «Πόλεμος και Αλλαγή στη διεθνή Πολιτική», Αθήνα, Εκδόσεις ποιότητα, 2007

Ξενογλωσσή Βιβλιογραφία

- Olivier Annequin, «Globalization catches up with migrants», στο ILO, Migrant workers, Labour education 2002/4 No. 129, 2002
- Thanos Maroukis, Update report Greece: «The number of irregular migrants in Greece at the end of 2010 and 2011»
- Redfield, R.. Linton, R., & Herskovits. M. (1936) «Memorandum on the study of acculturation».

Εφημερίδες - Περιοδικά

- Α. Συρίγγος, Επίκουρος, «5+1 δεδομένα για το μεταναστευτικό», Εφημ «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 13 Μαρ 2016
- Εφημερίδα ΕΘΝΟΣ, «Μια ακτινογραφία του πληθυσμού της σημερινής Ελλάδας», 16/9/2013
- Π. Μανδραβέλης, «Μεταναστευτικό χωρίς σχέδιο», Εφημ. «Καθημερινή», 20 Μαρ 2016
- Ν. Κωνσταντάρας, «Η εποχή της μετανάστευσης», εφημ. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 13 Μαρ 2016,

- ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, «Ιδιοποιούνται την παραγωγικότητα και ανεβάζουν τον πληθωρισμό», 3/9/2003
- ΤΑ ΝΕΑ, (ένθετο ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ), 17 Μαρ 2016
- Θ.Λιανός, «Αναζητώντας τη γη της επαγγελίας», Οικονομικός Ταχυδρόμος, φ.44/2001, σελ.38.
 - Ρ. Σαλούρου, «Έτοιμη να εκραγεί η δημογραφική βόμβα», Εφημ «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 31 Μαρ 2016
 - Ρ. Φακιολάς, «Δημογραφικές και οικονομικές εξελίξεις. Τα υπέρ και τα κατά της σημερινής κατάστασης», Οικονομικός Ταχυδρόμος, φ11/2000, σελ.42
 - Ευσταθιάδης Στ «Ευρώπη: οι μετανάστες αλλάζουν τις ισορροπίες» Εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 16/6/2002
 - Τ. Μίχας, Εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», 15 Ιαν 2007
 - Π. Μπουκάλας, «Ζώντας την εποχή των τειχοποιιών», Εφημερίδα «Καθημερινή», 22 Μαρ 2016
 - Εφημ. Το Παρόν, «Η Τσαμουριά είναι ο επόμενος στόχος», 17 Ιουν 2001
 - Περιοδικό «άρδην», «Οι μετακινήσεις πληθυσμών ως βασική απειλή για την Ελλάδα, Τεύχος 100 Απρ – Ιουν 2015, σελ 72
 - Τσαγγούρης Ε. Μετανάστευση - Λαθρομετανάστευση - Νομικό Πλαίσιο - Σύγχρονη Ελληνική Πραγματικότητα, Διακλαδική Επιθεώρηση, Τεύχος 28, Φεβ 14

Διαλέξεις

- Α. Συρίγος, «Μεταναστευτικό και Ελλάδα», διάλεξη ΣΕΘΑ, 12 Φεβ 2016
- Δρ. Κ. Πατραγάς, «Τι είναι το Ισλάμ», διάλεξη ΣΕΘΑ, 7 Ιαν 2016
- Σ. Καλεντερίδης, «Οι εξελίξεις στο Κουρδικό», διάλεξη ΣΕΘΑ, 8 Απρ 2016
- Α. Ζαβός, «Η μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδος στα πλαίσια της ευρωπαϊκής πολιτικής», Ημερίδα 28ης Νοε 2014 στο Υπουργείο Εξωτερικών

Διαδίκτυο

- <http://www.economist.gr/index.php/politics-6/2012-02-09-11-14-56/19262-metanastefsi-kai-agera-ergasias>(Ημερομηνία Πρόσβασης 17 Φεβ 2016)

- Λόης Λαμπριανίδης καθηγ Πανεπιστημίου Μακεδονίας, «Εξωτερική μετανάστευση από την Ελλάδα κατά την διάρκεια της κρίσης», www.huffingtonpost.gr/lois_labrianidis (ημερομηνία πρόσβασης 17 Μαρ 2016)
- Ανδρέα Μπανούτσου, «Μύθος η Ισλαμοποίηση της Ευρώπης και της Δύσης;» www.rimse.gr/ (ημερομηνία πρόσβασης 17 Μαρ 2016)
- Ειδική έκθεση σχετικά με τον νόμο 2910/2001, που κοινοποιήθηκε στον αρμόδιο υπουργό τον Δεκέμβριο του 2001, <http://www.synigoros.gr/porismata.htm> (ημερομηνία πρόσβασης 19/3/2016)
- Ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών, <http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki>, (ημερομηνία πρόσβασης 27 Μαρ 2016)
- www.Hellenicpolice.gr (Ημερομηνία πρόσβασης 13 Απρ 2016)
- International Organization for Migration, World Migration 2008. Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy, Volume 4-IOM World Migration Report Series, 2008
- Ec.europa.eu.eurostat/statistics (ημερομηνία πρόσβασης 17 Μαρ 2013)
- Εφημερίς της Κυβερνήσεως, www.et.gr (Ημερομηνία πρόσβασης 20/3/2016)
- The Treaty of Amsterdam, Άρθρο 1, παρ. 5
- www.Frontex.europa.eu “Mission and Tasks” , (ημερομηνία πρόσβασης 27 Μαρ 2016)
- Ιστοσελίδα της ΕΕ www.europa.eu/rapid/press-release Δελτίο Τύπου (ημερομηνία πρόσβασης 27 Μαρ 2016)
- www.ec.europa.eu.eurostat (15 Mar 2016) (ημερομηνία πρόσβασης 31 Μαρ 2016)
- Έκθεση Eurostat 2009-12-15 www.ec.europa.eu.eurostat (Ημερομηνία πρόσβασης 31-3-16)
- Robert Putnam, «Bowling Alone» (1999), <http://bowlingalone.com> (Ημερομηνία πρόσβασης 14 Απρ 2016)